

הישיבה המאה-וחמישים-ושלוש של הכנסת השתיים-עשרה

יום שני, כ"ד בשבט התש"ן (19 בפברואר 1990)

ירושלים, הכנסת, שעה 16:00

א. מסמכים שהונחו על שולחן הכנסת

מאת חבר הכנסת משה זאב פלדמן: הצעת חוק לתיקון פקודת התעבורה (מעשני סמים ואלכוהוליסטים), התש"ן — 1990, מאת חבר הכנסת שמואל הלפרט: הצעת חוק שירותי הכבאות (תיקון — מבני עץ), התש"ן — 1990, מאת חבר הכנסת אליעזר מזורחי: הצעת חוק שירות המדינה (גמלאות) (העלאת קצבה לעובדי משרד התקשורת לשעבר), התש"ן — 1990, מאת חבר הכנסת רן כהן: הצעת חוק שירות המדינה (גמלאות) (תיקון — העלאת גיל היציאה לקצבה), התש"ן — 1990, מאת חבר הכנסת אברהם פורי: הצעת חוק לתיקון פקודת הטלגרף האלחוטי (איסור שידורי רדיו מן הים), התש"ן — 1990, מאת חבר הכנסת גדעון גדות.

עוד הונחו על שולחן הכנסת מסקנות ועדת העבודה והרווחה בנושא: בית-החולים לניאדו. תודה.

היו"ר ד' שילנסקי:

תודה רבה לסגנית מזכיר הכנסת.

היו"ר ד' שילנסקי:
הנני מתכבד בזה לפתוח את ישיבת הכנסת.

הודעה לסגנית מזכיר הכנסת.

סגנית מזכיר הכנסת ש' כרם:

ברשות יושב-ראש הכנסת, הנני מתכבדת להודיע, כי הונחו היום על שולחן הכנסת:

לקריאה ראשונה, מטעם הממשלה — הצעת חוק העיסוק באופטומטריה, התש"ן — 1990.

לדיון מוקדם — הצעת חוק פיצויים על נזקים שנגרמו על-ידי כלב, התש"ן — 1990, מאת חבר הכנסת אברהם בורג: הצעת חוק הצלת חיי אדם, התש"ן — 1990, מאת חבר הכנסת אברהם ורדיגר: הצעת חוק התפורות הכנסת השתיים-עשרה, התש"ן — 1990, מאת חבר הכנסת מיכאל ברוזהר: הצעת חוק להגנת חיית הבר (תיקון — מסחר בציד), התש"ן — 1990.

ב. שאלות ותשובות

אפשרי, במיוחד בשטחי הרוקחות, הפקידות והסיעוד. זהו שירות חיוני, שעלינו להבטיח את פעילותו הסדירה גם בשבתות.

1548. צהבת בכפרים בדואיים

חברת הכנסת נ' ארד שאלה את שר הבריאות ביום ל' בכסליו התש"ן (28 בדצמבר 1989):

לאחרונה התגלו 11 מקרי צהבת בכפרים הבדואים אל-כמאנה וחוסנייה. רוב הנפגעים היו ילדים. תינוק אחד מת מהמחלה. עולה כי בכפרים אלה אין צנרת מים, שכן הם חלק מגוש כפרים ערביים בצפון, שעדיין לא זכה להכרה כיישוב קבע.

ברצוני לשאול:

1. האם אין משרדך ערוך לפקח על יישובים ארעיים?
2. אם כן — כיצד מתבצע הלכה למעשה הפיקוח בגוש כפרים זה, אשר מתגוררים בו כ-30,000 איש?
3. אילו צעדים נקט משרדך בעקבות המקרים שצוינו?

תשובת שר הבריאות י' צור:
(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1. לשכות הבריאות מתייחסות לתושבי כל היישובים באזוריהן.

היו"ר ד' שילנסקי:
הסעיף הבא בסדר-היום: שאלות ותשובות. שר הבריאות ישיב על שאלות.

1507. עבודה בשבת

חבר הכנסת א' מזורחי שאל את שר הבריאות ביום כ"ג בכסליו התש"ן (21 בדצמבר 1989):

נמסר לי, כי במרפאה מרכזית של קופת-חולים ברחוב שטראוס בירושלים הועסקו בשבתות האחרונות יהודים, וזאת אף-על-פי שנמסר לי שהוסכם, עם פתיחת המרפאה המרכזית, כי במקום יועסקו רק לא-יהודים.

ברצוני לשאול:

1. האם ידועים לך הדברים אלו?
2. מה בדעת השר לעשות?

תשובת שר הבריאות י' צור:
(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

השירות הרפואי במוקד הרפואי המרכזי פועל כל יום עד הצות, ולא רק בשבת. ומיועד לחברי קופת-חולים במחוז ירושלים — מבוטחים המונים כ-350,000 נפש.

בשבתות מועסקים עובדים לא-יהודים, עד כמה שהדבר

1603. חומר מסרטן

חבר הכנסת א' ורדיגר שאל את שר הבריאות ביום ז' בטבת התש"ן (4 בינואר 1990):

ארגון הצרכנים הדתיים מסר לי, כי בנפתלין מצוי חומר מסרטן בשם "פארה-די-כלורובנזן". חומר זה מצוי גם בשירותים בצורת גוש המטהר את האוויר.

ברצוני לשאול:

1. האם הדבר ידוע למשרדך?

2. מכיון שמדובר במצרכים המצויים בכל בית, אילו פעולות מתכוון משרדך לנקוט?

תשובת שר הבריאות י' צור:

(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

שני החומרים: נפטלין — Naphthalene — ופארה-די-כלורובנזן — Benzene P dichloro — אינם נכללים בין החומרים המסרטנים או החשודים כמסרטנים, וזאת על-פי הגדרת המוסדות הבין-לאומיים הקובעים בנושא.

חומרים אלה מוגדרים כרעלים. לנפטלין יש רעילות חריפה במיוחד (גרימת הימוליה) לקבוצה מצומצמת של אנשים שאצלם חסר אנזים Glucose-6-Phosphate Dehydrogenase.

לאור העובדה שחומרים אלה נמצאים בשימוש רחב כציכור, ישקול המשרד פעולות הסברה כדי ליידע את הציבור על רעילותם.

1613. צהבת בכפרים כרואיים

חבר הכנסת א' בורג שאל את שר הבריאות ביום י"ד בטבת התש"ן (11 בינואר 1990):

ביום 21 בנובמבר 1989 נפטר הילד חוסאם עלי סואעד, בן ארבע וחצי מהכפר חוסיניה שבגליל, כתוצאה מצהבת זיהומית.

מגיפת הצהבת פרצה בתחילת חודש נובמבר אשתקד ופגעה בילדים רבים מהכפרים חוסיניה ואל-כמאנה. נודע לי, כי שני הכפרים אינם מחוברים לרשת המים, ושוחים ממקור מים המזוהם ממי השפכים של כרמאל.

ברצוני לשאול:

1. האם שקלו במשרדך חקירת נסיבות התפרצות מגפת הצהבת בכפרים לעיל ומצבם התברואי?

2. אילו צעדים יש בדעתך לנקוט בנושא חיבור הכפרים לרשת המים הארצית?

שר הבריאות י' צור:

1. לשכת הבריאות הנפתית בעכו חקרה את נסיבות התפרצות הצהבת בכפרים המוזכרים.

2. משרד הבריאות המליץ לנקוט אמצעים המתאימים לאספקת מי שתייה לכפרים המוזכרים.

יש לציין, שהמקום אינו יישוב מוכר, והבנייה היא בלתי-חוקית, כך שאין באפשרות המשרד לחייב את ספק המים, "מקורות", לדאוג לחיבורו לרשת המים.

מאז נכתבה התשובה על השאלתא הזאת, אני יכול

2. לשכת הבריאות הנפתית בעכו בדקה את נושא התברואה ואספקת המים בכפרים המוזכרים.

3. משרד הבריאות המליץ לנקוט אמצעים המתאימים לאספקת מי שתייה לכפרים המוזכרים.

יש לציין, שהמקום אינו יישוב מוכר, והבנייה היא בלתי-חוקית, ולכן אין באפשרות המשרד לחייב את ספק המים, "מקורות", לדאוג לחיבורו לרשת המים.

מתשובה טלפונית שקיבלנו מלשכת שר החקלאות עולה, כי יש נטייה להגיע לפתרון הבעיה בהקדם האפשרי.

1567. סיוע לאוטיסטים

חבר הכנסת נ' ארד שאלה את שר הבריאות ביום כ"א בטבת התש"ן (18 בינואר 1990):

באגודה הלאומית לאוטיסטים רשומים כ-600 אוטיסטים שנפקדו בישראל. רבים אחרים אינם זוכים לטיפול, או מאושפזים בבתי-חולים פסיכיאטריים.

ברצוני לשאול:

1. האם פועל משרדך כדי לאתר ולאבחן אוטיזם?

2. אילו מסגרות קיימות במשרדך כדי לסייע לאוטיסטים?

3. האם פועל משרדך בתחום זה בשיתוף פעולה עם משרדים אחרים?

תשובת שר הבריאות י' צור:

(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1. משרד הבריאות פועל במרכזי אבחון בערים הגדולות, ובמיוחד בבתי-החולים על-שם שיבא בתל-השומר, כדי לאבחן כל ילד המגלה הפרעות שמקורן בתפקודי המוח, כגון פיגור שכלי ואוטיזם.

לאחר ביורור מקיף ובהתאם לאבחנה, המרכז ממליץ על טיפול או סידור של הילדים במסגרות חינוכיות, פנימיות, או במחלקות פסיכיאטריות בבתי-החולים.

2. מחוץ למסגרות הנ"ל, כל מרפאה פסיכיאטרית לילדים או כל תחנה לבריאות הנפש פועלת למציאת פתרונות על-ידי ייעוץ והכוונה.

בבתי-החולים על-שם שיבא קיים שירות מיוחד לטיפול יומי באוטיסטים, ובבתי-חולים ממשלתיים וציבוריים, כגון אברבנאל, איתנים, נס-ציונה, גזה ושלוחה, יש שירותים מיוחדים, המסוגלים להתמודד עם היכסטים מסוימים של אוטיזם, הזקוקים דווקא לגישה רפואית פסיכיאטרית.

3. משרד הבריאות תומך בשירותי "אלו"ט" — אגודה לאומית לילדים אוטיסטים — ובמסגרות יומיות חינוכיות בשיתוף פעולה עם משרד החינוך. נוסף על האמור לעיל, יש להדגיש שוועדת ההיגוי שמנתה על-ידי תתייחס בכובד ראש לבעיה של מסגרות מתאימות לילדים אוטיסטים. בניגוד לדעות הקדומות, שאוטיזם היא מחלת רוח, היום מתגבשת יותר ויותר הדעה, שמדובר בפתולוגיה מוחית מסיבות שונות, שהיא סטטית, כדוגמת פיגור שכלי. לרוב הילדים הסובלים מאוטיזם, הדגש הרפואי הפסיכיאטרי של מסגרת טיפולית אינו מתאים.

ייתכן שבעתיד יהיה צורך בהקמת ועדה בין-משרדית, בהשתתפות משרד הבריאות, משרד החינוך ומשרד העבודה והרווחה, כדי למצוא את הפתרון לבעיה זו.

במספר המכורים לסמים, כפי שפרסם משרד הבריאות, ברצוני לשאול:

1. כמה מרכזי גמילה פרטיים פועלים בארץ?
2. האם יש פיקוח כלשהו של משרד הבריאות? אם כן — כיצד הוא פועל? אם לא — מדוע לא מתקיים פיקוח?
3. האם קיימים קריטריונים בסיסיים למתן רשיון להקמת מרכז גמילה פרטי? אם כן — מה הם? אם לא — מדוע לא פועל משרד לתיוקן תוצאות הטיפול במרכזים אלה?
4. האם יש בידי משרד הבריאות נתונים על הצלחת הטיפול במרכזים הפרטיים, ומה הם?
5. האם היתה התקדמות כלשהי בכוונה להקים שש יחידות נוספות לטיפול בנפגעי הסמים כמצוין בתשובת השר? אם כן — האם יש תאריך יעד? אם לא — מדוע?

שר הבריאות י' צור:

1. בארץ קיימים לפחות חמישה מרכזים פרטיים לטיפול בנפגעי סמים.
- 2 — 3. אין פיקוח של משרד הבריאות על רישום מוסדות לטיפול במשתמשים בסמים. אין תקנות לרישום בנושא, ובמצב זה אין באפשרותנו לתת רישוי או פיקוח לשום מוסד. הרופאים המחזיים יכולים לעשות ביקורת במקומות אלו. אנו נמצאים עתה בהליך של תיקון תקנות לרישום מוסדות ומרפאות אלו.
4. אין לנו שום אינפורמציה על התהליך הטיפולי או על הצלחתם של מוסדות אלה.
5. כל התוכניות להמשך פיתוח שירותים לנפגעי סמים הוקפאו עקב העדר תקציב.

היו"ר ד' שילנסקי:

רשות לשאלה נוספת לחבר הכנסת אורון.

חיים אורון (מפלגת הפועלים המאוחדת):

מתוכן תשובתו של השר עולה, שאין פיקוח ואין בקרה, והיום בעצם מתחילים לנסח את הקריטריונים. האם השר מוכן לסמן לוח זמנים כלשהו לגיבוש הקריטריונים ולהתחלת הפיקוח והבקרה על מוסדות אלה? גם אם ברוכס הגדול הם אינם במימון ממלכתי, יש תופעות רבות המחייבות, בנושא רגיש כל כך, מערכת מפקחת, בודקת, שקובעת אמות-מידה.

שר הבריאות י' צור:

אינני רוצה לענות על דבר שלא בדקתי. בכל אופן אני מבטיח, שהתקנות יגיעו לכנסת במהירות האפשרית. אני מבטיח לעמוד בקשר עם חבר הכנסת אורון, כדי שנעקוב אחרי העברת התקנות להחלטת הכנסת.

1642. שימוש בתרכיב פוליו ניסויי

חבר הכנסת מ' גפני שאל את שר הבריאות ביום י"ד בטבת התש"ן (11 בינואר 1990):

ברוך שמסרה מבקרת המדינה לוועדת הכנסת לביקורת המדינה ואשר פורסם ב"יתד נאמן" מהיום, יום ב', כ"ז בכסליו — נמסר כי ילדי נפת לוד, רמלה, וחדרה שימשו בתחילת שנות ה-80, ללא ידיעת הוריהם, ניסוי לבידוק איכותו של תרכיב פוליו, שמייצרת חברה הולנדית.

ברצוני לשאול:

1. האם הניסוי בוצע מנימוקים מקצועיים ולא מסחריים?

להוסיף, כי נתקבלה החלטה לספק להם מים, ובשבוע האחרון היה רק ויכוח איפה בדיוק יהיה הכור.

אני יכול לומר, שההחלטות העיקריות התקבלו, ואני מקווה שהבעיה הזאת תיפתר בשבוע הקרוב. אנחנו עוקבים אחרי הטיפול.

היו"ר ד' שילנסקי:

רשות לשאלה נוספת לחבר הכנסת בורג.

אברהם בורג (המערך):

אדוני השר, אני שמח מאוד לשמוע, שלפחות בשניים מתוך אותם כפרים שנקראים ארבעים הכפרים, שאינם מוכרים כיישובים זה הרבה מאוד שנים, חלק מן הבעיה באה על פתרונה.

אני מקווה שלא תראה זאת כחוצפה, אם אבקש תשובה על נושא הקשור לענייני. פורסם שרוצים להפוך את בית-החולים הדסה הר-הצופים למרכז מחקר ולהעביר את בית-החולים עצמו לעין-כרם, ובכך להפקיר למעשה את כל תושבי צפון-העיר — מדובר שם על הרבה מאוד תושבים יהודים וערבים — ולהשאיר אותם ללא מרכז רפואי. האם זה נכון, והאם אתה מסכים לכך?

שר הבריאות י' צור:

הועלתה מחשבה, על-ידי נשות "הדסה", לנסות להסב את בית-החולים הדסה הר-הצופים, או את חלקו הגדול, לא למוסד מחקר אלא למרכז לאומי לטיפול סרטן, דבר הנהוג בחלק גדול ממדינות העולם. הואיל והטיפולים האונקולוגיים בחלקם הם טיפולים מאוד מתקדמים, מאוד ייחודיים, מחייבים משאבים מאוד גדולים, התמחויות מאוד גבוהות, מכשור מאוד מודרני, יש היגיון בכך. גם בוועדות שעסקו בנושא הזה בארץ הומלץ לא אחת, בלי לבטל את המחלקות הקיימות, להקים גם מקום מרכזי, כדי שלא כל מקום יפתח את הכול עד המקסימום.

קיימנו במשרד שני דיונים מקיפים בנושא הזה והחלטנו לתת "אור ירוק" לבדיקה ולתכנון של הרעיון הזה. עדיין לא הגענו למסקנות. אנחנו עדיין נמצאים בשלב הראשון של הבדיקה. אמרנו גם שנכון, מכל הבחינות, שזה ייעשה במרכז שיש לו מימון, גם מתוך ידיעה והכרה שבירושלים באופן כללי יש עודף במיטות אשפוז, כאשר שתיים-שלוש קומות של בית-החולים שערי-צדק אינן מאוכלסות וקומה אחת בבית-החולים משגב-לדך אינה מאוכלסת. כאמור, בירושלים יש מספיק מיטות אשפוז, ויכול להיות שיקול מעין זה.

עדיין אין מסקנות סופיות לגבי מה שיוקם, באיזה קצב הדברים ייעשו, מה יהיו השלכות הדבר על המרכזים האחרים בארץ: אבל, המגמה בעיקרה אכן נדונה במשרד, והיא גם תואמת את מסקנות החוקרים שהיו בארץ, להמליץ על מבנה מערכת הטיפול האונקולוגי. היו מומחים מחוץ-לארץ והיתה גם ועדה מקומית, שהגישו את המלצותיה לפני תקופה לא ארוכה. גם היא ממליצה לבדוק את הרעיון הזה.

היו"ר ד' שילנסקי:

חברי הכנסת, אני מצטער מאוד על שלא אוכל להעלות שוב את השאלות של חברי הכנסת שלא היו באולם בזמן שהחבר שמם.

1614. מרכזים לגמילה מסמים

חבר הכנסת ח' אורון שאל את שר הבריאות ביום י"ד בטבת התש"ן (11 בינואר 1990):

בהמשך לשאלתי מס' 1198 בנושא העלייה הניכרת

כרצוני לשאול:

1. האם החל מגן-דוד-אדום בהעברת נפטרים תמורת תשלום?
2. האין מגן-דוד-אדום מוגבל למתן שירותים להצלת חיים ולהגשת עזרה לחולים או לנפגעי תאונות?
3. מה היא עמדת משרד הבריאות אשר לרעיון שמגן-דוד-אדום יקיים שירות של קבע להעברת גופות כאמבולנסים שלו?

שר הבריאות י' צור:

הנהלת מגן-דוד-אדום החליטה להפעיל שירות מיוחד להעברת נפטרים ולנסות את ההפעלה באזור חיפה. ההעברה אמורה להיעשות כאמבולנס מיוחד, שאינו משמש לפעולות הצלה וחירום.

1. כן. באזור חיפה: התעריפים זהים לאלה של חברה-קדישא.
2. לא.

3. אם ייעשה השירות באמצעות אמבולנסים מיוחדים שאינם משמשים כרכב ביטחון להצלת חיים ולמתן שירותי עזרה ראשונה — אין מניעה, כל עוד שירות זה אינו בר-פיקוח. במשרד הבריאות מכינים עתה הצעת חוק להסדר שירות זה והפיקוח עליו.

היו"ר ד' שילנסקי:

רשות לשאלה נוספת לחבר הכנסת דוד ליבאי.

דוד ליבאי (המערך):

אדוני השר, לכאורה מיוחדים אנו את חברה-קדישא לטיפול בגופות, ומגן-דוד-אדום פועל ומקבל גם תרומות רבות להצלת נפגעים חיים. האם אדוני השר רואה אפשרות, שבמסגרת מגן-דוד-אדום ייעשה שירות דרך קבע של הובלת גופות, והאם הדבר מתאם גם עם שר הרוחנות?

שר הבריאות י' צור:

ראשית, אני רוצה להזכיר לחבר הכנסת ליבאי, שאני לא מנהל את מגן-דוד-אדום; אני רק שותף בניהול בדרך של מינוי אנשים להנהלה. לצערי, החוק שלפיו פועל מגן-דוד-אדום מחייב אותי לענות פה על שאלות, אבל אינני אחראי לניהול. אני, בדרך כלל, אחראי רק לגירעון.

אורה נמיר (המערך):

גם לא של חברה-קדישא.

שר הבריאות י' צור:

גם לא של חברה-קדישא. אבל אם תשאל לדעתי, יש כזה טעם לפגם.

היו"ר ד' שילנסקי:

תודה רבה. שר הבריאות ישיב על שאלתא מס' 1679 של חברת הכנסת שרה דורון.

1679. סגירת מתקן של אגודת צעירי-בעלי-חיים

בבאר-שבע

חברת הכנסת ש' דורון שאלה את שר הבריאות ביום ו' בטבת התש"ן (3 בינואר 1990):

ב-28 בדצמבר 1989 פורסמה בעיתון "ידיעות אחרונות" ידיעה, כי בבאר-שבע עומדים לסגור את המתקן של אגודת

2. מה היתה מידת השפעתו של הניסוי על התפרצות מגפת הפוליו דווקא באזור חדרה?

3. האם אין צורך לבקש את רשותם של ההורים לצורך הניסוי?

4. האם מתבצעים כיום בישראל ניסויים כלשהם בילדים ללא ידיעת הוריהם?

שר הבריאות י' צור:

1. לא כוצע שום ניסוי כנפות רמלה וחדרה בתחילת שנות ה-80 אלא שונתה שיטת החיסון נגד מחלת הפוליו, כמענה על הצרכים האפידמיולוגיים הקיימים. אי-לכך, מדובר בנימוקים מקצועיים בלבד.

2. אזור חדרה היה ידוע כחשוף ביותר להכנסת זיהום של מחלת הפוליו, וההתפרצות הופיעה למרות ההצלחה הראשונית של שניו שיטת החיסון בתחילת שנות ה-80. הנושא עדיין בבדיקה מרעית.

3. כל חיסון בארץ מתבצע רק ברשות ההורים, וכפי שהוסבר, לא היה מדובר בניסוי.

4. לא.

1655. התאבדויות בישראל

חבר הכנסת ח' מירום שאל את שר הבריאות ביום כ"א בטבת התש"ן (18 בינואר 1990):

בתקופה האחרונה פורסמו מקרי התאבדויות לא מעטים בקרב חיילים וצעירים.

כרצוני לשאול:

1. האם יש במשרדך נתונים על מספר המתאבדים בשנה?

2. מה היה מספר תושבי מדינת ישראל בכל הגילים אשר התאבדו בשנים 1987, 1988 ו-1990, ומה הם הנתונים ההשוואתיים של מספר המתאבדים בשנים אלו לשנים שקדמו להן?

3. מה היה מספר המתאבדים גילאי 13 — 23 בשנים אלו, ומה הוא אחוזם בקרב אוכלוסיית המתאבדים?

שר הבריאות י' צור:

1. כן.

2 — 3. בשנים 1972 — 1976. היו בממוצע 234 התאבדויות בשנה. אחוז המתאבדים בגילים עד 24 היה 14.2. בשנים 1982 — 1981 היו בממוצע 223 התאבדויות בשנה. אחוז המתאבדים בגילים עד 19 היה 6.0. בשנים 1986 — 1982 היו בממוצע 249 התאבדויות בשנה. אחוז המתאבדים בגילים עד 19 היה 4.4.

1664. העברת נפטרים כאמבולנסים

חבר הכנסת ד' ליבאי שאל את שר הבריאות ביום כ"א בטבת התש"ן (18 בינואר 1990):

פורסם ברכים, שמגן-דוד-אדום בחיפה עומד להפעיל "אמבולנס אפור", שיעסוק בהעברת גופות תמורת תשלום. החירוש מוסבר במאמץ של מגן-דוד-אדום למצוא מקורות הכנסה נוספים, כדי להתגבר על מצוקה תקציבית.

2. מחיר יום האשפוז נקבע על-פי קריטריונים הכוללים תשומות של כוח-אדם וסל קניות כנדרש בקובץ הנהלים של האגף למחלות ממושכות ושיקום.

3. אין המוסד זכאי לסיוע מיוחד מאחר שהוא נכלל במסגרת 2,600 מיטות האשפוז בסקטור הפרטי, שהמשרד קונה ממנו שירותי אשפוז, והמוסד רשאי וחופשי למכור או לא למכור את שירותיו למדינה אם המחיר שנקבע אינו נראה לו.

יש לציין את היחס המיוחד שהמוסד זכה לו בעת הטיפול וקביעת מחיר יום האשפוז בעובדה שהוא נמצא ברמה הגבוהה ביותר.

נוסף על כך אני רוצה לומר, כי בדיון עם הנהלת "בית-ראובן" ובהשתתפות כמה בנים של הורים המאושפזים שם, הערכנו מאוד את הטיפול הניתן שם. מן האינפורמציה שאנחנו מקבלים מן המשפחות ומן האנשים שלנו שמבקרים במוסד עולה שרמת הטיפול בו היא גבוהה, אבל לכולנו יש גם בעיות תקציביות.

סיכמתי עם הנהלת המוסד, שהם יעבירו אלי את הטיעונים שלהם בכחב, ואנחנו נעשה מאמץ להגיע אתם להבנה. במידה שהדבר יהיה מקובל עליהם, במתן איזה יחס מיוחד נוסף. אני מודה שמאז הם לא פנו אלי בכחב. הפגישה אתם היתה לפני שבועות מספר.

היו"ר ד' שילנסקי:

רשות לשאלה נוספת לחבר הכנסת חנן פורת.

חנן פורת (המפלגה הדתית הלאומית):

אדוני היושב-ראש, אדוני השר, ביקרתי באופן אישי במוסד ועמדתו מקרוב הן על השיפוצים שנעשו בו והן על הטיפול האישי המיוחד שניתן שם. כיוון שמדובר כאן במוסד ייחודי שאין כמותו מבחינת הטיפול כחולים תשושי נפש ובחולי אלצהיימר, ולדברים הללו אין קריטריונים מקבילים במערכות האחרות, כרצוני לשאול את השר, אם הוא יכול לעגן באיזה לוח זמנים את הסידורים הללו כדי שלא נגיע למצב שבו, כפי שאומרים כלפי חולה פרטי — "עד שתמצא התרופה החולה ימות", ולהבטיח שהמוסד הזה, שלפי כל הנתונים שבידי עומד בפני סגירה, לא ייסגר כטרם יימצא הפתרון הנאות לו?

שר הבריאות י' צור:

אני מבטיח שכאשר אני אקבל את הפנייה בכחב, כפי שסיכמתי אתם בפגישה, בתוך שבועיים ימים הם יקבלו תשובה שעל-פיה נוכל להגיע להמשך הפעילות של "בית-ראובן".

1748. שירותי בריאות הנפש הקהילתיים

חבר הכנסת מ' איתן שאל את שר הבריאות ביום ג' בשבט התש"ן (29 בינואר 1990):

בלשכתי הפרלמנטרית התקבל מידע, שלפיו במסגרת חוכמת המשרד לארגון מחדש של שירותי בריאות הנפש יש כוונה לשנות את המדיניות הנהוגה כיום ולצמצם את המשאבים הניתנים למרכזים הקהילתיים לבריאות הנפש ולתחנות.

ראוי להדגיש, כי במרבית המדינות המפותחות בעולם מסתמנת מגמה הפוכה, שלפיה מתגברים ומפתחים את שירותי בריאות הנפש הקהילתיים.

ברצוני לשאול:

1. האם יש ממש במידע הנ"ל?

צער-בעלי-חיים, צעד שיביא לחיסולם של כ-300 בעלי-חיים.

אודה לכבוד השר אם יואיל להשיבני:

1. האם הידיעה נכונה?

2. אם כן — על סמך מה התקבלה החלטה שכזאת?

3. האם נבדקו כל האפשרויות למנוע את סגירת המתקן?

4. האם היה ניסיון למצוא אפשרויות חלופיות של העברת בעלי-החיים למתקן אחר בארץ, כדי למנוע את הריגתן?

שר הבריאות י' צור:

נושא סגירת המתקן של אגודת צער-בעלי-חיים הוא בתחום טיפולו של משרד החקלאות. על כן, יש להפנות את השאלתא לשר החקלאות.

שרה דורון (הליכוד):

אין לך צער על בעלי-חיים?

שר הבריאות י' צור:

לכם אין צער על בעלי-חיים. צער בעלי-שרים.

היו"ר ד' שילנסקי:

אני מניח שאין לו מחלקה שתחומה הוא צער בעלי-חיים. צער בעלי-חיים יש לו בלב, אני מקווה.

1737. בית-אבות "בית-ראובן"

חבר הכנסת ח' פורת שאל את שר הבריאות ביום כ"ה בטבת התש"ן (22 בינואר 1990):

נמסר לי שהמוסד הנ"ל הוקם בהמלצת משרד הבריאות עבור קשישים תשושי נפש וחולי אלצהיימר. משרדכם אישר תקציב ביניים עבור כל חולה בסך 67 ש"ח ליום, וזה לעומת תקציבים בין 90 ש"ח ל-120 ש"ח למוסדות אחרים, כגון "נווה-שמחה" ו"בית-בר".

ברצוני לשאול:

1. האם הפרטים שנמסרו לי נכונים?

2. מה הם הקריטריונים שלפיהם נקבע שיעור הסיוע למוסדות כאלה?

3. האם מוסד "בית-ראובן" העומד בפני סגירה אינו זכאי לסיוע מיוחד כדי ש-40 הקשישים השוהים בו לא ימצאו עצמם מחוץ למוסד?

שר הבריאות י' צור:

1. ב-15 ביוני 1989 ניתנה תעודת רישום זמנית לחצי שנה ל"בית-ראובן" עבור 57 מיטות לתשושי נפש. התעודה היתה מותנית בהשלמת תיקונים ושינויים שנדרשו לביצוע על-ידי הממונה על רישוי כתי-חולים והרופא המחוזי.

בהסתמך על תעודת הרישום הנ"ל ובגין הצורך לאשפוז חולים ב"בית-ראובן", אישרה ועדת המחירים, בהמלצת הרופא המחוזי, את המחירים דלהלן ליום אשפוז — 70 שקל. נכון עד ל-1 בינואר 1990. היום, נדמה לי שהסכום הוא 73 — 75 שקלים.

המחירים הנ"ל אינם כוללים מע"מ. התעריף החל מ-1 בינואר 1990, כולל מע"מ — בסך 80.50 שקל.

למוסד נקבע מחיר יום אשפוז באופן יחסי ברמה הגבוהה ביותר בסקטור הפרטי.

הפעילות הודות להשגת הסדרים עם רופאים ואחיות. מאז הגשת השאלות — היא הוגשה לא מזמן — כבר בחודש זה אנחנו רואים תחילת קליטתן של אחיות עולות בעבודה ואנחנו פותחים בפעולה רחבה מאוד לקליטתן בעבודה. כבר הודענו לבתי-החולים שלא נחדש את הרשיון של האחיות הזרות העובדות בארץ, אלא אנחנו רואים את האחיות העולות כמי שתחלפנה את האחיות הזרות העובדות בישראל.

היו"ר ד' שילנסקי:

רשות לשאלה נוספת לחבר הכנסת מיכה גולדמן.

מיכה גולדמן (המערך):

אדוני השר, אומנם בתשובה על השאלה השלישית נגעת בנושא היערכות המשרד בעקבות העלייה מברית-המועצות, אבל שאלתי מס' 3 התייחסה לתשובה שלך על שאליתא קודמת שלי, שהוגשה לפני כחצי שנה, ובה אמרת כי אינך יכול לפתוח היום מחלקות לניתוחי לב פתוח לא בצפון ולא בדרום מחוסר אחיות מוסמכות. עכשיו, בעקבות העלייה הגדולה וקליטת עולות שתוצינה להשתלב בבתי-החולים, אני חושב שזו הזדמנות לעודד ולהיערך לפתיחת אותן מחלקות בבתי-החולים בעפולה ובכא-רשב, כדי שנוכל לצמצם את התור לניתוחי לב פתוח, ואנחנו יודעים מנתונים שנתפרסמו, שחולים רבים הולכים לעולמם עד שמגיע תורם לניתוח.

שר הבריאות י' צור:

רק היום קיימו דיון רחב בהשתתפות קרדיולוגים ומנתחי לב במערכת השונות בבתי-החולים, ובתוך שבועיים-שלושה שבועות תיפול במשרד החלטה בין האפשרות לעיכוי מחלקות קיימות לניתוחי לב בבתי-החולים לבין האפשרות לפתוח מחלקות בבתי-החולים נוספים. אינני יכול לומר פה לאן נושבת הרוח, אבל ההחלטה תיפול ממש בשבועות הקרובים, כך שנוכל לראות בזמן הקרוב ביותר שינוי במספר ניתוחי הלב שיבוצעו. אני יכול לומר זאת היום על סמך סיכום דיון ממושך מאוד שקיימנו.

1776. חוג לריפוי בעיסוק באוניברסיטת חיפה

חבר הכנסת מ' גולדמן שאל את שר הבריאות ביום ג' בשבט התש"ן (29 בינואר 1990):

המועצה להשכלה גבוהה הודיעה לאוניברסיטת חיפה ב־17 בדצמבר 1989 שיש להיערך לסגירת החוג לריפוי בעיסוק ואין לפתוח בהרשמה לשנת הלימודים הבאה, והסיבה לכך היא תקציבית.

ברצוני לשאול:

1. האם הדברים נכונים?

2. האם אכן קיים מחסור הולך וגובר בכוח-אדם מקצועי בריפוי בעיסוק בחיפה והצפון?

3. מה הן הסיבות לכך, שלמרות התחייבות משרד הבריאות לממן את החוג על-ידי העברה תקציבית לתקציב המועצה להשכלה גבוהה, עד כה שולם בפועל רק חלק מהסכום עבור שנת התש"מ בלבד?

4. האם מתכוון המשרד לממן את החוג הזה בשנים הבאות?

שר הבריאות י' צור:

1—4. משרד הבריאות מעוניין בהמשך קיומו של החוג לריפוי בעיסוק באוניברסיטת חיפה ובפעילותו התקינה.

2. אם כן — מה הם עקרונות הארגון מחדש של שירותי בריאות הנפש?

3. מה טעם מצאו הגורמים המתקצבים בממשלה לעודד מגמה המחלישה את המרכזים הקהילתיים ופוגעת בשירותים כה חיוניים לציבור בארץ?

תשובת שר הבריאות י' צור:

(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

אין כל כוונה או תוכנית לצמצם את המשאבים הניתנים למרכזים הקהילתיים לבריאות הנפש ולתחנות.

1749. ירידת אחיות

חבר הכנסת מ' גולדמן שאל את שר הבריאות ביום ג' בשבט התש"ן (29 בינואר 1990):

בעיתון "על המשמר" מ-10 בינואר 1990 נטען, שמשרד הבריאות עומד חסר-אונים נוכח הגל הגובר של אחיות העובדות לחוץ-לארץ.

ברצוני לשאול:

1. האם הדברים נכונים?

2. אם כן — האם הסיבה האמיתית לכך היא במישור הכספי בלבד?

3. האם שוקל משרד לבצע רפורמות בתמריצים לאחיות, זאת נוכח העובדה שמחלקות כדוגמת מחלקת ניתוחי לב פתוח בבתי-החולים בכא-רשב נסגרות עקב מחסור באחיות?

שר הבריאות י' צור:

1. א. מדי שנה פונות כמה עשרות אחיות ישראליות ומבקשות רישום בארצות חוץ, בעיקר ארצות-הברית, קנדה ואנגליה.

במרוצת שנת 1989, מ-1 בינואר עד 31 בדצמבר, פנו 71 אחיות לאגף הסיעוד לצורך אישור הרשיון הישראלי המהווה בסיס לרשיון בארצות חוץ. מספר זה אינו גדול מהמספר שהיה בשנים קודמות.

ב. אין לנו מידע אמין, למעט הכתבות בעיתונים, לגבי פניות של אחיות ישראליות לבחינות בשגרירות האמריקנית.

נחוני כוח-האדם הסיעודי, ובעיקר אחיות מוסמכות שנוספו במערכת בשנים האחרונות, אינו נותן בסיס לתחושה כי אומנם חל גידול רציני במספר היורדות או אלה המתכננות ירידה. אני לא אחראי למי שמתכנן ירידה.

2. כיוון שאין לנו מידע אמין על התופעה, חסרים גם נתונים לגבי המניעים. עם זאת, ידוע כי בארצות רבות, ובעיקר בארצות-הברית, באנגליה ובשווייץ, מוצעים כיום תנאי שכר מפליגים, בין 30,000 ל-50,000 דולר לשנה, המהווים פיתוי לישראלים רבים.

3. משרדנו עשה, עושה וימשיך לעשות לשיפור שכון ותנאי עבודתן של האחיות על-פי התנאים הכלכליים ועל-פי האפשרויות.

לגבי המידע בקשר לסגירת מחלקות המובא בשאליתא, אין כלל מחלקה לניתוחי לב פתוח בבתי-החולים בכא-רשב ולכן היא גם לא יכולה להיסגר.

יתירה מזאת, במחלקות רבות בארץ הועלתה לאחרונה

ברצוני לשאול:

1. האם נכון כי הוצאה תקנה המחייבת את הרופאים להתמחות ארבע שנים במחלקה פנימית כתנאי מוקדם להתמחות במכון הלב?

2. אם כן — מי התקין תקנה זו, מתי ומאילו נימוקים?

3. האם נכון כי כתוצאה מתקנה זו מעדיפים רופאים צעירים שלא לעשות ארבע שנים במחלקה פנימית אלא נוסעים להתמחות בקרדיולוגיה במוסדות רפואיים בחוץ-לארץ?

4. האם נכון כי כתוצאה מתקנה זו הולך ומידלדל מספר הרופאים המומחים בתחום הקרדיולוגיה?

5. האם התוצאה של תקנה זו תהיה צמצום האפשרות של היערכות להקטנת התורים לניתוחי לב ולצנתורים?

6. האם נכון כי כבר היום מורגש המחסור ברופאים צעירים בביצוע תורניות הלילה במחלקות המטפלות בחולי לב?

שר הבריאות י' צור:
1. נכון.

2. פרופסור דן מיכאלי והשר מרדכי גור, בתאריך 18 בדצמבר 1986: זאת מתוך מגמה להביא להקניית הכשרה טובה יותר לרופאים המתמחים בתת-המקצועות של המחלקה הפנימית — קרדיולוגיה, המטולוגיה, נפרולוגיה, גריאטריה, אנדוקרינולוגיה, גסטרואנטרולוגיה, וכן גם כדי להגדיל את מספר המתמחים בפנימית.

אני רוצה להוסיף, יש תלונות קשות מאוד, ברוב התחומים, לגבי משך ההשתלמות הארוך הנדרש מן הרופאים. הווי אומר, אנחנו עומדים במחסור כבד יותר בקרדיולוגים, לפי מה שטוענים הקרדיולוגים. אנחנו עומדים במחסור, אולי אפילו קשה עוד יותר, בתחום הנפרולוגיה — רופאי הריאליות. ההכשרה, שבמסגרתה צריכים לעבור קודם את הפנימית ורק אחר כך את ההתמחות המשנית, לפי דבריהם של הרופאים שאני נפגש אתם, בכל אופן ההרגשה היא שזה לא הביא את התוצאה המקווה. כי התוצאה המקווה היתה — תוספת רופאים במחלקות הפנימיות. היות שעניין זה אינו בסמכות הכרעתו של משרד הבריאות, פנינו לאחרונה פעם נוספת, בעקבות הפנייה של הרופאים הקרדיולוגים, למועצה המדעית בראשותו של הפרופסור טיאנו, והנחנו זאת לפנינו לדיון מחודש. בשבועות אלה ממש חלים שינויים במבנה ובהרכב של מוסדות ההסתדרות הרפואית, לאחר הבחירות. לכן אנחנו מוכרחים להמתין כמה שבועות עד לחידוש הדיון אתם, אם כי הנושאים האלה הובאו בפניהם. אין לי הסמכות המקצועית להגיד בדיוק איזה מסלול הכשרה נדרש לרופא. אני רק יכול לומר, שהתלונות המגיעות מהשטח הן קשות מאוד, ויש הרגשה של אי-שביעות רצון במחלקות הקשורות בתת-התמחויות, כפי שמניווח פה ברשימה. אנחנו תבענו מהמועצה המדעית של ההסתדרות הרפואית, ובידה הסמכות לקבוע את מסלולי ההתמחות, להתייחס מחדש להחלטה שלהם מ־15 בדצמבר 1986.

3. לא ידוע לנו על עובדה מעין זו.

4 — 5. לטענת הקרדיולוגים, אכן המצב הוא כזה. יתר הדברים — הוספתי בעל-פה.

משרד הבריאות הקצה כשנה זו סך של 557,000 ש"ח לסילוק חובות נגזרים לאוניברסיטת חיפה, בגין הפעלת החוג לריפוי בעיסוק. כל יתרות חוב אלה יועברו לאוניברסיטת חיפה עד סוף שנת כספים זו. נפגשתי עם אנשי החוג באוניברסיטת חיפה והבהרנו את הדברים כולם.

על-פי סיכום עם המועצה להשכלה גבוהה, יועבר מתקציב משרד הבריאות לתקציב המועצה להשכלה הגבוהה בשנה הבאה, בשנת 1990, סכום של 600,000 ש"ח להפעלת החוק לריפוי בעיסוק.

עם העברת התקציב השוטף ממשרד הבריאות למועצה להשכלה גבוהה, מובטח קיומו והמשך מימון השוטף של החוג לשנים הבאות.

1787. תורנות רופאים בקריית-גת

חברת הכנסת ש' דורון שאלה את שר הבריאות ביום ג' בשבט התש"ן (29 בינואר 1990):

ביום רביעי, 24 בינואר 1990, פורסם בעיתון "ידיעות אחרונות", כי כל הרופאים שמוקד מגן-דוד-אדום פנה אליהם סירבו לכבד ולקבוע את מותו של ויקטור חסון מקריית-גת.

לפיכך, שלא כמקובל, לקח בנו את גופת אביו ונסע ברחבי העיר לחפש רופא שיסכים לקבוע את מותו.

מתברר שהרופאים מסרבים לעבור מעבר לשעות העבודה המקובלות בגלל השכר הזעום, ולכן תופעות אלו חוזרות ונשנות.

ברצוני לשאול:

1. מה היא התייחסותך לתופעה?

2. כיצד יתייחס משרד הבריאות לרופאים אלו שלא ממלאים את תפקידם?

3. כיצד ניתן למנוע תופעה מכאיבה זו?

שר הבריאות י' צור:

1 — 3. האירוע שפורסם בעיתון היה בשעה 13:30 לערך, כאשר כל המרפאות סגורות ואין למעשה רופא תורן. לפיכך יש צורך דחוף לתקן ליקוי זה.

כל מקרה של אי-היענות רופא להגשת עזרה ראשונה חייב להיבדק לגופו.

משרדי יטפל בהסדר תורנות רופא בשעות שאין רופאים זמינים במרפאות.

שרה דורון (הליכוד):

אולי צריך להחליט באיזו שעה מתים?

שר הבריאות י' צור:

כדאי להתייעץ בעניין הזה...

1815. כוח-אדם רפואי בתחום הקרדיולוגיה

חבר הכנסת א' לין שאל את שר הבריאות ביום י' בשבט התש"ן (5 בפברואר 1990):

ביום 24 בינואר 1990 פורסמה בעיתון "ידיעות אחרונות" רשימה, שהיתה ריאיון עם פרופסור שלמה לניאדו, אשר לבעיות ההולכות ונוצרות כתוצאה מהעדר כוח-אדם רפואי בתחום הקרדיולוגיה.

3. כמה הפלות לא חוקיות מבוצעות לפי השערת אנשי משרדך?
4. מה עושה משרדך למנוע ביצוע הפסקות היריון לא חוקיות?
- תשובת שר הבריאות י' צור:
- (לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)
1. מספר ההפלות המבוצעות על-פי חוק במדינת ישראל:

השנה/	סה"כ הפסקות היריון/	גיל האשה/	יחסים אסורים/	מום גופני/	סיכון חיי האשה/
1988	15,255	1,775	6,548	3,356	3,576
1989 חצי שנה	8,120	871	3,086	1,842	2,339

שהתשובה שאתה נותן לי היא שכית-החולים מחליט. זה יפה מצדו. השאלתא שלי אמרה שהם מועסקים בלי שיהיה להם הניסיון הדרוש במקרי חירום וכלי שיהיה רופא מוסמך במחלקה. האם דבר כזה נתון להחלטתו של בית-החולים? זוהי תופעה מאוד מאוד חמורה, אם במקרים של חירום, כאשר מגיע פצוע או מגיע חולה, אין שום רופא מוסמך במחלקה, ונמצא שם איזה חניך תורן שאינו יודע כמה מדובר. האם זה דבר שנתון להחלטת בית-החולים, אם הוא ייתן למתמחה או לא ייתן לו לטפל בחולים ובפצועים במצב קשה?

שר הבריאות י' צור:

בדרך כלל, הסמכות הזאת מוקנית כמובן לבית-החולים ונתונה לאחריותו הכוללת. אני מוכן לבדוק פעם נוספת את הסדרים. אני חושב שלא יכול להיות מצב שבמחלקה לא יהיה רופא מוסמך. אבל אני לא רוצה להסתכן בעניינים סופר-מקצועיים ולהטעות את חבר הכנסת או לדבר דברים שאינם מבוססים. אני מבקש זמן נוסף, ותקבל על כך תשובה בכתב.

1849. מחסור בתרופות בבתי-חולים ממשלתיים

חבר הכנסת ח' אורון שאל את שר הבריאות ביום י"ז בשבט התש"ן (12 בפברואר 1990):

ממידע שהגיע לידיי לאחרונה עולה, כי שורר מחסור בתרופות בבתי-חולים ממשלתיים באזור חיפה, ובני משפחות החולים נאלצים לקנות את התרופות בעצמם בבתי-מרקחת פרטיים עם מרשם, לעתים מדובר אף בתרופות פשוטות נגד כאבים. כמו גם בתרופות אנטיביוטיות וקרדילוגיות.

ברצוני לשאול:

- האם הנושא מוכר לשר?
- מה הן הנחיות משרדך במקרים שבהם שורר מחסור בתרופות בבתי-החולים הממשלתיים?
- מי הוא המפקח על מלאי התרופות בבתי-החולים, והאם קיים פיקוח שוטף של משרד הבריאות בנושא?
- כיצד קורה שבבתי-החולים "בני-ציון" נאלצים בני המשפחה לרכוש תרופות כמו קורטיזון, או משככי כאבים, או תרופות קרדילוגיות, באופן פרטי?

1816. הפלות בישראל

חבר הכנסת י' עזרן שאל שר הבריאות ביום י' בשבט התש"ן (5 בפברואר 1990):

ברצוני לשאול:

- מה הוא מספר ההפלות המבוצעות על-פי חוק במדינת ישראל, לפי הסעיפים המוכרים בחוק?
- האם פועל משרדך לנסות למנוע מנשים המבקשות לבצע הפסקות היריון לעשות זאת? אם כן — כיצד?

2. המשרד עושה מאמצים רבים בתחום המניעה, כלומר: פעילות בתחום תכנון המשפחה, אמצעי מניעה וכו', על-מנת למנוע מצב שבו אשה תבקש לבצע הפלה.

3. לגבי הפלות לא חוקיות — אין בידינו כל נתון מוסמך.

4. הגוף המופקד על שמירת החוק הוא משטרת ישראל ולא משרדנו, שהוא, כמובן מאליו, אינו יכול לפעול כלל בתחום זה.

1848. תרונות רופאים מתמחים-מתחילים

חבר הכנסת מ' בריזהר שאל את שר הבריאות ביום י"ז בשבט התש"ן (12 בפברואר 1990):

נודע לי כי מתמחים-מתחילים ממלאים תפקיד תורן-שבת במחלקות שונות בבתי-חולים. זאת, בלי שיהיה להם הניסיון הדרוש במקרי חירום וכלי שיהיה רופא מוסמך במחלקה.

ברצוני לשאול:

- האם מודע השר למצב זה?
- האם מתמחה-מתחיל יכול לשאת באחריות כזאת?
- האם בדעת השר לבדוק מצב זה?

שר הבריאות י' צור:

1. כן.

2-3. רופא מתחיל יכול לעשות חלק מהפעילות הנדרשת בעת תורנות. בכל מקרה ומקרה, מנהל המחלקה או הנהלת בית-החולים מחליטים על מידת האחריות המוטלת עליו.

לעניין תורני חוץ — אני קורא את הקטע הבא: בסקר שערכנו הסתבר כי בבתי-החולים השונים מועסקים רופאים רבים כתורני חוץ. לעובדה זו ראינו השלכות שליליות הן לגבי רמת הטיפול בחולים והן על קבלתם של רופאים להתמחות במקצועות שהדרשה להם פחותה. מאחר שהוכרר לנו כאמור, כי היקף הבעיה גדול, הוחלט לאפשר לבתי-החולים להיערך במהלך שישה חודשים לקראת הפסקת עבודתם של תורני חוץ.

היו"ר ד' שילנסקי:

רשות לשאלה נוספת לחבר הכנסת בריזהר.

מיכאל בריזהר (המעריך):

אדוני השר, לא קיבלתי למעשה תשובה על שאלתי: מפני

שר הבריאות י' צור:

1. לא.

2-3. לא ידוע לנו על מחסור בתרופות בבתי-החולים הממשלתיים ולכן גם לא הוצאו הנחיות: כל בתי-חולים אחראי למלאי במסדרו. אין פיקוח מרכזי על המלאי.

4. הנהלת המשרד מתנגדת לדרך פעולה זו, וכן גם הנהלת בתי-החולים. אם אירעו מקרים שבהם רכשו בני משפחה תרופה מסוימת, הרי זו תוצאה של מחסור מקרי בתרופה מסוימת, כאשר כל הניסיונות להשיגה בעוד מועד מספק פרטי

או כהשאלה ממוסד שכן עלו כתרופה. במידה שיש לחבר הכנסת אורון ראיות על דבר ממש, נבדוק אותו באופן ממש. לא אחת מגיעות אלינו תלונות גם לגבי תשלומים שאנשים נדרשים להם במוסד רפואי, ואם התשלום היה שלא כדין ולא כחוק, הסכום יוחזר למשפחה.

חיים אורון (מפלגת הפועלים המאוחדת):
אני אעביר לך את האינפורמציה.

היו"ר ד' שילנסקי:
אני מודה לשר הבריאות.

ג. הצעת חוק הביטוח הלאומי (תיקון מס' 71), התש"ן — 1990 *

(קריאה שנייה וקריאה שלישית)

היו"ר ד' שילנסקי:

הסעיף הבא בסדר-היום: הצעת חוק הביטוח הלאומי (תיקון מס' 71), התש"ן — 1990, בקריאה שנייה ובקריאה שלישית. את החוק תביא יושבת-ראש ועדת העבודה והרווחה.

אורה נמיר (יו"ר ועדת העבודה והרווחה):

אדוני היושב-ראש, רבותי חברי הכנסת, אני מתכבדת להביא בפני הכנסת לקריאה שנייה ולקריאה שלישית את הצעת חוק הביטוח הלאומי (תיקון מס' 71), התש"ן — 1990.

הצעת החוק נדונה בקריאה ראשונה בכנסת האחת-עשרה, ביום 13 ביולי 1988, כהצעת חוק הביטוח הלאומי (תיקון מס' 69), "התשמ"ח — 1988. על הצעת החוק הוחל בכנסת השתיים-עשרה דין הרציפות. כמו-כן אישרה הכנסת לוועדת העבודה והרווחה, לפי סעיף 121 לתקנון, להביא לפנייה רק חלק מהחוק שהועבר לוועדה.

חברי הכנסת, בחוק תיקונים מספר, ואלה עיקריהם: 1. כיום, אלמנה שנישאה שנית ונישואיה השניים פקעו בתוך חמש שנים מהיום שנישאה שנית, זכאית לשוב ולקבל את הקצבה החל מהיום שבו חולה להיות נשואה. מוצע עתה להאריך את התקופה הקבועה בחוק מחמש שנים לעשר שנים, וזאת במטרה להעניק ביטחון נוסף לאלמנות כדי לעודדן, במידה שהן תפצות בכך, להינשא מחדש.

2. לפי המצב כיום, לא משולם מענק פטירה לבני משפחה של נכה עבודה שנפטר אם היתה לו-דרגת נכות פחותה מ-50%. מוצע לתקן מצב זה ולקבוע, כי מענק פטירה ישולם לכן זוגו או לילדו של נכה עבודה שנפטר, אף אם דרגת נכותו היתה פחותה מ-50%. תיקון זה יחול על נכים גברים שנפטרו בגיל 65 ומעלה ונשים בגיל 60 ומעלה.

3. תיקון חשוב אחר מתייחס לבנות המשרתות בשירות לאומי. מוצע לתקן את החוק באופן כזה, שבנות כאמור ישלמו דמי ביטוח מינימליים מהכנסה השווה ל-5% מהשכר הממוצע במשק בלבד במקום 15% מהשכר הממוצע כיום. תיקון זה יקל על בנות אלה, המתגדבות לכיצוע פעולות התנדבות בעלות מטרת ציבוריות ולאומיות חשובות.

חברי הכנסת ואדוני היושב-ראש, לחוק אין הסתייגויות.

לכן אבקש להעמידו להצבעה ולאשרו בקריאה שנייה ובקריאה שלישית:

היו"ר ש' וייס:

תודה רבה ליושבת-ראש ועדת העבודה והרווחה, חברת הכנסת אורה נמיר. חברי הכנסת, אנחנו עוברים להצבעה בקריאה שנייה. זאת הצבעה ראשונה היום. מי בעד אישור החוק בקריאה שנייה, סעיפים 1 עד 5?

ה צ ב ע

בעד סעיפים 1 — 5 — 23

נגד — אין

נמנעים — אין

סעיפים 1 — 5 נתקבלו.

היו"ר ש' וייס:

אנחנו עוברים להצבעה מס' 2, קריאה שלישית ואחרונה של חוק הביטוח הלאומי (תיקון מס' 71).

ה צ ב ע

בעד החוק — 24

נגד — אין

נמנעים — אין

חוק הביטוח הלאומי (תיקון מס' 71).

התש"ן — 1990, נתקבל.

היו"ר ש' וייס:

חברי הכנסת, הצעת החוק אושרה בקריאה שלישית. 24 חברי כנסת תמכו בו, אין מתנגדים ואין נמנעים. אני מודיע בזאת, שחוק הביטוח הלאומי (תיקון מס' 71), התש"ן — 1990, אושר.

אני מודה לכם ומברך את יושבת-ראש ועדת העבודה והרווחה ואת כל היוזמים.

ד. הצעה לסדרהיום

הטיפול בשדה-התעופה בן-גוריון במשפחות הנפגעים באוטובוס המטיילים למצרים

סגן-ניצב יעקב שובל, דובר משטרת נמל התעופה, אמר ל"מעריב": "אני יכול רק לציין, שהשוטרים גילו התאפקות עילאית, עם הקלות שספגו מבני המשפחה, כל שוטר שהשתמש בכוח היה רק לצורך אחיזה". האומנם כבוד הדובר? את המחזה המביש שראינו בטלוויזיה, שבו אנשיך מכים שוק על ירך את המשפחות, ניתן למחוק אותו מזיכרוננו של העם? ואני שואל, לאן נולך את אודלת היר, את אטימות הנפש, לאן נולך את החרפה?

דוד סולטן, ראש מחלקת המזרח התיכון במשרד החוץ, מסר כי משרד החוץ לא רצה למסור למשפחות מידע שאינו רואי, ולכן התעכבו ההודעות, וכי האירוע בשדה לא היה באחריות משרד החוץ. האומנם? ואני שואל, מדוע לא פעל משרד החוץ על מנת שהמידע שביריד יהיה רואי? מדוע לא נערך המשרד להודיע למשפחות היכן מאושפזים קרוביהם? יתירה מזו, האין משרד החוץ הישראלי ערוך למקרי חירום? ובמקום להסביר, שאין הוא ערוך למקרי חירום, הוא מחפש חירוצים ונימוקים לכך שלא היה ביכולתו ליידע את המשפחות. והלוא משרד החוץ הוא האחראי לכל הקורה לישראלים בחוץ-לארץ. היכן אחריותו מתבטאת, האם בהודעות עיתונאיות בלבד?

ממקורות רשמיים בצבא נמסר לי, כי יצירת הקשר עם בני המשפחות והזמנתם לשדה לא היו כלל באחריות צה"ל. נהפוך הוא, צה"ל חבש שהמטוס ינחת בבסיס צבאי, והאינפורמציה על הפצועים נמסרה עליידו למשרד החוץ. יתירה מזאת, אני חייב לציין לטובה את יחידת החילוץ של חיל האוויר, אשר ביצע עבודה טובה, שהצליחה להביא את כל הפצועים לארץ, לעדכן מהמטוס את הגורמים הנכונים על מצבם של הפצועים ושמות ההרוגים, לארגן כך שהאמבולנסים יגיעו עד המטוס כדי לקלוטם ולהעבירם לבית-החולים — על כל אלה יבואו על הברכה.

אין ספק כי דרך הטיפול בקרובי הנפגעים באוטובוס הדמים דורשת הפקת לקחים עליידי הממשלה בכלל וגורמי משרד החוץ בפרט. למה לא היה איש אחד שיקבל על עצמו את האחריות הכוללת? היו שלושה עד ארבעה גופים שהשליכו זה על זה את האחריות.

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה, אדוני השר, המחוזות בנמל התעופה היו חמורים, וקשה להבין כיצד הגענו למצב של חוסר רגישות כזה. מן ההכרח לקיים חקירה חיצונית בעניין, כדי לעקור מן השורש תופעות כאלה בעתיד. אנו כולנו מקווים, שמאורעות של טרור נגד ישראלים בחוץ-לארץ לא יישנו. תודה.

ה. הצעה לסדרהיום

רוח המשטרה על התנהגותה בנמל התעופה

היה להתקיים בשבוע שעבר, וכנראה מחוסר משיבים ממשרדי הממשלה — עד שהחליטו מי ישיב — כפי שנמסר לנו, הוא נדחה להיום.

אף שכבר עברו שבועיים מאז הרצח במצרים, עדיין עומד לעינינו המראה המזעזע של הפצועים וההרוגים שנטבחו בדם קר עליידי פראי האדם מארגוני החבלה הרבים למיניהם. ההרוגים והפצועים הוכאו ארצה במטוס של חיל האוויר לנמל

היו"ר ש' וייס:

חברי הכנסת, אנחנו עוברים לנושא הבא בסדרהיום שלנו. אני מזמין את חבר הכנסת רענן כהן להביא הצעה לסדרהיום מס' 2564, בנושא: הטיפול בשדה התעופה בן-גוריון במשפחות הנפגעים באוטובוס המטיילים למצרים. חבר הכנסת רענן כהן, בבקשה.

רענן כהן (המערך):

אדוני היושב-ראש, אדוני השר, כנסת נכבדה, חבל שהדיון לא התקיים בעתו, שהיה נאמן: עבר זמנו בטל קורבנו. שוב התברר, שהכנסת יצאה מפסידה מכך שהיא מפגרת אחרי אירועים ולא מלווה אותם ומשפיעה עליהם.

עם ישראל ידע בשבוע שעבר את אחת משעותיו הקשות. אסון אוטובוס התיירים במצרים זעזע את כולנו. האסון החזיר את מעגל הטרור למערך חיינו באזור. זוהי מכה קשה. עם מכות כאלה, לצערנו, ידענו להתמודד בעבר, ונדע להתמודד בעתיד. אבל תמיד ידענו להבין את כאב המשפחות ולנהוג באיפוק ובהבנה. אולם, הפעם הזאת, כשהחזירו את קורבנות הפשע הנפשע לארץ, התגלו אטימות וחוסר-כבוד ביחס גורמים ממשלתיים כארץ למשפחות הנפגעים, ואלה הצביעו על תופעה חדשה ומזעזעת, תופעה שיש לעוקרה מן השורש.

תמיד התאפיינה ישראל באכפתיות וברגישות, ובמצבים עדינים אלה — ביחס מבין למשפחות הנפגעים וביחס של כבוד למתיה. היום הביורוקרטיה, האטימות וחוסר הרגישות אפיינו דווקא את הצד הישראלי, ואבוי לנו אם מטבע התנהגות זה יחלחל לתוך חיינו. אנו עם שידע סבל, שמבין לנפשות הנפגעים, אל לנו לזנוח את ההבנה כלפי בני משפחות הנפגעים. רגישות זו היא המקרבת בינינו והופכת אותנו לטובים יותר, אנושיים יותר והומניים יותר. אסון האוטובוס חשף לפנינו את החיץ הקיים בין הביורוקרטיה על מערכתיה לבין העם ואת אטימותה של ביורוקרטיה זו.

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה, אדוני השר, בתדהמה ובתקוממות ראה בית ישראל כולו שוטרים רודפים אחרי בני המשפחות של נפגעי האוטובוס במצרים ואף מכים אותם נמרצות, משפחות שלא ידעו מה גורל יקיריהם. יחס זה של המשטרה שלנו מעלה את השאלה ההכרחית, למה הפכנו? היכן החסד והרחמים? והיכן הרגישות וההשתתפות בצער?

אין ספק כי משרד החוץ, בראש ובראשונה, והמשטרה גילו אטימות, קשיחות והזנחה בטיפולם במשפחות הנפגעים. גורמים אלה הואשמו אף עליידי המשפחות עצמן, אלא שהגורמים האחראים מעבירים את האחריות מאחד לאחר.

היו"ר ש' וייס:

חברי הכנסת, אני מזמין עכשיו את חבר הכנסת גרשון שפט להביא הצעה לסדרהיום מס' 2584, בנושא: רוח המשטרה על התנהגותה בנמל התעופה. בבקשה.

גרשון שפט (התחיה):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, אני מצטרף לדבריו הראשונים של חבר הכנסת רענן כהן. שהלך על שדיון זה אמור

ההרורים והפצועים, בקליטתם בשדה התעופה ובפנינים לבתי-החולים בישראל. הקשר עם בני המשפחות, הזמנת לשדה התעופה, לא נעשו ולא היו צריכים להיעשות על-ידי צה"ל. כמהומה שפרצה בשדה התעופה נטל קצין צה"ל בדרגת אלוף-משנה יוזמה ודיווח למשפחות לאילו בתי-חולים הפנו הפצועים.

די לנו באסון עצמו, ולא היינו זקוקים לצער ולבזיון נוספים. אני חוזר ושואל, מי אחראי לכל זה? מי ייתן את הדין? ובעיקר, מה עושה הממשלה כדי למנוע תופעות מכישות כאלה בעתיד?

היור"ר ש' וייס:

תודה רבה. אני מזמין את השר רוני מילוא להשיב בשם הממשלה ולהתייחס לשתי ההצעות האלה.

השר לאיכות הסביבה ר' מילוא:

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, ראשית, אני מבקש את סליחתם של חברי הכנסת רענן כהן וגרשון שפט על האחרור בתשובה על ההצעות לסדר-היום שהגישו. כפי שהם אמרו בדבריהם, ובצדק, היה צריך להשיב על ההצעות האלה קודם לכן. לצערי, לא עלה הדבר ביד.

אשר להצעות, מייד עם קבלת המידע במשרד החוץ, במשרד הביטחון, בצה"ל ובשגרירות ישראל בקהיר על הפיגוע החבלני במצרים, שבו נפגעו נוסעי האוטובוס, התגייסו כל הגורמים לפעולה מיידית, קודם כול במטרה להשיג פרטים מדויקים ובמהירות על הפיגוע; שנית, לפעול לאיתור הנפגעים בבתי-החולים שבהם אושפזו במצרים, ולוודא שאכן הם מקבלים טיפול נאות. שלישית, לשגר מייד מטוס צבאי עם צוות רפואי להבאת הפצועים ארצה בהקדם. עבודה מאומצת ויעילה הושקעה על-ידי כל הגורמים הנ"ל בהשגת מטרות אלה, ואכן, הנפגעים הוטסו ארצה במהירות מקסימלית למחרת היום.

בשדה התעופה בן-גוריון חיכו משפחות הנפגעים להגעת המטוס הצבאי עם הפצועים. עם נחיתתו רוכזו כל המאמצים ותשומת-הלב להורדת הפצועים מן המטוס ולשיגורם הדרוך לבתי-חולים מתאים. באותה עת של עבודה קדחתנית, שנעדרה ראשית כול להציל חיי אדם, חיכו בני המשפחות המודאגים בטרמינל למידע על יקיריהם. כאשר נמסר להם המידע, היה זה רק לאחר פינוי הפצועים לבתי-החולים.

העברת המידע לקרובים התעכבה עד תום פינוי הפצועים, ולכן גם גברה בינתיים דאגתם וגברו חששותיהם.

המשטרה, בתוקף תפקידה — ולזה התייחס בעיקר חבר הכנסת שפט בהצעתו — ניצבת בחזית של כל אירוע ציבורי. הופעתם של השוטרים במדים, מטבע הדברים כוללת בשטח, גם כאשר הנושא איננו באחריות המשטרה. המשטרה, בתוקף תפקידה, מסייעת בפתרון בעיות שמעוררות.

בקשר לאירוע, כאשר הגיעו נפגעי אוטובוס הדמים לנמל התעופה בן-גוריון, תפקיד המשטרה היה לאפשר פינוי מהיר של הפצועים לבתי-החולים, תוך שמירת הסדר הציבורי ומניעת הפרעות לפינוי הפצועים. במסגרת זו מנעה המשטרה גישה מכולם, לרבות משפחות הנפגעים, אשר רצו לצאת מן הטרמינל של "ארקיע" לעבר המסלולים, ההתנהגות של המשטרה היתה בהתאם לנהלים, והשוטרים הפעילו בשני האירועים אמצעים סבירים, בגלל מעשים חריגים שהיו.

הממצאים האלה עולים מן הדוח המשטירתי, ואני חייב לציין שגם מר בוקא, שרעייתו נפגעה בפיגוע, הביע את

התעופה בן-גוריון בלוד. במבצע טיפולו משרד החוץ, הצבא ומשטרת ישראל, כל אחד בחלקו.

לדאבוננו, ראה כל עם ישראל בטלוויזיה את הבלגן ואת המהומה אשר פרצו בשדה התעופה עקב אי-טיפול נאות בקרובי המשפחות שבאו ללוד על-פי הזמנת השלטונות. ראינו קרובים מתפרצים אל השדה, נדחפים בגסות על-ידי שוטרים, ראינו בני משפחה ששכרו שמשות כדי להתקרב אל קרוביהם. ראינו אחרים שבוכים מצער בלי שמישהו יידע אותם על גורל יקיריהם. קשה לבוא אליהם בטענות. התלונות של הקרובים הן חמורות.

אני מצטט חלק מן התלונות: "בשלוש אחר הצהריים סיפרה לנו אחותי שבעלה נפטר שעה לפני שהוכנס לחדר הניתוח בתל-השומר, אבל ממשרד החוץ לא הצלחנו לקבל הודעה על כך עד עכשיו". "אמרו לנו במשרד החוץ לנסוע לשדה התעופה. היו שם משפחות — — ליד המטוס התרוצצו כל מיני עיתונאים ואנשים מכובדים, אבל לילדים ולבני המשפחה לא נתנו להתקרב. אמרתי שם לקצין שאחותי פצועה ואני רוצה לגשת לראות אותה, והוא בשום אופן לא נתן לי להתקרב".

מישהו אחר, שניסה לנער את השוטר, צעק: "לא מודיעים לנו כלום, אנחנו מחכים כמו מטומטמים, ובסוף לא נותנים לנו להיכנס לראות אם הם בסדר. אנחנו רוצים לראות אם הם חיים. אפילו לא אמרו לנו באיזה מצב הם". את זה אומר טייס "ארקיע" נכה צה"ל, שכבה והתאגרף עם שוטרים שנלחמו בו וכבחו.

"משרד החוץ אמר לנו לבוא לכאן, לכן, אל תרביצו לי, מה אתם רוצים ממני".

רופא צבאי, אלוף-משנה בעז לוי, מגיע אל המשפחות, מנסה להרגיע. "תקריא כבר שמות, תקריא כבר שמות", צועקים בני המשפחות. "אנחנו לא יודעים אם הם חיים או מתים". "עוד רגע, תיכף יגיעו הרשימות ונוכל להגיד לכם".

יש עוד ועוד תיאורים מעין אלה, ואני לא רוצה להוסיף עליהם. אני רק מבקש לדעת, מהו הנוהל לגבי פצועים וחללים ומסירת הודעות למשפחות? על מי מוטלת אחריות, אחריות-העל, לגבי פעילות משותפת של כמה גורמים שמטפלים באירוע מסוג זה? מי בכל זאת היה אחראי למסירת מידע למשפחות? מי היה אחראי לכך שהמשפחות הזמנו ללוד ולא ניתן להן לגשת למטוס? אם אי-אפשר לגשת למטוס, למה הזמינו אותם ללוד? מדוע לא היה אפשר להזמין ישירות לבתי-חולים, אולי למועד מאוחר יותר?

טוען משרד החוץ: "עמדנו בקשר עם המשפחות מרגע היוודע האסון. עדכנו אותם בכל אשר יכולנו. אנו שישנו רק כלי להודיע למשפחות. נתבקשנו על-ידי המשטרה להודיע למשפחות לבוא לנמל התעופה, וכך עשינו".

המשטרה טוענת: "נהגנו עם משפחות הפצועים בהתאם להוראות המפורשות שנתקבלו מצה"ל ומחיל הרפואה. לדבריה, היה צורך למנוע מקרובי המשפחה להגיע אל יקיריהם כדי לאפשר את שמירת הסדר הציבורי ולוודא את הפינוי המהיר לבתי-החולים. למשפחות שהתקשרו לנמל התעופה נאמר במפורש שלא להגיע, והובהר להם מראש, שלא יורשו להיפגש עם קרוביהם, בניגוד לידעיה אחרת שמסרו אחרים, שכן קיבלו הוראה להגיע לשדה התעופה".

דובר צה"ל: משרד החוץ פנה בבקשה לסייע בהעברת הנפגעים לישראל. צה"ל נטל על עצמו לטפל בהבאתם של

גרשון שפט (התחיה):

הייתי מעדיף שהנושא יידון בוועדת הפנים ואיכות הסביבה.

היו"ר ש' וייס:

כיוון שכך, יש פה שתי הצעות. ועדת הכנסת תכריע באיזו ועדה יידון הנושא. זה הסידור התקנוני. אין סידור אחר במקרה כזה.

חבר הכנסת רענן כהן, האם אתה מסכים שהנושא יועבר לוועדה?

רענן כהן (המערך):
כן.

היו"ר ש' וייס:

חבר הכנסת גרשון שפט?

גרשון שפט (התחיה):
כן.

היו"ר ש' וייס:

חברי הכנסת, נעבור להצבעה. זו הצבעה מס' 3.

ה צ ב ע

כד ההצעה להעביר את

הנושאים לוועדה — 17

נגד — אין

נמנעים — אין

ההצעה להעביר את הנושאים שהעלו חברי

הכנסת רענן כהן וג' שפט לוועדה שתקבע

ועדת הכנסת נתקבלה.

היו"ר ש' וייס:

אני מודיע ששתי ההצעות תועברנה לוועדת הכנסת, כדי שתחליט באיזו ועדה יידון הנושא.

1. הצעת חוק לתיקון פקודת בתי-הסוהר (מס' 12), התש"ן — 1990 *

(קריאה ראשונה)

לעומת שיעור גידול של 4% עד 5% בשנים שלפני כן, הגידול שחל בשלוש השנים האחרונות הוא תוצאה של הגברת המלחמה בנגע הסמים וכן כתוצאה מאירועי האינתיפאדה במוזת-ירושלים.

נושא הצפיפות נבחן כשעתו בוועדה בין-משרדית שמינית יחד עם שר המשפטים, ומסקנותיה — על-פי הדוח שהוגש עוד ב-1987 — היו כי אין פתרון של ממש למצב הצפיפות אלא בתוספת בתי-סוהר ומקומות כליאה.

הצעת החוק לשחרור מינהלי תוכל למנוע הידרדרות במצב ולהביא לשמירה על תפוסה קבועה של אסירים בבתי-הסוהר, וזאת עד שייכנו בתי-סוהר נוספים, עד שיוקצו המשאבים הנדרשים לבנייתם ולהרחבת מקומות הכליאה.

השחרור המינהלי המוצע, משמעותו היא שחרור מוקדם של אסירים מיתרות מאסר שוליות. יתרות המאסר המרביות

הנתצלות ומחאתו על דברים שפורסמו בכלי התקשורת בדבר פגיעת המשטרה בו ובכתו.

יכול אני לומר, שלמרות כל מה שאמרתי עד כה, היו במקרה זה כמה וכמה דברים הראויים לבדיקה וטעונים בדיקה. משרד החוץ, משרד הביטחון, המשטרה וצה"ל יתאמו שיפור הנוהל הקיים במטרה להבטיח, עד כמה שאפשר, מסירת המידע למשפחות בהקדם האפשרי.

עם זה אני רוצה לציין, כי הגורמים השונים אשר השתלבו במסכת הצלת חיי הנפגעים באוטובוס הדמים במצרים השקיעו את כל המאמצים האפשריים כדי להצילם, ועל כך הם ראויים לברכה. הם ראויים לברכה על כל המאמצים שהשקיעו במכצע ההצלה החשוב הזה.

אדוני היושב-ראש, אני חושב שהנושא ראוי לדיון בוועדה מוועדות הכנסת. אני רוצה להציע שתהיה זו או ועדת החוץ והביטחון, או ועדת הפנים ואיכות הסביבה, על-פי בקשת המציעים. אני מוכן לקבל את הצעתם, את בקשתם. יש בהחלט מקום לבדוק לא רק מה היה, אלא בעיקר לעקוב אחרי ההודעה שמסרתי כאן אשר לשיפור הנוהל במקרים דומים בעתיד, כדי שלא יהיו תקלות בעתיד.

חובתי, כנציג הממשלה, גם כאשר יש תקלה — לבוא ולדבר עליה מעל במה זו. אני מצפה בהחלט שהוועדה שתדון בנושא תעקוב אחרי השיפור, שאכן להבא הנושאים האלה יטופלו ללא כל תקלות ובעיות, ומי יתן, בעזרת השם, שלא יהיו כלל מקרים כאלה ולא יהיה צורך בטיפול בבעיות. בתקלות ובאסונות מסוג זה.

היו"ר ש' וייס:

תודה רבה לשר. חבר הכנסת רענן כהן, האם היית מעדיף להעביר את הנושא לדיון בוועדת החוץ והביטחון?

רענן כהן (המערך):
כן.

היו"ר ש' וייס:

חבר הכנסת גרשון שפט?

היו"ר ש' וייס:

אנחנו עוברים לסעיף הבא בסדר-היום: הצעת חוק לתיקון פקודת בתי-הסוהר (מס' 12), התש"ן — 1990, קריאה ראשונה. יציג את החוק שר המשטרה. אדוני שר המשטרה, בבקשה.

שר המשטרה ח' בר-לב:

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, הגני מתכבד להביא לאישור הכנסת, בקריאה ראשונה, את הצעת החוק לתיקון פקודת בתי-הסוהר (מס' 12), אשר עיסוקה שחרור מינהלי של אסירים. הצעת החוק היא תולדה של מצב הצפיפות הקשה בבתי-הסוהר, אשר הביא לכך שבמשטרת ישראל מוחזקים כיום כ-800 "חייבי שב"ס", כלומר, אסירים שפוטם ועצורים עד תום ההליכים, אשר אין אפשרות לקולטם כשירות בתי-הסוהר מחוסר מקום.

הצפיפות הבלתי מתקבלת על הדעת נובעת משיעור גידול במספר הכלואים של כ-10% לשנה בשלוש השנים האחרונות,

הזאת, בגלל חשיבותה ובגלל הבעייתיות הרבה הכרוכה בה, מחייבת שהדיון בה יארך ויהיה לא רק דיון פרלמנטרי אלא גם דיון ציבורי, לפני שאנו מקבלים הכרעות מאוד לא-פשוטות בשאלות שלפנינו.

הצעת החוק הזאת היא בעיני, ראשית כול, כתב-אשמה חריף מאין כמוהו כלפי ממשלות ישראל, כתב-אשמה כפול ומכופל: קודם כול, ממשלות ישראל צריכות להשיב על השאלה — מה קרה לנו שזה שיעור האסירים בחברה הישראלית, ושנאנחנו איננו מצליחים להתמודד התמודדות יסודית עם בעיות של יציאת הרקע, התנאים התברתיים, החינוכיים והתרבותיים להתגברות הפשיעה; וכתב-אשמה יותר ספציפי לגבי מצב הצפיפות והתנאים הבלתי-אנושיים בבתי-הסוהר של מדינת ישראל, שהם חרפה, כלימה ובושה לחברה תרבותית.

בחמש דקות אין זמן להביע את המחאה ואת הזעם על אשר הגענו אליו, כאשר אנו דוחסים בממוצע לחדר נורמלי של 12 מטרים רבועים שבעה אסירים, שצריכים להיות שם יחד יומם ולילה; ויש מקומות שהצפיפות בהם רבה אף יותר.

אני, בתיוקנים מסוימים, חלקם מהותיים, הייתי מצביע בעד הצעת חוק זו, אילו היתה מונחת על השולחן הזה במקביל תוכנית, לא לשנה-שנתיים, לעשר שנים, של ממשלת ישראל, תוכנית לפתרון בעיית הצפיפות בבתי-הסוהר. אבל כך? זה נייר של חמקנות מהבעיה. כנסת ראויה לשמה היתה צריכה לומר לממשלה: אל תעבדי עלינו בעיניים, כי מה יהיה בעוד שלוש שנים, באותו קו?

קריאה:

יאיר צבן (מפלגת הפועלים המאוחדת):
נכון, בכל התחומים.

ואני אומר: אם אנחנו כנסת ראויה לשמה, אנחנו צריכים לומר: מוכנים לדון גם בהצעות כאלה, עם כל הבעייתיות שלהן, אבל אל תבחרו מהבעיה היסודית, תניחו על השולחן תוכנית מוסכמת, עם חתימה של האוצר לתוכנית רב-שנתית הדרגתית — נהיה סבלנים — לא שנתיים-שלוש שנים, אחם רוצים — עשר שנים, אבל תוכנית רציפה לפתרון הבעיה.

הצעת החוק הזאת משקפת מערכת סתירית, מבלבלת, תחליף לפתרון, אמצעי זמני, ומה הקבוע? אפשר לומר, מצד אחד: שנת מאסר אחת בבית-כלא ישראלי שקולה כנגד אולי שלוש שנות מאסר, אדוני היושב-ראש, בבית-כלא נורמלי, ולכן ההפחתה היא על-פי כללי הצדק הטבעי: כי מי שדן אדם לשנת מאסר, לא דן אותו לכל התנאים המשפילים האלה ב-1990. אבל מצד שני, איפה העיקרון של שוויון בפני החוק?

אתה אומר, אדוני שר המשטרה, שבחוק ייקבע תקן הכליאה, ואני מחכה ליום שבו יתפרסם תקן הכליאה, והמסמך של תקני הכליאה בבתי-הכלא במדינת ישראל יהיה מסמך עצוב מאוד — ואינני מאשים בזה את שר המשטרה הנוכחי, ולא ממשלה אחת נושאת באחריות לכך, זה מצב ממשך. השחרור יהיה לפי הצפיפות שעל-פי התקן בבית-הכלא הקונקרטי, האזורי, הווי אומר, זה יהיה תמריץ לביצוע עבירות באזורים מסוימים.

שר המשטרה ח' בר-לב:
זה יהיה ארצי.

יאיר צבן (מפלגת הפועלים המאוחדת):
ארצי זה יהיה? זאת אומרת ככה — לא זן בלבד שאנחנו

לשחרור מינהלי, המפורטות בחוק המוצע, חושבו בהקפדה, במגמה להגיע מצד אחד לוויסות נאות של מצבת האסירים, ומצד שני, למזעור ימי השחרור יחסית לתקופת המאסר שנגזרה, כך שתקופות השחרור המוקדם תהיינה שוליות ונעדרות נפקות עונשית. הכוונה היא להקדים עד שבועיים שחרורו של אסיר שפוט לשנת מאסר אחת, ובמקרה המרבי, להקדים עד שישה חודשים שחרורו של אסיר השפוט ל-20 שנה. הווי אומר, אסיר שאמור לשבת 20 שנה, ישוחרר עד שישה חודשים לפני תום ריצוי העונש, כלומר, אחרי שהוא ישב לפחות 19.5 שנים.

במגמה שלא לפגוע בשלום הציבור לא יחול, על-פי החוק המוצע, הסדר השחרור המינהלי על מי שנדרש בגין עבירות חמורות, כגון: רצח, שוד מזוין, אונס עבירות ביטחון.

חברי הכנסת, חוקים דומים קיימים באנגליה, במדינות מסוימות בארצות-הברית ובמדינות נאורות נוספות שבהן מוסמכים המושלים לשחרר אסיר שחרור מוקדם כדי לפנות מקום לאסיר חדש. בארצות-הברית החוק נקרא: Emergency powers act.

על-פי שיטת השחרור המינהלי תמוין אוכלוסיית האסירים השפוטים בבתי-הסוהר לסוגים, כאשר לכל סוג של אסירים ייקבע, באישור ועדת הפנים ואיכות הסביבה של הכנסת, תקן כליאה המחושב לפי האגפים ומקומות הכליאה המיועדים לאותו סוג אסירים בכלל בתי-הסוהר. כל אימת שתפוסת האסירים השפוטים מסוג מסוים ככלל בתי-הסוהר תעלה על תקן הכליאה הקבוע לאותו סוג אסירים, אהיה מוסמך להורות על שחרורם בטרם עת של אסירים מאותו סוג, וזאת עד שתשווה התפוסה לתקן, ככפיפות למגבלת יתרות המאסר המרבית כמפורט בחוק המוצע.

לסיכום, ההצעה, לצערנו, לא תפתור את בעיית הצפיפות פתרון מלא, אולם היא תשמש ל"כלימת האינפלציה", ואילו הפתרון המלא יבוא רק כשתהא "צמיחה", דהיינו בניית בתי-סוהר נוספים ותוספת מקומות כליאה. עם זאת יאפשר החוק שמירה על תפוסה אחידה וקליטה הדרגתית בשירות בתי-הסוהר של האסירים השפוטים והעצורים עד תום ההליכים, המוחזקים כיום במתקני המשטרה.

אבקש מהכנסת לאשר את הצעת החוק בקריאה ראשונה ולהורות על העברתה לוועדת הפנים ואיכות הסביבה של הכנסת לשם הכנתה לקריאה שנייה ולקריאה שלישית.

היו"ר ש' וייס:

חודה רבה, אדוני השר. אנחנו נקיים עכשיו דיון במסגרת אישית בקריאה ראשונה, חמש דקות לכל נואם.

יאיר צבן (מפלגת הפועלים המאוחדת):
למה רק חמש דקות לכל נואם?

היו"ר ש' וייס:

נרשמו 23 חברי כנסת לדיון. חשבתי על מסגרת של שלוש דקות לנואם, אבל התחשבתי בשאלה הזאת שתבוא. חמש דקות הן זמן סביר מאוד. אני מציע שבכל זאת המסגרת תהיה של חמש דקות לנואם. אנחנו מקיימים דיונים על חוקים רבים נוספים. כרוך הפרלמנטים בעולם מסגרת של חמש דקות לנואם היא נכס, שחבר פרלמנט מקבל אחת לשנתיים. יש 23 — 24 מתדיינים.

חבר הכנסת יאיר צבן, בבקשה.

יאיר צבן (מפלגת הפועלים המאוחדת):
אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, אני חושב שהצעת החוק

חגי מירום (המערך):

כן, זה גם יכול להיות, כגורם מווסת.

ואני, כבוד השר, אינני בא פה להעמיד את הדברים בצורה אבסורדית סתם, אלא אני בא לומר, שבעצם הם כבר אבסורד שאין כדוגמתו. וחברה כשלנו אסור לה שתשלים עם מצב כזה.

אולם, השחרור המינהלי הזה שם לאל בעצם את כל מדיניות הענישה, אם נחשוב על כך, כי ממה נפשך — או שעומד האיש לדין בבית-המשפט ובית-המשפט שוקל וחושב ומכלכל את צעדיו וקובע מה יהיה גובה עונשו של העציר, ואז על החברה לעמוד בזה, כמובן במסגרות הקיימות היום של הקלה, של ה"שליש" וכן הלאה — או שאנחנו נבוא — בגלל בעיות שהן בעיות ארגוניות ומבניות — ונשים לאל את כל מדיניות הענישה, וזה המצב שאנחנו רואים כאן.

מוצע פה דבר המכונה בלשון החוק: תקן כליאה לסוג אסירים מסוים. זה יוצר גם כן מצב משונה מאוד, שאסיר, אם חס וחלילה לא יעמדו בתקן שהוא זכאי לו, יוכל לעתור לבג"ץ כדי לדרוש לעצמו את התקן. אני חושב לעצמי: אנה אנחנו באים?

יאיר צבן (מפלגת הפועלים המאוחדת):

זו לא מגילת זכויות העציר.

חגי מירום (המערך):

וראי שאינני חושב שזאת מגילת זכויות העציר. אני חושב שאנחנו יוצרים פתח לכך — — —

יאיר צבן (מפלגת הפועלים המאוחדת):

הלואי.

חגי מירום (המערך):

לא, תסלח לי. אני חושב שאנחנו יוצרים פתח לכך שאסיר ייאהז בחקיקה הזאת, שמוצעת כאן רק מסיבות ארגוניות, ויהפוך זאת לחלק מזכויותיו.

שר המשטרה ח' ברילב:

למה היום הוא לא עותר לבג"ץ כשהוא נמצא בבית-סוהר סגור ולא במעצר?

חגי מירום (המערך):

כבוד השר, מפני שעד היום לא נתנו לו את המכשיר המתאים. הנה כאן המכשיר מוגש לו.

שר המשטרה ח' ברילב:

מכשיר בג"ץ קיים.

דוד ליכאי (המערך):

— — —

חגי מירום (המערך):

לא אמרתי זאת. אני מוכרח לומר שבעיקרון, כל ההצעה הזאת כאן, כל החוק לתיקון פקודת בתי-הסוהר כפי שהוא מובא פה, הוא משונה מאוד, אינו תואם לא מדיניות ענישה ולא מדינה מתוקנת, שאמורה לשם אנשים בבית-סוהר ולאפשר להם לחיות בבתי-הסוהר בתנאים נורמליים, ומשתחררת מן החובה הזו בדרך של איזו המצאה חדשה הנקראת שחרור מינהלי.

אני רואה כאן גם פסקה נוספת, שהופכת את השחרור המינהלי בכלל — כאן נאמר כך: "השחרור המינהלי יבוצע על אמת שתפוסת האסירים מאותו סוג בכלל בתי-הכלא תעלה על תקן הכליאה שנקבע לאותו סוג"; כלומר, יש לנו פה חוק הכלואים השלובים. אני לא מבין זאת.

דנים את האסירים שלנו לצפיפות, אנחנו נרחיק אותם. אדם פשע בכאר-שבע, אבל כצפת יהיה מקום, לכן הוא יהיה בצפת. כדי שתקן הכליאה הארצי יהיה ממוצע. לאן אנחנו מגיעים ככה?

שר המשטרה ח' ברילב:

אין בית-כלא בצפת.

יאיר צבן (מפלגת הפועלים המאוחדת):

אז יש בגליל, במקומות אחרים, כמפרץ חיפה.

הערה לגבי הרכב התוספת. בסך-הכול הרשימה היא די הגיונית. הייתי רוצה לשאול: מדוע הוצא סימן ה' בפרק ז' של חוק העונשין (כיתחון המדינה)? מדוע הוצא סעיף 332 לחוק הפלילי, פסקה (3), זריקת אבנים בתוך שטח ישראל? זאת אומרת, אדם חרדי שיזרוק אבנים בכביש רמות, לו לא תהיה מחילה, עבירה זו תהיה כדון העבירות האחרות? מדוע לא נכללו ברשימה, אם כבר, תקיפות של זקנים וילדים?

אני שמח שהחוק הידוע למניעת מגעים עם אנשי אש"ף לא נכנס, שהרי אילו החליט היועץ המשפטי לממשלה אחרת ממה שהחליט, גם שר בישראל היה זוכה בכוא היום להפחתה בעונש.

יש שאלה לגבי סעיף 7 — חיוזק ידיהם של עובדי עבירה לפי חקנות הגנה לשעת-חירום. עובר עבירה זו תמיד מנוע מהפחתה, בה בשעה שאפילו לגבי עובדי העבירות הללו עצמן ניתן להפחית את העונש. אינני יודע מדוע אינכם הולכים יותר בכיוון של עבודה בשירות החברה.

אני אומר: על הדרך הזאת, של פתרונות כאלה, ואני מבין כיצד נדחפתם אליהם, לא תהיה תפארתנו, ולא יהיה כאן פתרון אמיתי של הבעיה.

היו"ר ש' וייס:

חברי הכנסת, אני מבקש להקפיד על הזמן.

השיקול לגבי קביעת חמש דקות נבע מסיבה נוספת, כדי לאפשר ל-25 חברים גם לומר משהו, כי אם נאפשר עשר דקות, הראשון יאמר את כל הנימוקים, ול-24 חברי הכנסת האחרים כבר לא יהיו נימוקים. כך שיש פה גם מעשה של חברות כלפי חברים נוספים.

בבקשה, חבר הכנסת חגי מירום.

יאיר צבן (מפלגת הפועלים המאוחדת):

זה נימוק חדשני, חידשת-הלכה פרלמנטרית.

חגי מירום (המערך):

אדוני היושב-ראש, אני אעשה מאמץ לעמוד במסגרת הזמן.

כנסת נכבדה, כבוד השר, מצוקת בתי-הסוהר בישראל היא מכה קשה מאוד לחברה. היא איננה מתמקדת רק בכלואים בבתי-הסוהר, היא מצוקה חמורה, הקיימת גם בבתי-המעצר למיניהם. מי שמלווה את סוגיית המעצר ורואה מה נעשה בבתי-המעצר לא יכול שלא לחשוש שמא שר המשטרה יגיע יום אחד אל הכנסת ויאמר בעצם, שהוא מציע לה ללכת לשחרור מינהלי ממעצר, לא רק ממאסר. גם לזה אפשר בקרוב להגיע. הווי אומר, עוד טרם מגיע האדם בכלל ליום כבוד המעמד של אסיר, הוא כבר יקבל שחרור מינהלי כעציר.

יאיר צבן (מפלגת הפועלים המאוחדת):

השלכ הבא יהיה — מכסה של משפטים.

אם באגף מסוים אין תעסוקה ל-20 אסירים ואין פעילות אקטיבית והם יושבים כל היום ולא עושים דבר, מתחילות פרוכקציות בינם לבין עצמם, בינם לבין השוטרים. עד כדי כך שבים מסוים באמצע שנת 1988, בימינו ממש, בערב שבת, אין יום אחר מאשר ערב שבת, 70 אסירים פצעו את עצמם על-מנת להסב את תשומת הלב למצוקתם. זה כאב שאנחנו חייבים לזכור אותו לפחות מדי פעם, כשאנחנו מדברים את הדיבור הזה.

מסתבר — לפחות על-פי הממצא הפיסי, על-פי עדותו של חוק זה, חוק שמשים את המערכת לרשעה — שהאסיר נענש בעונשים כבדים יותר משהטיל עליו השופט. זו לא רק ענישה, זו לא רק הרחעה, זו לא רק נקמה של החברה בפושע. יש כאן גם השפלה של האדם. האסיר, יהיה רע ככל שיהיה, מהקטן שבחטאים ועד הגדול שבכרוצחים, הוא עדיין אדם. לא כל אחד איבד את צלם האדם מרגע שנכנס לשערי הכלא, אבל המערכת מכריחה, בשם ובמלכות ומטעם המדינה, להשפיל את צלם האדם שבו.

מסתבר שבמדינת ישראל קיים בפועל מאסר עם חיי פרך; אולי אין עבודת פרך, כי אין תעסוקה, אלא מאסר עם חיי פרך.

אני לא יכול להתחמק ממשוואה — היא כמוכזב לא שייכת, אבל כפי שאמר היושב-ראש, אפשר לדבר על כל דבר — שמצד אחד נוקטים כלפי ציבור הסוּתָּם את מערכת הכליאה בישראל שחרורים מינהליים, ומצד שני ממלאים מערכת אחרת של בתי-מעצר באסירים מינהליים. במין חוק כלים שווים, ומדינת ישראל מתנהלת בתנאים של מאסר מינהלי — או משחרר, או אוסר, אבל טיפול אין, לא בצד הזה של הכלי הריק ולא בצד הזה של הכלי הריק.

לכן, כאשר בא חוק מהסוג הזה, אתה אומר לעצמך: מה אני עושה? המציאות היא קשה כל כך, וצורך חבר הכנסת צפן בצעקתו: תניחו כבר על השולחן את החיקוק, את התוכנית לעשר שנים, שלא תהיה מחר בכורך, יש מחר שהוא לאחר זמן. שתהיה בעוד חמש שנים, אבל תניחו, שנדע לאן אנחנו הולכים. כשהתוכנית הזאת לא מונחת, קשה להגיד: אני אוהב מאוד את התוכנית המוצעת כאן.

כנגד זה, אני חושב, או לפחות כך אני חש, שלא מגיע לאסיר לקבל על הראש את כל מה שאנחנו מוצאים בתיאורים הנוראים, הדיקנסיים, או אולי גרועים יותר מאשר דיקנס, דיבורי גולאג לפעמים. כל הצעת חוק שתוציא את העציר החוצה מהר יותר תהיה הצעה ברוכה. תודה רבה.

היו"ר ש' וייס:

תודה רבה. רשות הדיבור לחבר הכנסת מרדכי וירשובסקי, ואחריו — לחבר הכנסת אוריאל לין.

מרדכי וירשובסקי (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אני מצטרף לביקורת של קודמי. אני רוצה לומר, שאם החוק הזה יעבור ככלל, ומוטב שיחזור לממשלה כדי שהממשלה תכין הצעה אחרת תחת ההצעה הזאת, הרי הוא לא צריך לעבור, כהצעת שר המשטרה, לוועדת הפנים ואיכות הסביבה, אלא לוועדת החוקה, חוק ומשפט של הכנסת, מפני שאנחנו נוגעים כאן באופן הרסני בכל מדיניות הענישה ובפילוסופיה המסתתרת מאחורי מדיניות הענישה. מה שנגזר כאן לאדם הוא לא לפי מה שאמר בית-המשפט ולא לפי מה שאמר ועדת שחרורים, אלא לפי איזה מצב אובייקטיבי נורא השורר בבית-הסוהר. אם נניח שבאותו בית-סוהר, מאיזו סיבה, יש איזו הקלה בצפיפות,

היות שאני לא מבין, כי על-פי תפיסתי צריך וחובה היה על מדינה ליצור מקום מתאים ואפשרי ומכובד לאסיר — מדינה צריכה להתייחס בכבוד לבתי-המשפט ולמדיניות ענישה — על כן אינני רואה בחקיקה הזאת חקיקה מועילה. היא חקיקה התורמת למצב המצוקה שהמדינה נמצאת בו כעת, ולא זו, על-פי דעתי, הדרך.

היו"ר ש' וייס:

עדיין לא גילית לנו איך תצביע.

חגי מירום (המערך):

אתה תראה. זה לא בסדר, אחרי הכול זה השר שלנו.

היו"ר ש' וייס:

לכן זה סקון אותי כל כך.

רשות הדיבור לחבר הכנסת אברהם בורג, ואחריו — לחבר הכנסת מרדכי וירשובסקי. חבר הכנסת בורג, נותרו לך גם 30 שניות מהנואם הקודם, בבקשה.

אברהם בורג (המערך):

אילו הוא היה יודע, הוא היה תורם לי יותר.

אדוני היושב-ראש, כבוד השר, כנסת נכבדה, החוק הזה הוא חוק של "הודאת בעל דין" — כמאה עדים דמי", זה חוק של הודאה בכישלון, כישלון בכל המערכות — של מערכות הכליאה עצמן, בצד הפיסי שלהן, של מערכות השיטור בישראל ושל המערכת החינוכית.

אני קורא: "הצפיפות בבתי-הסוהר היא לאין נשוא — מוחזקים אסירים שפוטים ועצורים עד תום ההליכים במתקני המשטרה". אם מתקני המשטרה סתומים, זאת אומרת שאין מקום לעצירים, כי אם אסירים ושפוטים נמצאים במתקני המשטרה, איפה ישימו את העצירים? אם אין היכן לשים את העצירים — כבר היתה פנייה אחת לבג"ץ בנושא הזה, והמשטרה טרחה מהר-מה להעביר אותם חמישה עותרים לבית-כלא; אבל אם אין מקום לעצירים, יוצאת מדיניות שהוכתרה לפחות בתקשורת כמדיניות של מעצרים סלקטיביים, להוריד את כמות החשודים שנעצרו, וכל השיטה תקועה.

אוריאל לין (הליכוד):

מדובר על מאסר ולא מעצר.

אברהם בורג (המערך):

אסירים מוחזקים בבתי-מעצר.

היו"ר ש' וייס:

חבר הכנסת אוריאל לין, בקריאה ראשונה אפשר לדבר על הכול. זה מה שעושים חברי הכנסת.

אברהם בורג (המערך):

אני מדבר על המציאות של מה שקורה בשטח, עדיין לא על החוק.

איפה הכשל? הכשל הוא כשל חינוכי. כאשר דוח מבקר המדינה מדרווח, שבכלא באר-שבע 80% מהעצירים משתמשים בסמים — אני לא זוכר מה נאמר לנו בוועדה, כמה מהם התחילו את השימוש במהלך השהות בכלא — והו כישלון. כאשר הכלא מלא במעשי סדום בשל בעיות כאלה ואחרות, חלקם בנערים, בקטינים, חלקם באסירים פעם ראשונה — זהו כשל מעגל הפשע לא נגמר, לא נפסק, לא מטופל בבית-הכלא, אלא רק מורחב לעוד ועוד מצטרפים.

לנו היום על-ידי הממשלה, באמצעות שר המשטרה. אם אנחנו רוצים לדון בעניין הענישה ובמדיניות הענישה בכלל ורוצים להעביר את החוק, דבר שלא הייתי מציע לעשותו, אז יש רק מקום אחד שבו אפשר לדון ולהתמודד עם שאלות הענישה במדינת ישראל, וזאת ועדת החוקה, חוק ומשפט. רק אם יעבור החוק הזה לשם אני מוכן לשקול להצביע בעד החוק, שהוא ביסודו חוק רע ואנטי-פתרון הבעיה האמתית שלפנינו.

הי"ר ש' וייס:

תודה רבה לחבר הכנסת מרדכי וירשובסקי. תהיה לך בעיה להכריע. כי די בכך שאתה תציע את הוועדה, וזה כבר יעבור לוועדת הכנסת. ומכיוון שלא תרע איך היא תכריע, איך תרע איך להצביע? אבל אני בטוח שתתמודד עם השאלה.

רשות הדיבור לחבר הכנסת אוריאל לין, ואחריו — לחבר הכנסת עמיר פרץ, ואם הוא לא יהיה — לחבר הכנסת אברהם ורדיגר.

אוריאל לין (הליכוד):

כבוד היושב-ראש, אדוני שר המשטרה, כנסת נכבדה, הצעת החוק הזאת העוסקת בשאלת הצפיפות בבתי-הסוהר נוגעת ליסודות של כל שיטת הענישה והחוק הפלילי בישראל. משום שאיננו פותרים כאן רק בעיה של צפיפות, אנחנו גם קובעים שיטות אוטומטיות של שחרור מוקדם של אנשים, של אסירים, לא על-פי התנהגות האישית של האסיר, לא על-פי המבחן של הסיכוי לכך שהוא יחזור ויבצע פשע ויפגע באנשים אחרים, אלא על-פי מבחן אוטומטי של תקינה, מבחן כמותי, כמה אסירים אנחנו מקצים בסוג מסוים, ומה זה סוג? ברור שהחלוקה לסוגים תיעשה על-פי סוגי הפשיעה.

גם אני תמהתי מאוד, כשכאילו נרמז כי הצעת חוק זו אמורה להיות מועברת לוועדת הפנים ואיכות הסביבה. שכן ועדת החוקה, חוק ומשפט עוסקת בנושאי העונשין והענישה, ולא ועדת הפנים ואיכות הסביבה.

אם אני רואה דבר חיובי אחד בהצעת חוק זו — ואני לא אתנגד להעברתה לוועדת החוקה, חוק ומשפט, אני גם מציע שהיא תועבר לוועדת החוקה, חוק ומשפט — אני רואה בה את נושא הצפיפות בבתי-הסוהר כשיקול לשחרורו המוקדם של אסיר, אבל לא כשיטה המוצעת לנו כאן. תראו מה יקרה. ייתנו שחרור מוקדם לקבוצת אסירים, אם אותה קבוצת אסירים בכלל בתי-הסוהר בארץ עברה את התקן. זאת אומרת, אם בסוג מסוים של פשיעה ירבו הפשעים ותרכיבה העבירות, אותם אסירים השייכים לקבוצה הזאת ישוחררו מוקדם יותר. אתם מבינים מה בעצם יקרה כאן? באותו סוג פשיעה שבו תרכה הפשיעה, שחרור אותם אסירים השייכים לאותו סוג יהיה מוקדם יותר. עם כל האוטומטיות שאנחנו רוצים להשיג, אני חושב שאנחנו מגיעים פה לתוצאה בלתי מתקבלת על הדעת.

בוועדת החוקה, חוק ומשפט מונחת היום שתי הצעות חוק שאני רואה בהן הרבה מאוד חיוב, האחת של חבר הכנסת ריבלין והאחרת של חבר הכנסת ליכאי, המדברות על קיצור תקופת המאסר על-ידי ועדת שחרורים ועל בסיס המבחן האישי של האסיר. זה דבר שאפשר לשקול אותו ברצינות. אפשר להביא בחשבון גם את השיקול של צפיפות בבתי-הסוהר. אבל השאלה המרכזית שצריכה לעמוד תמיד לנגד עיניה של ועדת השחרורים היא, מה הסכנה שאותו אסיר יחזור על פשעיו, משום שהחובה הראשונה המוטלת עלינו היא להגן על החברה. בהצעת החוק שלפנינו אין שום אלמנט של הגנה על החברה. אין פה האלמנט של המבחן האישי. הדבר הוא אוטומטי לחלוטין.

האנשים ישובו מלאו הזמן שלהם; כלומר, מידת העונש לא קשורה באדם, בהתנהגותו, בתנאים הסובייקטיביים שלו, אלא בגורם האובייקטיבי של מצב בתי-הסוהר. זאת איננה מדיניות של ענישה. זאת מדיניות של מדינת משטרה, שאפילו אינה יודעת לנהל את ענייניה כהלכה.

אילו היה בא אלינו שר המשטרה ואומר: רבותי, אני במצוקה נוראה, אני מכין תוכנית לבתי-הסוהר שתיושם בעוד שלוש שנים ואני מבקש הוראות שעה. אתה עצמך, אדוני שר המשטרה, אמרת שבארצות-הברית יש איזה חוק שהוא Emergency act. זה איננו Emergency act, זה חוק לצמיתות. זה חוק שבא לכסות את הערווה של כישלון המדינה בהמודדות גם עם הבעיה הזאת, כשם שהיא לא יודעת להתמודד עם בעיות חברתיות אחרות.

לכן אני חושב שהחוק הזה הוא חוק רע. הוא רע גם מפני שהוא מעניק לשר המשטרה — רבותי, לשר המשטרה — סמכויות לפסוק ולהתערב במקומות שבית-המשפט קבע. עכשיו אנחנו, במגמות שלנו, מחפשים דרכים כדי להקל את מצוקת בתי-הסוהר. יש הצעה בוועדת החוקה, חוק ומשפט, שעברה בקריאה טרומית, המדברת על האפשרות להאריך את התקופה שבסמכות ועדת השחרורים משלושה חודשים לתשעה חודשים. זאת אומרת, אנחנו מחפשים דרכים, אבל זה נעשה בדרך מסודרת, סלולה, מתוקנת, הגיונית. אינני יודע אם זה נכון או לא נכון, אבל אנחנו פועלים לפחות במסגרות הנכונות.

אילו היה שר המשטרה מציע לנו להנהיג את שיטת הענישה האמריקנית, שבין שלוש שנים לחמש שנים, אפשר היה לחשוב על כך. אבל מה הוא אומר? הוא יקבע תקן כליאה, דבר שהוא יכול לעשות היום, ותקן הכליאה יקבע כמה זמן ישב האיש בבית-הסוהר. אני חושב שזאת מסירת סמכות אדמיניסטרטיבית לשר, במקום לבתי-המשפט, כאשר הדבר הזה פוגע במדיניות הענישה בכלל.

מה אנחנו רואים כתוספת לחוק? כמה זמן, מקסימום, מרוויח אדם כתוצאה מכך? — ארבעה שבועות, חמישה שבועות, שישה שבועות. אני מסכים שכל שעה בכלא היא עינוי, גם בתנאי כלא של שבדיה. אני חושב שלאדם יש הזכות להיות חופשי, והכמיהה שלו היא להיות חופשי. אבל כאן מדובר על כך שרוצים להקל את העומס. האם ארבעת השבועות או חמשת השבועות האלה יפתרו באמת את בעיית העומס? הרי אלה תקופות קצרות, זה מגיע עד 24 שבועות במקרה של עונש מאסר שהוא מעל 132 חודשים, שזה אחד הדברים הנדירים ביותר.

אדוני היושב-ראש, אני גם חושב שמבחינה מעשית אין בהצעה הזאת שום ממש ואין בה כדי לתקן ולהקל במקומות שאנחנו רוצים להקל.

יש סכנה נוספת, אדוני היושב-ראש. אנחנו הולכים לתקן את החוק, אנחנו נעביר אותו והוא יהיה חלק מספר החוקים. ואז הדאגה האמתית, המחשבה שצריך לבנות בתי-סוהר, שצריך לעשות רפורמה נוספת במדיניות הענישה, שצריך לחשוב על מתקני כליאה נוספים, תרד מסדר-היום, מפני שיש פטנט. אני חושב שאנחנו משלים את עצמנו. אם אנחנו מתקנים משהו בזה, זה איזה שסתום או איזה ונטיל כדי לשחרר את הלחץ במצוקה הנוראה.

אני חושב שאנחנו מוכרחים לחשוב על מדיניות הענישה. ומדיניות הענישה נמצאת בסתירה מוחלטת לחוק הזה, המוצע

בעיה, שהרשויות המקומיות, במקומות מסוימים, מתנגדות להקים בתי-סוהר בתחומיהן, ואז כמובן מחפשים פתרונות אחרים.

הצעת החוק המונחת לפנינו באה לפתור בצורה חלקית מאוד את המצב הקיים — ובוודאי לא הכול משלימים אתה.

במבוא להצעת החוק מטעם הממשלה נאמר, כי הצפיפות בבתי-הסוהר היא ללא נשוא עקב מחסור במקומות כליאה. ועדה בין-משרדית בראשותה של הגברת קרפ בתנה את הדרכים להקלת הצפיפות, והגיעה למסקנה שאין פתרון של ממש למצוקה אלא בתוספת בתי-סוהר ומקומות כליאה.

עם זאת, במגמה למנוע הידרדרות במצב וכאמצעי לשמירה על תפוסת אסירים קבועה בבתי-הסוהר, המליצה הוועדה על הנהגת הסדר שחרור מינהלי, שמשמעותו שחרור מוקדם של אסירים עם יתרות מאסר שוליות. הסדר דומה, נאמר, קיים בבריטניה, גם במדינות מסוימות בארצות-הברית וגם במדינות אחרות. כמובן, לא מדובר כאן, כך אני מבין, בפרשעים המרצים עונש בשל עבירה חמורה, או באסירים ביטחוניים.

לא בלב שלם אני מברך על הצעת החוק הזאת. אבל בכל זאת, במצב הקיים, אינני רואה פתרון קרוב טוב יותר.

בהתקבל הצעה זו, יקוצר מאסרם של האסירים העומדים על סף השחרור, וזה יכול להיות הרבה מאוד, ובהתאם למקובל — אחיד ושוויוני.

אדוני שר המשטרה, נדמה לי שבזמנו הוצע רעיון נוסף לפתרון הבעיה החמורה, והוא: הגדלת תקופת עבודת השירות לתשעה חודשים על-פי החוק; כלומר, עכשיו יכול שופט לשלוח אסיר לעבודות שירות במקום לבית-הסוהר, אם מדובר בתקופת מאסר של עד שישה חודשים. מאז נחקק החוק, ביולי 1987, נידונו כ-4,000 איש לעבודות שירות, כלומר — חיסכון של 4,000 מקומות. הגדלת התקופה תאפשר הוצאת אסירים נוספים מבתי-הסוהר לעבודות שירות.

חיקוק אפשרי נוסף הוא שינוי החוק המאפשר שחרור אסיר בתום שני-שלישים מתקופת מאסרו אם היתה התנהגותו טובה. אולי ניתן לבדוק, אדוני השר, שחרור האסיר בתום מחצית מתקופת המאסר. בכל אופן, במצב הצפיפות הקיים, טוב שהצעת חוק זו, שאולי איננה מקובלת על הכול ואינה פותרת את הבעיה, תתקבל, ויידקו גם הצעות נוספות. תודה.

היו"ר מ' וירשובסקי:

תודה. חבר הכנסת האשם מחאמיד איננו. רשות הדיבור לחבר הכנסת שמואל הלפרט, ואחרי — לחבר הכנסת שבח וייס. חבר הכנסת הלפרט, בבקשה.

שמואל הלפרט (אגודת ישראל):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, הצעת החוק לחיקוק פקודת בתי-הסוהר (מס' 12), המונחת לפנינו, נועדה להנהיג הסדר של שחרור מינהלי, שמשמעותו שחרור מוקדם של אסירים עם יתרות מאסר שוליות.

אפשר להבין, כי מצוקת הצפיפות בבתי-הסוהר היא שגרמה לכך שהצעת החוק הזאת מובאת לפנינו, וכפי שמתואר בדברי ההסבר, הצפיפות בבתי-הסוהר היא ללא נשוא וקיים מחסור חמור ביותר במקומות כליאה.

מובן שהפתרון המעשי היחיד לכל זה הוא תוספת של בתי-סוהר ובתי-מעצר, אלא שכל עוד לא נמצאו התקציבים

משום כך, אני הייתי מביא בחשבון את המגמה הכוללת בחוק זה, להקל את הצפיפות בבתי-הסוהר, אבל בשום אופן לא על-פי המבחנים האוטומטיים האלה. החוק הזה הוא קשה. בגלל קוצר הזמן אינני יכול להעלות את כל הקשיים שלא נצפים כרגע בהצעת החוק הזאת, אבל הם רבים מאוד. חבר הכנסת מירום כבר נגע בזה. כי ברגע שאנחנו קובעים תקנים של כליאה, נושא התקנים הופך להיות נושא הנתון לוויכוח, על סמך מה אנחנו קובעים את התקנים האלה. ואסיר יכול באמת לעבור את השאלה אם התקן שנקבע לגביו הוא נכון או לא.

התפיסה כאן חותרת בהחלט תחת מעמד בתי-המשפט. שכן אנחנו מקנים סמכות גורפת לשר המשטרה לקצר תקופות מאסר שהוטלו על-ידי בית-המשפט. גם אל תשכחו, שרק לפני זמן קצר העברנו חוק שבתי-המשפט עושים בו שימוש רב, והוא — עבודת שירות במקום מאסר. כל אסיר שנגזרו עליו שישה חודשי מאסר או עד שישה חודשי מאסר, מקבל עבודת שירות. כך קיצרנו את התקופות שבחן צריכים להיות בפועל במאסר, והתחלנו להתמודד עם בעיית בתי-הסוהר.

משום כך אני רוצה להדגיש: הצעת חוק זו אינה נוגעת לבעיית בתי-הסוהר. היא נוגעת לשיטת הענישה, לדיני העונשין ולמעמד בתי-המשפט. יש לה השלכות ישירות על כל המגמה הכללית שבה ראוייה אולי לדיון, אבל רק במסגרת ועדת החוקה, חוק ומשפט. יחד עם זאת הצעות החוק הפרטיות של חברי הכנסת ליבאי וריבלין, המונחות על שולחן הוועדה.

היו"ר ש' וייס:

תודה רבה לחבר הכנסת אוריאל לין. חבר הכנסת עמיר פרץ איננו. רשות הדיבור לחבר הכנסת אברהם ורדיגר, ואחרי — לחבר הכנסת האשם מחאמיד; אם הוא לא יהיה — לחבר הכנסת שמואל הלפרט. חבר הכנסת ורדיגר, בבקשה.

אברהם ורדיגר (אגודת ישראל):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, לא אחת העליתי בבית הזה את בעיית הצפיפות בבתי-הכלא בישראל, וטענתי שיש לחפש פתרונות, ובין השאר — שחרור מינהלי של אסירים. ידוע כי שירות בבתי-הסוהר בבעיות. ה"ביקוש" למקומות בבתי-הסוהר עולה בהתמדה.

על-פי הנתונים הסטטיסטיים, היה גידול של יותר מ-40% באוכלוסיית האסירים בשנים האחרונות. לצערנו, הפשע גובר, האינתיפאדה ממשיכה להשתולל במישורים שונים, ולפי התחזית צפוי גידול של כ-5% במספר האסירים בבתי-הכלא בכל אחת מן השנים הבאות.

גם מבחינת שטח המחיה הממוצע לגייר לאסיר אנו בין המדינות המפגרות. כיום המצב הוא 3 מ"ר לאסיר, ובאגפים צפופים השטח הוא 1.8 מ"ר לאסיר. הצפיפות גורמת גם למתחים וגם לאלימות, וכפי שטוען היועץ המשפטי של השירות, זהו עונש שבתי-המשפט לא התכוונו להטיל.

במצב דהיום, אין שירות בבתי-הסוהר מסוגל לקלוט עוד אסירים. בתי-המשפט גוזרים מאסרים, ואין לאן לשלוח את האנשים. בליט ברירה הם נשארים בבתי-המעצר של המשטרה וממלאים אותם. המשטרה אינה יכולה לבצע מעצרים, כי אין לה מקום להחזיק את העצורים. שמעתי, ואינני יודע אם הידיעה נכונה, כי לאחרונה ניתנה הוראה לקציני המשטרה להתחיל במדיניות של מעצרים סלקטיביים, כלומר, לעצור פחות חשודים עקב הצפיפות.

מובן שהפתרון המתבקש הוא הקמת עוד בתי-סוהר. אבל לשם כך נחוצים תקציבים, וכידוע — כסף אין. קיימת גם

ארוכות? זאת אנחנו מוכנים לאפשר לשופטים, כי אנחנו מתייחסים אל שופטים כאל בני אדם — או לנו אם לא נתייחס אליהם כאל בני אדם — ומשאיירים להם את מרחב הגמישות והטעות והאימפוביזציה האישית.

שלמה דיין (התאחדות הספרדים שומרי תורה):
יש כאלה שמתייחסים אליהם כאל אלקים.

שבח וייס (המערך):

יש חופעה כזאת דווקא אצל חילונים, של העלאה של המשפט. זו דת אצלם. הרי כל אחד זקוק לדת מסוימת, אז זה סוג של דת. יש דת באידאולוגיה פוליטית ויש דת במשפטיזציה, בוודאי, איזו שאלה, עם אותם יסודות רגשיים, עם אותן כמיהות, עם אותן התייחסויות. אז לשר המשטרה לא נאפשר גמישות של אחוז אחד או שני אחוזים? באמת, איזה אבסורד. איזה פרדוקס.

אדוני שר המשטרה, החוק הזה נראה סביר. פה ושם הוא יתוקן בוועדה. כבר דיברת כאן פעמים מספר על כך שתביא בפנינו חוק שתהיה בו תקרה ותהיה גמישות רבה מאוד בענישה — לא שליש, לפעמים שני-שלישים, לפעמים שלושה-רבעים, ולעתים אפילו לא שליש. אני מצפה ליום הזה.

האסיר בבית-הסוהר עובר תהליך של הלם או חינוך מחדש או שני הדברים גם יחד. אנחנו צריכים לאפשר, על-פי שיטה המקובלת היום בארצות מספר, גם אם האסיר נידון עד עשר שנות מאסר, לשחרר אותו לפעמים אחרי שנתיים, אחרי שנה וחצי, אחרי שלוש שנים, ורבע, אחרי ארבע שנים ושלושה-רבעים. ותאמינו לי, החלטה אדמיניסטרטיבית מסוג כזה תהיה בה אותה חוכמה הגנוזה כמו בפסק-דין של כל שופט. תודה.

היור"ר מ' וירשובסקי:

רשות הדיבור לחבר הכנסת מנחם פרוש, ואחריו — לחבר הכנסת דוד ליבאי.

גאולה כהן (התחיה):

ומי אחריו?

היור"ר מ' וירשובסקי:

אחרי חבר הכנסת דוד ליבאי — חבר הכנסת משה זאב פלדמן. רק אחרי שם נוסף — השם שלך, חברת הכנסת גאולה כהן.

מנחם פרוש (אגודת ישראל):

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה, בתחילת הדין היה כאן ריכוז אם לתת לכל נואם זמן של חמש דקות או שלוש דקות. אני חושב שאפשר להסתפק במשפט אחד ולהגיד לשר המשטרה: "ייער כוח" שהבאת את החוק ההומני הזה.

לא אחייסם עכשיו לפרטים ולפרטי הפרטים שיש בחוק הזה. אומר לך רק זאת: דבר טוב מאוד עשית. אני רואה כזה חוק הומני ממדרגה ראשונה.

הייתי אומר, שהיה צורך להביא חוק כזה גם אלמלא היה מחסור במקומות כליאה, מכיוון שיש כאלה אשר באו על עונשם בעצם פסק-הדין שהטיל עליהם מאסר במשך חודשים או שנים, בלי הצורך להחזיק אותם עד תום התקופה. ברור שיש ויש. יש כאלה שלגביהם יש צורך למצות את הדין עד תום. אבל יש רבים מאוד שבהיותם בבית-הסוהר הם מוכיחים עד כמה הם למדו לקח ויש צורך לשקם אותם.

אני מעריך מאוד את אלה הפעילים בבתי-הסוהר כדי

לכן, ברור שהצפיפות ממשכה להטריד ולהקשות על שלטונות בתי-הסוהר.

הפתרון הזמני של שחרור מינהלי, המוצע בהצעת החוק שלפנינו, הוא סביר במידה מסוימת, שכן מדובר רק באסירים שנשאר להם לשבת בבית-הסוהר תקופה של כמה שבועות, או מספר חודשים מועט.

אולם, עם זאת, דווקא משום שמדובר בתקופות קצרות, נדמה לי שעלינו להיות זהירים מאוד. צריך לבדוק היטב מי מקבל ומי זכאי לקבל שחרור מינהלי ומי לא. יש להביא בחשבון, כמובן, את התנהגותו של האסיר ואת סוג העבירה. לא ייתכן, למשל, שאסיר שכבר נידון בעבר לשתי תקופות מאסר על עבירות חמורות יקבל חוץ מניכוי של שליש על התנהגות טובה, גם שחרור מינהלי מוקדם.

מובן שבעבירות חמורות צריך להיות זהירים, בעיקר לנוכח העובדה שצפיפות העבירות והפשע כרוכה גוברת והולכת, ולא יהיה זה מן התבונה להקל את הצפיפות בבתי-הסוהר על חשבון הגברת הפשע ברחוב. תודה.

היור"ר מ' וירשובסקי:

תודה לחבר הכנסת הלפרט. רשות הדיבור לחבר הכנסת שבח וייס, ואחריו — לחבר הכנסת מנחם פרוש.

שבח וייס (המערך):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, דרכו של דיון בקריאה ראשונה הוא כדרכו של דיון כללי, וכל אחד מעלה באותה הזדמנות, במסגרת הזמן המוקצה לו, עניינים שבמשאת נפש, נאחו בנושא ומפליג למרחקים ארוכים. זה טבעי, ואני כמובן לא אתנגד לעשות אותו דבר. אני מצטרף לכל מי שהרים כאן קול צעקה, קול זעקה, קול ביקורת וקול מחאה נגד המצב בבתי-הסוהר. דנו בעניין הזה כבר כמה פעמים. שר המשטרה עצמו הביא לפנינו לפחות פעמיים, אם לא יותר, הצעות שונות לשיפורים זמניים, ואז העמסנו עליו את כל הטענות שבעצם אנחנו צריכים להעמיד נגד הממשלה כקולקטיב, ואולי נגד עצמנו כחברה על-פי סדר העדיפויות שלנו.

אין ספק שגם אדם בבית-סוהר הוא אדם וצריך לשמור על כבודו. לא אחת אני נקלע למצב שבו יש חברי כנסת המקפידים מאוד על כך שכל חוק יחמלא בדקדקנות קיצונית ומובהקת, וקוראים לענישה מחמירה וכיוצא באלה, ולא מוסיפים תוספת לכל הצעה כזאת כדי שגם הענישה המחמירה תצא מנקודת ראות שגם אדם שנאסר הוא בן-אדם.

עם זאת, אני חושב שההערות הענייניות שנגעו לחוק הזה לא היו במקומן. הן היו מופרזות. אנחנו משאירים כאן לשר המשטרה סמכות שולית שבשולית, שליטה זעירה על אורך הזמן שהאסיר צריך לשהות בבית-הסוהר, לרצות את עונשו. יש פה אימטרירה בלתי גיולה ברעם של ההערה על העניין עצמו — פיל וסיכה — עד כדי אבסורד שאפילו הקריאה הראשונה לא סובלת אותו; גם ההערה שאנחנו מאפשרים לשר המשטרה, רחמנא ליצלן, להתערב בשיקולים של תורת ענישה אחרי שבתי-המשפט עשו את המלאכה.

בינינו לבין עצמנו, כאשר שופטים שונים מטילים על אסיר מסוים 18 שנים ועל אסיר אחר 17 שנים, הם באמת יכולים לנמק את ההבדל בענישה? מישוה באמת חושב שלשופטים יש איזו אמת-מידה לדיק בענישה? אין כאן מידה מסוימת של איזה שיקול דעת גמיש הנובע מאופיו של שופט, אולי אפילו קצת ממצב רוחו כעת כתיבת פסק-הדין, וזה לפעמים דבר שעושה הבדל של שנה או חצי שנה כאשר מדובר בתקופות

חודשיים, שבו או שלושה שבועות, בעיקרו של דבר לא זה יפגע במידת ההרתעה שבאותו עונש.

אם נקיטת הצעד הזה יכולה להביא להקלת המצוקה, והשר לא היה מביא זאת אילולא חישוב ומצא שהדבר יביא להקלה ממשית, הרי צריך לעזור לו להתמודד עם הבעיה, כי הבעיה היא שלנו ולא שלו.

אדוני היושב-ראש, הבעיה היא שאין במערכת אכיפת החוק גורם מווסת, אין גורם מתאם. כל צד במערכת האכיפה רואה את הדבר מההיבט שלו: המשטרה חוקרת, כי היא צריכה לחקור, והתביעה מגישה אישום, כי היא מגישה כתבי אישום, אם כתבי האישום סותמים את המערכת, זו אינה הבעיה של התביעה, כי התביעה מגישה כתבי אישום. אם בתי-המשפט כורעים תחת הנטל, זו אינה הבעיה שלהם, כי הם צריכים לשפוט. אם התוצאה היא הזרמת אנשים לבתי-הסוהר, בסופו של דבר, מי שקולט אותם הם בתי-הסוהר, ואיש אינו בא בטענות אל המשטרה: "למה את חוקרת כל כך הרבה", אל התובע: "למה אתה מאשים כל כך הרבה", ואל בתי-המשפט: "למה אתם מרשיעים כל כך הרבה"; הכול יחד מתרכז לפתע בבעיה הנקראת: הצפיפות בבתי-הסוהר — וזו התוצאה של פעולת מערכת אכיפת החוק בכללותה, והנטל האחרון והאחריות הסופית רובצים על שר המשטרה.

אני אפשר להתעלם מכך ולהגיד: החוק לא מספיק אלגנטי בעיני, הוא לא מוצא חן בעיני, יש לי פתרון יותר טוב. מהו הפתרון היותר טוב?

אני קורא לחברי חברי הכנסת להצביע בעד העברת הצעת החוק הזאת לוועדת החוקה, חוק ומשפט, ואומר לכם שיש ברכה בהצעת החוק הזאת. זו הפעם הראשונה שאני רואה בחוק של הכנסת נושא של מיון וסיווג האסירים. כל מי שמתמרמרים על פשושים רציניים יושבים עם עבריינים לראשונה, צעירים יותר עם בגירים יותר ומעשני סמים עם מי שאינם מעשנים, צריכים לברך על הניסיון לעשות מיון וסיווג של אסירים. אני מקווה שזה לא יהיה רק לצורכי אחזקה, אלא, משום צורכי אחזקה, אלא גם לצורכי טיפול — זה חידוש חשוב ביותר. כתוצאה מכך, בא בהצעת החוק ייעוד אגפים בבתי-הסוהר לאוכלוסיות מסוימות. חבוא ברכה על מי שמקווה שיוכל לעמוד בנטל הקשה הזה, בתנאי הצפיפות שלנו, של סיווג האסירים.

יש בעיות בחוק, השאלה היא, אם מן הראוי לשקול ששר המשטרה אישית יאשר זאת בהיותו איש פוליטי, או שמא מוטב שהצעתו תובא לאישור ועדת שחרורים או פורום אחר. שנית, הסייג שלפיו לא ישוחרר אסיר שחורר מינהלי אם נידון על כיצוע עבירה מן המנויות בתוספת השנייה, גם סייג זה או חלקים ממנו טעונים שיקול נוסף. אבל אם נתקן פה או נתקן שם, אם נבחן את הדברים כך או אחרת, אני חושב שהכנסת, טוב תעשה אם היא תעביר את ההצעה הזאת לוועדת החוקה, חוק ומשפט, שתבחן אותה גם בהקשר זה.

היו"ר ש' וייס:

תודה רבה לחבר הכנסת דוד ליבאי. אני מזמין עכשיו את חברת הכנסת נאוה ארד, ואחריה — את חברת הכנסת גאולה כהן.

נאוה ארד (המערך):

כבוד היושב-ראש, חברי הכנסת, אני חושבת שלחברי כנסת צריכה להיות תחושה מאוד רפה טובה היום, לנוכח החוק הזה המובא לפנינו. אנחנו מאשרים תקציב. כל שנה אנחנו מקיימים כאן דיון על סקירת שר המשטרה על פעולות משרדו

לשקם את האסירים. ברור שאנחנו צריכים להודות גם לאלה שעושים אחרי שחרורם של האסירים.

הייתי רוצה להעלות כאן את שבו של הרב יצחק דוד גרוסמן ממגדל-העמק. אני חושב שהוא מהווה דוגמה לשיתוף פעולה עם המשטרה כדי לקלוט אסירים אשר ללא כל ספק נהפכים להיות אנשים אחרים לגמרי. הם לומדים לקח מהעבר ומתכננים את חייהם לעתיד.

אני תומך בחוק הזה ואומר לך, שר המשטרה: טוב עשית.

היו"ר ש' וייס:

תודה לחבר הכנסת מנחם פרוש. חברי הכנסת, אני סוגר בזאת את רשימת המשתתפים. לא עשיתי זאת עד כה בגלל הערגה של חברי הכנסת להשתתף בדיון בחוק הזה.

אני מזמין עכשיו את חבר הכנסת דוד ליבאי, ואחרי — את חבר הכנסת משה זאב פלדמן, ואם הוא לא יהיה — את חברת הכנסת נאוה ארד.

דוד ליבאי (המערך):

אדוני היושב-ראש, שר המשטרה, חברי הכנסת, כל מי שתקף את בעיית הצפיפות בבתי-הסוהר, כל מי שהגדיר את המצב כחרפה וכבושה, כל מי שגינה את הממשלה על אי-יישום תוכנית-האב של שירות בתי-הסוהר לבניין מתקני כליאה חדשים — חייב לשבח את שר המשטרה, חיים בר-לב, על שהוא עושה משהו בתחום יכולתו לשפר מעט את המצב החמור, ולו בדרך הבחתי שגרתית המוצעת כאן.

אדוני היושב-ראש, יש צפיפות ללא נושא בכמה בתי-סוהר במדינה: בין 10 ל-20 אנשים צפופים בתא, לעתים עם אוורור מצומצם, כאשר באותו תא מצויים השירותים. לעתים הם נעולים בתא עד 22 שעות ביממה, בין השאר, משום שאין תעסוקה ואין לאן להוציא אותם במשך שעות היום. יש תאים, עיני ראו, שבהם מרוכזים 16 ו-18 אסירים, ובהעדר מקומות נאלץ האחראי למתקן להוסיף מזהים על הרצפה, ועוד אחד, ועוד שניים, ולעתים גם השלישי, שוכבים באותו תא עם אותם 10, 15, 18, הכול בהתאם לגודלו של התא, ועל כך אנחנו עוברים לסדר-היום.

מובן שהפתרון יכול להיות תקציבי, ועל כך ממונים אלה היושבים בבית הזה. אי-אפשר לברוח מכך שאנחנו מאשרים תקציב. כשבאים לחלק את העוגה הצרה, כל אחד עם שיקוליו שלו, כל אחד עם סדר העדיפויות שלו, אינני רואה כאן את הלוכי הגדול של האסירים, את אלה שאומרים: לא נצביע בעד התקציב אלא אם יוקצו כך וכך מיליונים ורווחתם של האסירים, לשיפוח בתי-הסוהר, להקמת המכנים.

היו"ר ש' וייס:

זה מפני שלאסירים אין זכות בחירה.

דוד ליבאי (המערך):

עכשיו כבר הציעו להם זכות בחירה אלא שלא קל לממש אותה.

מכל מקום, אם התשובה איננה תקציבית ואם הבית הזה אינו מאשר את התקציבים המתאימים להחלפת מרבית בתי-הסוהר ומרבית מתקני הכליאה במתקנים אחרים, ולא חס-חלילה מרצון רע אלא משום שהנטל התקציבי, העומס על התקציב הוא עצום, ממילא צריך לבקש ולחפש דרכים חלופיות.

אני מסכים עם חברי, יושב-ראש הישיבה, פרופסור שבה וייס, שגורדין אינו עניין מדעי, ואם נפחית ממנו חודש או

יאייר לוי (התאחדות הספרדים שומרי תורה):
הוא בא בשנה שעברה, ואף אחד לא שם לב.

נאוה ארד (המערך):

לא שמעת את תחילת דברי, חבר הכנסת יאייר לוי. אנחנו נמצאים כעת בשלב הקריאה הראשונה. בין הקריאה הראשונה לשנייה ושלישית אפשר לבדוק דברים. אנחנו, כחברי הכנסת, צריכים לדעת כמה מדובר תקציבית. למה אני אומרת את זה? כי השר מביא חוק שהוא אפילו לא הוראת שעה. אף שאני יודעת, שבמקרים רבים הוראת שעה הופכת להוראת קבע, גם מבחינת עצם העניין השר לא מביא אפילו הוראת שעה. לכן אני אומרת, שכין הקריאה הראשונה לבין הקריאה השנייה והשלישית תעמוד קודם כול הכנסת במבחן, אם היא מסוגלת לאנוף על הממשלה את התקציבים. אם הרושה הוראת שעה לתקופה קצובה, ייתכן שאנחנו צריכים לעשות אותה. אבל, לקבל את החוק כפי שהוא, זה לא נראה לי. בכל מקרה, אני ממליצה להעביר אותו לוועדת החוקה, חוק ומשפט.

היו"ר ש' וויס:

תודה רבה. רשות הדיבור לחברת הכנסת גאולה כהן, ואחריה — לחבר הכנסת אליעזר מורוזי.

גאולה כהן (התחיה):

אדוני היושב-ראש, מלבד הסיפא, להעביר את החוק לוועדת החוקה, חוק ומשפט, אני מסכימה לכל מה שאמרה כאן חברת הכנסת נאוה ארד. אני חושבת שאי-אפשר להעביר את זה כך לוועדת החוקה, חוק ומשפט.

אני לא רוצה להוסיף על הדברים שאמרו, ולכן אחדד שתיים-שלוש נקודות. קודם כול, לפי החוק הזה, אפילו הממשלה — וכפי שאמרה נכון חברת הכנסת נאוה ארד, היא צריכה להתבייש, ופעם אחת היא תתבייש — אולי היתה רוצה מחר להוסיף כסף ותקציב לגבייה של בתי-סוהר, אבל היא כבר לא תעשה את זה. למה לה? כשיבוא השר ויגיד: צפוף לי, אני צריך עוד בתי-סוהר — היא תגיד: תשחרר עוד קצת אסירים, עוד סוג.

דוד ליבאי (המערך):

אולי ההתנחלויות חשובות יותר.

גאולה כהן (התחיה):

זה מתאים לך? זו הרמה שלך?

דוד ליבאי (המערך):

מקובל שלכל חוק יש העדיפות שלו.

גאולה כהן (התחיה):

זו הרמה שלך? אני לא רוצה להזכיר פה כמה אנשים, זה everything reminds me. כל דבר מזכיר לו התנחלויות. מה זה שייך להתנחלויות? אם זה שייך להתנחלויות, הייתי אומרת שייבנו. מה אמרתי עכשיו? אמרתי דבר פשוט: מה זה שייך לעניין? חבר הכנסת ליבאי, אתה שאלת, אולי תשמע. רציתי להביא את זה עד אבסורד ולומר שהממשלה תגיד: בבקשה, צפוף לך — אולי היתה רוצה פעם לתת כסף, אבל יש לה פתרון קל. היא תגיד לו: חשחרר עוד קצת, עוד סוג אחד, תוסיף על הסוגים שאמרת קודם עוד סוג, עוד סיווג. לדעתי, אין לזה שום קשר להערה שלך.

יש לי כמה תשובות ענייניות לא על העניין הזה. נכון שגם צפיפות בבתי-סוהר יכולה להרבות עבריינים. כשמשיכים אחד על השני, אחד על השני, אחד על השני, וכל אחד לומר מהשני וכל אחד עוסק בשני, ועוד כל מיני דברים שהם יכולים

ודנים עם השר בוועדת הכספים, ויש הצעות דחופות והצעות רגילות לסדר-היום על המצב בבתי-הסוהר. גם דנו באופן רציני ביותר על הנושא של מעצר בני-נוער. בסופו של דבר קורה, שעוד בממשלה מחליטים על תקציב משרד המשטרה. בכל מה שנוגע לצפיפות ולצרכים האמיתיים של האסירים בבתי-הסוהר — ולחלק מהם השר מחויב על-פי חוק — לא ממלאים את ההתחייבות, ועכשיו באים אלינו לכנסת ומביאים חוק.

אני מצטערת על ששר המשטרה צריך להביא את החוק הזה. אני חושבת שהממשלה צריכה להתבייש. אומנם החוק מובא בשם הממשלה, אבל זה אומר שממשלת ישראל, שצריכה לפעול לביצוע חוקים שהיא מחוקקת, שצריכה להבטיח את ביטחון החברה וגם את שיקומם של עבריינים, אותה ממשלה עושה לעצמה חיים קלים ומטילה על שר המשטרה להביא חוק, ואנחנו עומדים במצב בלתי-נסבל. כל מי שקורא את החוק אומר לעצמו: אלוהים אדירים, אם אין צורך שאותם אסירים ישבו בלי-כך הרבה זמן בבתי-הסוהר, אולי צריך שיתנו להם עונש מאסר קצת יותר.

אחר כך מדברים על סוגים של אסירים. אמר חבר הכנסת פרופסור דוד ליבאי, שהוא שמח, שהנה עכשיו יעשו סיווג. אני לא בטוחה, חבר הכנסת דוד ליבאי, אינני יודעת אם כתוצאה מהחוק הזה יהיה לבני הנוער מקום שמתאים לבני-נוער; או אם אסירים מסוימים, שאתה רואה שיש להם פוטנציאל של שיקום, אילו שמת אותם בתנאי כליאה שאתה ואני ואחרים חושבים שהם ראויים להם, הם ימשיכו להיות יחד אלה ואלה. אלא מה? על-פי החוק הזה ימצאו את הדרך לסנן, על-מנת שלא יהיה המצב שאתה תיארת.

החוק הזה הוא קשה, כי מה אומרים לנו כאן? בלשון צינית אמרתי, שאולי צריך לעשות חישוב, איזה פשע כדאי לבצע ומה יהיה התקן. אם בדיוק על התקן של הפשע הזה בתי-הסוהר מלאים, אולי כדאי לבצע את הפשע הזה, כי אז הם ירדו מראש שהם ישובו פחות.

יש בחוק גם סעיף שכשאני קוראת אותו אני שואלת: מי יצטרך להתעסק עם זה? הסעיף אומר, שכדי לשמור על שוויוניות בשחרור מינהלי — זה לא האסיר, זה לא סוג העבירה, זה לא הגיל, לא פוטנציאל שיקומי, לא כלום — בין אסירים בעלי נתונים זהים — ואינני יודעת מה הם נתונים זהים — מוצע שאם יתברר שלא ניתן להגיע להתאמה מלאה בין תפוסת האסירים לתקן הכליאה — ומי יקבע את תקן הכליאה, ועדת הפנים של הכנסת? החוק הזה באמת צריך להידון בוועדת החוקה, חוק ומשפט, ולא שם.

"מאחר שמספר האסירים בעלי נתונים זהים עולה על מספר האסירים שיש לשחררם שחרור מינהלי, ישוחררו כל האסירים בעלי הנתונים הזהים, אף אם בכך תקטן תפוסת האסירים מתקן הקליטה" — מה זה? זאת אומרת שמתחילים לקרוא גם את הפרטים. בסדר, יעברו על זה בוועדה.

דוד ליבאי (המערך):

זה בא למנוע — — — כך שכל הקטגוריה תשוחרר.

נאוה ארד (המערך):

זה ברור. אבל לאן מביאים אותנו, חברי הכנסת? אחת משתיים: ששר המשטרה יגיד לנו: על-מנת לעמוד בחוקים של מדינת ישראל, על-מנת לבצע את מה שאני צריך לבצע, כדי להקים בתי-סוהר, אני צריך תקציב כזה וכזה. יבוא אלינו, חברי הכנסת, ואז כל אלה שלא יכולים — — —

קצרה של מאסר; שהרי לכאורה מן הראוי היה למצוא דרך אחרת לכך, כמו בניית בתי-סוהר חדשים. אני מקווה, שהצפיפות בבתי-הסוהר אינה גדולה עד כדי כך שלא ניתן היה לחזות אותה מראש, ושהפשע לא מתגבר בישראל בצורה מהירה כל כך. עד שאפילו התחזיות הקיצוניות ביותר לא מדביקות את קצב הגידול. אלא שאין כנראה פתרון אחר בשעה זו. תקציבים לבניית בתי-סוהר חדשים לא נמצאים בקלות, ובתי-מעצר מלאים מזמן באסירים במקום בעצירים.

לכן, עם כל התמיכה שניתן להצעת החוק שלפנינו, בכל זאת צריך להזהיר, שכל שחרור מינהלי חייב להיות מחושב היטב מראש, כדי שיהיה ברור שלא משחררים את מי שאסור לשחרורו, וכדי שיהיה ברור מעל לכל ספק, שמי שצריך לשבת מאחורי סורג וברזל לא יצא לחופשי ויהווה סכנה לציבור רק מפני שבבתי-הסוהר אין מקום בשבילו.

אני מקווה, שהוועדה שתכין את החוק לקריאה סופית תביא בחשבון דברים אלה.

היו"ר ש' וייס:

חבר הכנסת אליקים העצני ייתר על זכות הדיבור מנימוק שהוא חקדימי — שהכול נאמר. על-פי נימוק זה תצטרך לוותר פעמים רבות על זכות הדיבור. אני מציע למחוק את הנימוק.

רשות הדיבור לחברת הכנסת עדנה סולודר, אחריה — לחבר הכנסת יוסף עזרן, ואחריו — לחבר הכנסת יאיר לוי.

עדנה סולודר (המערכ):

כבוד היושב-ראש, חברי הכנסת, שר המשטרה, גם אני, כחברים אחרים שקדמו לי, ניגשת להצעת החוק הזאת ברגשות מעורבים מאוד, כי אני חושבת שהתקדים של הצעת חוק שבאה מסיבות שהן בעצם סיבות טכניות של צפיפות — הצעה כזאת היא הצעת חוק שילדתה בסיטואציה כמעט בלתי-אפשרית.

נדמה לי שמהיום הראשון שאני בכנסת, וזה כבר למעלה משמונה שנים, מדי שנה אנחנו דנים בתוכנית לתוספת מקומות מאסר. אני חושבת שהתוכנית לתוספת מקומות מאסר היתה עוד כהמלצה של דוח-קנת המפורסם, ומדי שנה גם היא מביאים לנו להארכה הצעות החלטה של הכנסת על ביצוע בפועל של בניית בית-מאסר כזה או אחר.

נדמה לי, שהיום חסרים מאות מקומות בבתי-הסוהר. ב-1972 היו בבתי-הסוהר 4,309 אסירים. לפי הסטטיסטיקה, ב-1993 יהיו 10,450 אסירים. לא אחת דיברנו בכנסת על כך שאסירים פשוטים לא מגיעים לבתי-הסוהר מחוסר מקום, או לפעמים שהיום בבתי-מעצר של המשטרה. זה דבר הנוגד את החוק.

נדמה לי, שיש כ-600 אסירים שאין להם מקום בבתי-הסוהר. תוכנית "אוהלי קידר" של המשטרה מדברת על תוספת של 400 מקומות כליאה. צריך לזכור, שבין בתי-הסוהר יש כאלה, שלפי כל אמת מידה לא ימות להיות כאלה. אזכיר את כלא דמון, שהיה טחנת קמח, ואת כלא שאטה, שאותו אני מכירה קצת יותר, שהיה בעבר חאן. לפי סטטיסטיקות והשוואות למה שנעשה בעולם, השטח לאסיר אצלנו הוא מחצית מהסטנדרד האירופי. מבקר המדינה התייחס לנושא בדוחות שלו. אין ספק שאנחנו נמצאים במצב בלתי אפשרי, והוא שמביא להצעת חוק המנסה לפתור בדרך טכנית בעיה שאי-אפשר להתגבר עליה עקב חוסר תקציב.

השאלה הראשונה היא, ויכול משהו להגיד שזו שאלה עקרונית-פילוסופית, אם ניתן כלל לגשת לחקיקת חוק מנקודת

לעשות אחד עם השני — זה מרבה עבריינות. נכון, גם בבתי-הסוהר. זו מצוקה. אבל לא יוצאים ממצוקה אחת על-ידי כך שנכנסים למצוקה אחרת. צפיפות בבתי-הסוהר יכולה אחר כך לגרום לשחרורם כפתרון, ויכולה לגרום לצפיפות גדולה יותר בפשע, בעבריינות.

אני נזכרת בבדיחה המפורסמת של חלם, שבעיירה היה מנהג, שהשמש היה הולך ודופק על בתי התושבים בכל בוקר כדי להעיר אותם לתפילה. והנה, פעם אחת ירד שלג וכל חלם נתכסחה מרכז יפהפה של שלג לבן. חשבו חכמי חלם ונמלכו בלבם מה לעשות. אם השמש ילך עכשיו מבית לבית כדי להעיר אותם לתפילה, הוא יקלקל את מרכז השלג. נמלכו וטיכסו עצה: השמש לא ילך מבית לבית; הוא יינשא על-ידי ארבעה אנשים. הם ייקחו אותו על ידיהם, והם יזכילו אותו מבית לבית כדי שהוא לא יכלך את השלג. זו הבדיחה שהיתה לי אסוציאציה אליה כלשונתי על הנימוק.

אני בעד זה, ואני חושבת שיש פה נימה הומנית, בהחלט, שיש כאלה שצריך לשחרר אותם, וגם בתוך בית-הסוהר עצמו צריך להיות שכר ועונש להתנהגות כזאת, לאופי כזה של עבירה; בהחלט כן. אבל הנימוק הזה של צפיפות — לא. אנחנו נסגור לעצמנו כל אפשרות מחר, גם תקציבית. אני מסכימה עם השר, שהוא דרש את זה פעמים רבות מחברי הכנסת. האשמה גם בנו, חברי הכנסת, שלא עזרנו לשר בנושא הזה. אבל תראו מה יתחיל להיות כאן. תהיה התקוממות של אסירים. יאמרו: למה אני לא בתוך הסוג הזה, יהיו כל מיני מקרים גבוליים שיהפכו להיות בעיות מטרידות באופן בלתי-רגיל, ולא נצא מן העניין הזה. זה ייצור מצוקה חדשה, מצוקה שתוליד מצוקה שתוליד מצוקה.

לכן אני אומרת: נכון שנוסף על מוסד החנינה צריכה להיות גם מין חנינה שכזאת, ואני מסכימה פה עם חבר הכנסת ליבאי, לא דווקא בידי השר אלא גם בידי ועדה לא כל כך פוליטית על פניה; לא שאני חושדת, חס ושלום, כשר בעניין פוליטי, מה זה פה פוליטיקה, אבל יש בעניין הזה טעם לפגם.

הדבר הכי חשוב היום הוא לא לתת לנו אפשרות לנשוט לטווח קצר ולסתום לנו אפשרות של נשימה לטווח ארוך, אלא לחפש דרך לחייב את חברי הכנסת, את ועדת הכספים ואת ועדת הפנים, לפתור את בעיית הצפיפות שבתוך בית-הסוהר, ולא על-ידי הגברת הצפיפות של העבירות שמחזין לבית-הסוהר.

היו"ר ש' וייס:

רשות הדיבור לחבר הכנסת אליעזר מזרחי, ואחריו — לחבר הכנסת אליקים העצני.

אליעזר מזרחי (אגודת ישראל):

הצעת החוק לחיקון פקודת בתי-הסוהר (מס' 12) נועדה לתת פתרון לצפיפות הנוראת הקיימת כיום בבתי-הסוהר.

כחבר ועדת הפנים וכמי שמכיר את המצב בבתי-הסוהר אני חייב לומר, כי אכן הבעיה העומדת בפני שר המשטרה ושלטונות בתי-הסוהר קשה ביותר.

לפי הצעת החוק, יונהג מעתה הסדר של שחרור מינהלי, אשר ייתן שחרור מוקדם לאסירים שנותרה להם תקופת מאסר קצרה של שבועות מספר או חודשים מספר.

השאלה הנשאלת היא, האם נכון הוא לפתור את בעיית הצפיפות הזאת על-ידי שחרור אסירים, גם אם מדובר בתקופה

אומנם, התיקון כשלעצמו הוא סביר ומתקבל על הדעת, אך בד בבד יש לתת את הדעת, כיצד מפחיתים את מספר הכלואים. עניין זה כשלעצמו אינו קל, ואינו יכול להיעשות על-ידי הצעת חוק, אלא על-ידי עבודה מאומצת ומתמדת ובשיתוף פעולה.

תחילה יש לחקור את הסיבות המביאות את האדם לעבור עבירות ולהידרדר לתחום העבריינות. אני מניח שמחקרים כאלה נעשו בעבר, אך מדוע לא אומצו מסקנות מחקר מעין זה, כדי לטפל בעברייני עור בטרם היווהו עברייני? טיפול מונע?

אני משוכנע שלו היו כל הרשויות השלטון חוכרות יחד — משרד החינוך, משרד השיכון, משרד העבודה והרווחה, צה"ל ועוד — כי אז היינו מנטרלים גורמים רבים המביאים את האדם לידי עבירה. אני מודה שמאמץ כזה הוא קשה, אבל הוא לא בלתי אפשרי.

יודע אני שגם לאחר מאמץ כזה יהיו עדיין עבריינים, כי אין חברה סטרילית ללא עבריינים. אולם השלטון מופקד על הפחתת מספר העבריינים עד הרחפתם לפחות בטיפול מונע, ולכן יש לעשות הכול כדי לרתום את משרדי הממשלה הנוגעים בדבר למאמץ הזה.

משרד החינוך חייב לטפל בנושאים ממערכת החינוך, ויהיה מספרם רב או מעט. צה"ל חייב לבער מקרביו את התופעות השליליות שעליהן שמענו לאחרונה, וביכולתו לצמצם מאוד את תחום הפשיעה, כי הלוא המשמעת בצה"ל ידועה לשבח, ולמה ההתרופפות הזאת בתחום רגיש כל כך, וכבר אנו נמצאים לפני הידרדרות. כמו כן, משרד העבודה והרווחה חייב לטפל במקומות עבודה לאנשים אלה, החלשים בחברתנו, כדי שלא יגיעו לחלקו השני של המשרד — רווחה בלשון לעג לרש. עוד יכול אני להאריך בפירוט הדברים, ודומני שהדברים מיותרים, כי כל משרד מכיר את תחום טיפולו והאחריות המוטלת עליו בנושא החברתי הכאוב הזה.

חברי הכנסת, צאו וראו מי הם היושבים בבתי-הסוהר. לצערנו כבר הגענו לדור שני שירש מאבותיו את העבריינות. והיות שהדור הראשון לא טופל כראוי, הרי גם הדור השני הולך בעקבותיו. ואם הדור השני לא יטופל, אנה אני בא? הרי גם הדור השלישי, חס ושלום, יתדרדר לפשע, והפשע משתרש בחברתנו במגזר אומלל זה, שאינו מסוגל לעזור לעצמו בכוחותיו.

לשמחתי אני חייב לציין, כי הרבה יהודים דתיים אין מוצאים בבתי-הכלא. ואם יש כאלה, הרי הם בדרך כלל לא נשפטו על עבירות סמים ורצח וכיוצא באלה. וזה אומר דבר אחד, שקיום מצוות והליכה בדרך התורה והאמונה מפחיתים את העבריינות. והרי היום ידוע, שחלק משיקום האסירים הוא החזרתם בתשובה, כי בכך יש משום ביטחון שלא ישובו לבתי-הסוהר.

לעצם התיקון רוצה אני להעיר הערה אחת: הנידונים לחקופות קצרות, עד שנה אחת — ברור שעונש כזה אינו מוטל על עבירות חמורות — מדוע לא ימירו את עונש המאסר בעבודה לטובת הקהילה? אומנם אני יודע מה מספרם של אסירים כאלה, אבל בראותי שהצעת החוק מתייחסת לכאלה, משמע כשם אסירים כאלה ומספרים אינו מבוטל.

אולי כדאי לתת את הדעת על הרעיון המרכזי שהעליתי בדברי, ואז תצטרך המדינה מעט בתי-סוהר על-ידי הרכות בתי-חינוך.

ראות זאת. אבל זה המצב, ובמצב זה אנחנו צריכים לשאול את עצמנו, מה עדיף. האם עדיף שהיו אסירים שאינם מגיעים כלל לבתי-הסוהר, או שהיה שחרור מוקדם של אסירים לפי אמות מידה, ועל אמות מידה אלה עוד צריך לדון כעת הכנת החוק לקריאה שנייה ולקריאה שלישית? צריך לדון על אפשרות של שחרור אסירים שריצו חלק מתקופת המאסר. ידוע לנו שמשנת 1987 קיים חוק המאפשר לשלוח אסירים לעבודות שירות. נדמה לי שמאז נחקק החוק נידונו 3,800 אסירים לעבודות שירות. היום 600 אסירים נמצאים בעבודת שירות.

היו"ר ש' וייס:

אפשר להעביר להם קורס בנייה, והם יוכלו לבנות בתי-סוהר.

עדנה סולודר (המערך):

יכול להיות, זו בהחלט הצעה.

עבודת שירות, זו דרך לרווח את בתי-הסוהר. מקובל לשחרר על התנהגות טובה אסירים שריצו שני-שלישים מתקופת המאסר. אולי זאת דרך נכונה יותר מהדרך המוצעת האומרת כי באופן אוטומטי, אם לגבי סוג מסוים של אסירים חסרים מקומות מאסר, משחררים אסירים מאותו סוג. טוב שיש סייג שאסירים לפי התוספת השנייה לא ייכללו בהסדר הזה ולשר המשטרה נתונה הרשות להחליט. אחד הדוברים לפני העיר, שאולי לא שר המשטרה לבדו צריך להחליט בדברים האלה. לי נראה, שלעניין זה צריכה להיות ועדה. גם ההחלטה לשחרר אסירים שריצו שני-שלישים מתקופת מאסרם אינה החלטה של אדם יחיד, אלא של ועדה בודקת.

אני מציעה לדחות את הצעת החוק, כי דחיית הצעת החוק תכניס אותנו למצב ללא מוצא. מצד אחד איננו מוסיפים מקומות מאסר, מי שנשפטו למאסר אינם יכולים להיכנס לבית-כלא, ומצד שני, אסירים שריצו חלק מעונשם ואולי אפשר לשחרר אותם אחרי מבחן כזה או אחר, יימצאו בבתי-הסוהר.

לכן אני מסכימה להעברת הצעת החוק להכנה לקריאה שנייה ולקריאה שלישית. אבל אני רוצה להצטרף להצעה שלפיה הצעת החוק הזאת לא תועבר לוועדת הפנים ואיכות הסביבה, שאני חברה בה, משום שאני חושבת שהצעה כל כך רצינית מבחינת חקיקה, מקומה בוועדת החוקה, חוק ומשפט.

אלי דיין (המערך):

ועדת הפנים ואיכות הסביבה אינה ועדה רצינית?

עדנה סולודר (המערך):

לא גמרתי את המשפט. ועדת הפנים ואיכות הסביבה היא ועדה רצינית. אם אתה ואני חברים בה, אני מעריכה שהיא ועדה רצינית. אבל אני חושבת שבנושאים האלה, של דיני נפשות, צריכה לדון ועדת החוקה, חוק ומשפט. תודה.

היו"ר ש' וייס:

רשות הדיבור לחבר הכנסת יוסף עזרן, ואחריו — לחבר הכנסת יאיר לוי.

יוסף עזרן (התאחדות הספרדים שומרי תורה):

כבוד הישיב ראש, חברי הכנסת, התיקון המובא לפנינו לאישור הוא בבחינת מתן "אקמול" לחולה לב, כדי לשכך את כאביו. במקום לטפל בשורש הבעיה, ונאלצים אנו לטפל בטפל. במקום לטפל בדרכים להפחתת מספר השפוטנים, אנו מטפלים בשחרורם המוקדם, מסיבות טכניות, מכיוון שאין די מקום כדי לכולאם.

— הצעת חוק לתיקון פקודת בתי-הסוהר (מס' 12): מסמכים שהונחו על שולחן הכנסת;
— הצעת חוק לתיקון פקודת בתי-הסוהר (מס' 12) —

היו"ר ש' וייס:

תודה רבה. רשות הדיבור לחבר הכנסת יאיר לוי, ואחריו — לחבר הכנסת אריה גמליאל.

יאיר לוי (התאחדות הספרדים שומרי תורה):

אדוני היושב-ראש, חברי הבית, כבוד השר, אני רוצה לומר, שאין זו חוכמה גדולה מצד חברי ועמיתי לעמוד פה ולנסות להסביר מה אפשר להוסיף ומה אפשר להפחית בחוק. הנושא הזה יידון בוועדה. כמעט לכל הסיעות יש ייצוג בוועדות, ואפשר לומר את הדברים שם. לכן אינני מאמין שאפשר לתת עצות מעל הבמה בנושא הזה ולהעלות את הדברים בצורה יותר מקפת.

אני מברך על כל צעד שיכול להפחית את הקשיים החמורים ביותר שיש, בראש ובראשונה לאנשי הסגל ולאותם אנשים שנשפטו ונמצאים במקום. צריך לברך על כך. באיו צורה יש לבצע נקודה זו או אחרת — על כך אפשר לדון בוועדה.

לאור הפרסומים האחרונים בקשר לבעיות בשירות בתי-הסוהר כביכול, אני רוצה להתייבב לימין הנציב ולימין הסגל. הם עושים עבודה קשה ביותר, בלתי ניתנת בכלל להשערה ולהערכה. צריך לומר להם מלה טובה. הם עומדים בחזית היומיומית, מול מי? מול אותם אנשים שלדאבוננו הם בשולי החברה, ואכן הם נעשו על כך שעשו דברים לא בסדר ונמצאו אשמים. זהו חומר נפץ חברתי, והם מטפלים בדברים, ולכן צריך לומר להם מלה טובה. הם עושים מלאכה קשה וכפיות טובה. צריך לברך אותם על כך.

המצב בבתי-הסוהר איננו טוב, לא דווקא משום שיש יותר מדי אסירים. יש ערכוביה של אסירים מכל הסוגים והגילים, מחתכים חברתיים שונים, עם סוג עבירות שונה. המכנים, כפי שאמרו חלק מקודמי — האחד נמצא על-יד טחנת קמח והאחר על-ידי מקום תחמושת. ספק אם בהמות ירצו לחיות היום בתנאים כאלה. היום יש לסוסים אורוות במכנים הרבה יותר מטופחים מאשר בתי-הסוהר, והשר מכיר את הנושא הזה מקרוב. אני אומר את זה בבכי גדול מאוד, היות שהשר גם רוכב על סוסים בשעות החופשיות שלו.

2. מסמכים שהונחו על שולחן הכנסת

היו"ר ש' וייס:

הודעה לסגנית מזכיר הכנסת, ואני מזמין לדוכן הנואמים את חבר הכנסת אריה גמליאל.

סגנית מזכיר הכנסת ש' כרם:

ברשות היושב-ראש, הנני מתכבדת להודיע, כי הונחו היום על שולחן הכנסת:

שר המשטרה ח' ברילב:

לא הייתי כולא שום אסיר בשום אורווה.

היו"ר ש' וייס:

השר ענה לך: עורבא פרח.

יאיר לוי (התאחדות הספרדים שומרי תורה):

הרקע הסוציאלי והחברתי של האסירים הכלואים יחדיו טומן בחובו חומר נפץ אנושי, וזה איננו ניתן כלל לגישור.

כבוד השר, בשנה שעברה הגעת לוועדת הכספים ופרסת את התוכנית להקלה על האסירים על-ידי תקצוב נוסף. ראינו את הגרף, הנוטה, כמו כל המשק, כלפי-מטה בנושא של תקצוב לבתי-הסוהר ולמשטרה. אינני חושב שנכון מצדנו לומר שאומנם זה קשה, אבל הבה ניתן עכשיו מאסה גדולה של כסף כדי לשפר את המצב, כי אין כסף במדינה. בואו נחליט: לעלייה או לבתי-סוהר. ברור שמצב בתי-הסוהר קשה ביותר. אבל אין זו תרופת פלא אם נאמר שכך נפתור את הבעיה.

בזמני העליתי רעיון, ואני מקווה שהשר כחן אותו: לבדוק אפשרות של הקמת בתי-סוהר על בסיס עסקי. אותם מי עבודה שלכאורה אינם מנוצלים היום, יחברו יחד עם הנושא העסקי, ואולי אפשר יהיה להציל את המצב ואת האנשים שכבר קיבלו את עונשם על כך שסרחו בחייהם הרגילים. אל ניתן להם לחיות, חלילה, כבהמות.

לעצם העניין, יש ניסיון טוב מאוד של שיקום דתי של אסירים. הייתי מבקש לשים דגשים בנושא הזה. בהזדמנות זו אני רוצה לברך את המרכז לשיקום האסיר בראשותו של הרב אליעזר קין, שעושה רבות ונצורות. אני יודע שבימים האחרונים עשו מסיבת ברי-מצווה גדולה כאחד מבתי-הסוהר. יש להם כמה אסירים משתקמים ומשוקמים בצורה סבירה וטובה. צריך אולי לתת לנושא הזה קצת יותר תשומת לב.

היו"ר ש' וייס:

תודה רבה לחבר הכנסת יאיר לוי.

תיקוני טעויות בחוק התקציב לשנת הכספים 1988,

התשמ"ח — 1988, ובחוק התקציב לשנת הכספים 1989 (תיקון), התשמ"ט — 1989. תודה.

היו"ר ש' וייס:

תודה רבה.

ח. הצעת חוק לתיקון פקודת בתי-הסוהר (מס' 12), התש"ן — 1990 (קריאה ראשונה)

היו"ר ש' וייס:

רשות הדיבור לחבר הכנסת אריה גמליאל, ואחריו — לחבר הכנסת אברהם פורי: אם הוא לא יהיה — לחבר הכנסת חנן פורת: אם הוא לא יהיה — לחבר הכנסת ראובן ריבלין: אם הוא לא יהיה — לחבר הכנסת משה גפני.

אריה גמליאל (התאחדות הספרדים שומרי תורה):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, הצעת חוק זו היא

תעודת עניות לחינוך במדינת ישראל והוכחה לפשיטת רגל של כל מערכת החינוך, הזקוקה וצמאה לחינוך יהודי אמיתי, שהוא הערובה היחידה להצלחה מפני הידרדרות החברה.

הצעת החוק, שבאה לצמצם את אוכלוסיית בתי-הסוהר מחמת הצפיפות והדוחק השוררים בהם, היא חיובית. כיוון שכלל הוא דיני העונשין בתורה: ונקלה אחיך לעיניך, כיוון שנקלה, שוב הרי הוא כאחיק.

מהו היתרון של השיטה הזאת על פני השיטה המוצעת?
היתרון הוא בכך, שזה איננו שחרור סיוטני, אלא זה שחרור סלקטיבי, והוא ניתן על בסיס קריטריונים אובייקטיביים יותר וענייניים יותר. אדם שעבר עבירה ויש סיכוי לשיקומו, או שהתנהגותו היתה למופת והוא עשה דברים חיוביים בבית-הכלא, לעתים יהיה אפשר לשחרר אותו גם אחרי מחצית מתקופת המאסר. לעומת זאת, יש אסירים מסוכנים, לא דווקא אלה שמנויים בתוספת לחוק, אסירים שעברו עבירות מרגיוות מאוד, שאין הצדקה לשחרר אותם שחרור מוקדם. אלה, בסופו של דבר, ירצו את כל תקופת המאסר. מבחינת שירות בתי-הסוהר ומצבת הכליאה אני חושב שהתוצאה תהיה דומה מאוד. בכל מקרה, השיטה הזאת תאפשר הפחתת מספר האסירים השוהים בבתי-הכלא, משום שחלק מקאסיריכם יהיו פחות זמן בבתי-הסוהר. מי שישוחרר אחרי מחצית מתקופת מאסרו, יהיה פחות ימים בבית-הכלא. והוא יפנה את המקום.

אלי דיין (המערך):
יש עצה.

אברהם פורז (תנועת המרכז — שינוי):
כן, אני אומר זאת. השיטה המוצעת עדיפה בעיני מהשיטה המוצעת בהצעת החוק שהוגשה לנו. שר המשטרה איננו צריך להתנגד גם לאלטרנטיבה. מה שמטריד את השר זאת הצפיפות. אני מבין אותך, אדוני השר.

שר המשטרה ח' בר-לב:
יש שלוש הצעות חוק, וכולן יחד בקושי יפתרו את הבעיה. יש גם הצעת החוק שאתה מדבר עליה, גם זו שבדין בוועדת החוקה, חוק ומשפט, וגם הצעת החוק שהגשנו. שלושתן יחד — איני מאמין שיפתרו את הבעיה.

אברהם פורז (תנועת המרכז — שינוי):
אדוני השר, השאלה היא, האם אנחנו צריכים להסכים למצב, שפרט לעונש על עבירות חמורות מאוד אין בעצם עונש מאסר בישראל. יכול להיות שאתה צריך להציע לנו, שאסיר יוכל להיות משוחרר לא אחרי מחצית מתקופת מאסרו אלא אחרי שליש מתקופת מאסרו. נהפוך את היוצרות: במקום אחרי שני-שלישים, אחרי שליש.

אדוני השר, כרגע המצב הוא, שאי-אפשר לשחרר שום אסיר לפני עבור שני-שלישים, אם יאפשרו לך לשחרר חלק מן האסירים אחרי מחצית מתקופת המאסר, יהיה בכך שיפור גדול. אני מקווה שדי בשיפור הזה. אם לא נצליל בשיפור הזה, נלך לדבר נוסף, בשלב זה צריך להסתפק בזה. השחרור ההמוני והלא-סלקטיבי של האסירים, רק משום שהמבנים מלאים, פחות צורך ופחות נכון.

שר המשטרה ח' בר-לב:

— — —

אברהם פורז (תנועת המרכז — שינוי):
אתה מציע ששחרור שהוא תחליף לוועדת שחרורים. אתה מציע ששחרור בדרך ארמיניסטרטיבית.

שר המשטרה ח' בר-לב:

בהצעה הזאת?

אברהם פורז (תנועת המרכז — שינוי):
אין הצעה כרגע, מבחינתך, שוועדת השחרורים תוכל לשחרר אסיר אחרי מחצית תקופת מאסרו. את זה אינך מציע.

שר המשטרה ח' בר-לב:
יש הצעה — — —

מצב זה של איבוד צלם אנוש בבתי-הסוהר על-ידי ריבוי אסירים, הצפיפות והעדר תנאים מינימליים — אלה מחריפים את ההידרדרות של האסירים, והואיל ואין אפשרות לכנות בתי-כלא נוספים ולשפר את התנאים, הכרחי למצוא דרכים לשחרר אסירים מתאימים על-ידי שחרור מינהלי.

אולם, דומני שהעיקר חסר מהספר. בהצעת חוק זו יש ניסיון לחקות את אומות העולם: כשם שקיים נוהל זה במדינות אחרות, רוצים שיהיה גם אצלנו, כלי שימת-לב מתאימה לערכי היסוד של עם ישראל. חייב להיות ביטוי בחוק זה לחינוכו של האסיר, וזו צריכה להיות סיבה מרכזית לשחרורו של אסיר, לא רק הסיבה הטכנית של מחסור במקום.

מדיני עבד עברי הנמכר כגנבתו לדמנו, כי תקופת המאסר צריכה להיות תקופה של חינוך האסיר. לדאבוננו, בתי-הסוהר הם בתי-ספר מעולים לפשע, שם לומדים האסירים את כל הרע והרשע והופכים להיות עבריינים מועדים, וגם מסיבה זו בלבד כדאי לקצר את מאסרם, כדי שילמדו פחות, וההידרדרות תהיה חמורה פחות.

איל-כן, צריך להיות עניין מרכזי למחוקק להדגיש יותר את ההיבט של החינוך. יש צורך חיוני לתת את כל האפשרויות לרכנים ולמוסדות לבעלי תשובה להיכנס לבתי-הסוהר כדי להחזיר את האסירים למוטב על-ידי חזרה בתשובה ועל-ידי חזרת ערכי היהדות בלב האסירים, כיוון שזוהי הדרך הטובה ביותר. דרך שהוכיחה את עצמה, להחזרת אסירים למוטב. כרגע שתהיה הסיבה החינוכית סיבה לשחרור מוקדם של אסירים כדרך מועדפת, יהיה חוק זה שלם יותר והואי יותר לתמיכה.

היו"ר ש' וייס:

תודה רבה. רשות הדיבור לחבר הכנסת אברהם פורז, בבקשה, ואחריו — לחבר הכנסת חנוך פורת.

אברהם פורז (תנועת המרכז — שינוי):

אדוני היושב-ראש, נכנס נכבדה, אדוני השר, לפנינו בעיה הטעונה פתרון. הצפיפות בבתי-הסוהר היא בלתי-נסבלת. צריך בהחלט למצוא פתרון לבעיה, אינני נמנה עם אלה האומרים: תנו עוד כסף כדי לבנות עוד בתי-סוהר. ברור לי, שבמצוקה התקציבית של המדינה קשה להשיג תקציבים נוספים לבתי-הסוהר. אם יש כסף, ייתכן שצריך לשפר את הרווחה בבתי-הסוהר הקיימים. בחלק מהם התנאים תת-אנושיים. המבנים מזוהמים ומרופטים, מבנים שמלכתחילה לא נבנו בבתי-סוהר אלא למטרה אחרת.

השאלה היא: מהו הפתרון לבעיה? אני מציע פתרון אחר מן המוצע בחוק הזה. השיטה האמריקנית, שלפיה פוסקים עונש בין לבין, היא שיטה נכונה יותר, משום שהיא מתחשבת באסיר הכבוד. פוסקים אם להפחית לו את המאסר או לא, על סמך התנהגות טובה, על סמך סיכויי השיקום וכיוצא באלה. השחרור איננו אוטומטי.

אם איננו רוצים ליישם את השיטה האמריקנית, אפשר לאמץ הצעת חוק פרטית, שכבר עברה קריאה טרומית ונמצאת בדיון בוועדת החוקה, חוק ומשפט של הכנסת. לפי אותה הצעת חוק, תקופת המינימום למאסר תהיה מחצית מתקופת המאסר, ואחרי מחצית מתקופת המאסר תוכל ועדת השחרורים להתחיל לפעול. התוצאה הבלתי-נמנעת תהיה, שבמקום שוועדת השחרורים תתחיל לפעול אחרי שני-שלישים מתקופת המאסר, היא תתחיל לפעול אחרי מחצית תקופת המאסר, ואז ישוחרר חלק גדול מהאסירים באמצעות ועדות השחרורים.

של איפה ואיפה שאין דוגמתו, ועוד על-פי חלוקה סקטורלית של אסירים מסוג זה ואסירים מסוג אחר.

אדוני השר, אני מוכרח לומר לך, אף ששמעתי פה כמה חברי כנסת שתמכו בהצעת החוק, אם כי בהסתייגות, שאני מתקשה להבין איך היתה יכולה הצעה כזאת, ששמה ללעג ולקלס את הדין, את המשפט יאת הענישה בדין, להיות מועלית כאן בכנסת, ואנחנו מתייחסים לזה כמין שוויון נפש, כאל עוד אפשרות. אני יכול להבין את זה רק אם אנחנו מתייחסים לענישה ולמשפט כאל כללים של אחיזה-באנשים לתקופה מסוימת, לכל זיקו לציבור יתר על המידה.

אדוני השר, אף שאני מבין מעיקמת שפתיך שאין מתרגש מהעניין — — —

שר המשטרה ח' בר-לב:

אתה יודע מה החרפה היום? 800 איש שמקומם בבתי-הסוהר יושבים בבתי-המעצר של המשטרה. זוהי החרפה, לא אם שר מוכן להקל בעונש שבוע-שבועיים למישהו.

חנן פורת (המפלגה הדתית הלאומית):

לא מדובר בשבוע בלבד. אני מדבר פה על העיקרון. אם אתה קובע קריטריונים של התנהגות טובה ולפיהם אתה מקל יותר, אני יכול להבין. אם אתה קובע בעיות חברתיות שתהיינה, בעיות משפחתיות שתהיינה, על-פי ועדה שבוחרת את הדברים לגופם, אני יכול להבין; אם אתה מציע עונשים נוספים, גיוון בענישה; אני יכול להבין. אבל להפוך את זה לדבר שרירותי, שתלוי במתקני הכליאה ובסיטואציה המקרית, זה להפוך בעיקרון את המשפט ואת הדין ואת העונש לחוכא ואטלולא.

על כן, אני מציע למשוך את הצעת החוק הזאת ולהתמודד עם השאלה ועם המצוקה — ולא כאן נציג להן פתרון — בדרכים יסודיות יותר, נכונות יותר והולמות יותר את היושר ואת הדין. תודה.

היו"ר ש' וייס:

תודה רבה. רשות הדיבור לחבר הכנסת ראובן ריבלין, ואחריו — לחבר הכנסת משה גפני.

ראובן ריבלין (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, חברות וחברי הכנסת, אדוני השר, אם הבעיה היא בעיית הצפיפות בבתי-הכלא, בעיית התנאים שמדינה מתוקנת צריכה לתת גם לאסיריה, הרי אני מבין את ההיגיון העומד מאחורי הצעת חוק זו, אם כי אינני יכול להסכים לה; שכן אנחנו מדברים בשתי בעיות נפרדות: אחת היא מטרת העונש והשאלה העומדת מאחוריה, והשנייה היא — תנאים שמדינה מתוקנת צריכה לתת לכל אזרחיה, גם אלה שנשפטו על-ידי בתי-המשפט שלה, והם מוענשים בעונש שהוא חוב המשולם לציבור. אין אפשרות לבוא ולקבוע, שמשום שהמדינה אינה יכולה לתת תנאים מתאימים לאותם אנשים שהיא שולחת לבתי-סוהר, ישוחררו אסירים, מה עוד שקוראים לזה שחרור מינהלי. אני מבין את המצוקה, הבעיה ברורה. גם כדברי ההסבר להצעת החוק אומרים, שטוב היה אילו הקימו אותם בתי-סוהר שלהם אנחנו צריכים כחברה כדי לפתור את כל הבעיות הקיימות במישור הפלילי ובמישור הביטחוני ובמישור שמעורב בו גם הנושא הביטחוני וגם הנושא הפלילי.

אדוני השר, אם הצעת חוק זו באה לתת מענה על אותן שאלות ופתרון לאותן בעיות שביקשנו לפתור, אנחנו, חבר הכנסת פרופסור דוד ליבאי ואנוכי, בהצעות חוק נפרדות

אברהם פורז (תנועת המרכז — שינוי):

הצעה אחרת. אתה תומך בהצעה הזאת.

שר המשטרה ח' בר-לב:

יש הצעה. הגשתי אותה. היא תידון בוועדת השרים.

אברהם פורז (תנועת המרכז — שינוי):

יפה. אם כך הדבר, די בהצעה הזאת בשלב זה. נראה אותה, נפעיל אותה, ואחר כך נחליט. אני חושב שצריך להפעיל את כל האמצעים ברזמנית. ייתכן שההצעה הזאת תפתור את הבעיה.

אם המצב חמור כל כך וגם ההצעה הזאת לא תועיל, אין מנוס אלא ליצור מתקני כליאה נוספים. אולי אין מנוס. דבר אחד צריך למנוע — יש למנוע מצב, שבשל העדר מקומות כליאה עבריינים מסתובבים חופשי, ללא עונש.

היו"ר ש' וייס:

כאשר יש שפע של הצעות, אולי אני יכול להציע הצעת חוק שתאסור עבירות בכלל.

אני מזמין את חבר הכנסת חנן פורת, אחריו — את חבר הכנסת ראובן ריבלין; בהיעדרו — את חבר הכנסת משה גפני.

חנן פורת (המפלגה הדתית הלאומית):

אדוני היושב-ראש, רבותי חברי הכנסת, אינני נוהג להשתמש בדרך כלל במלים בוטות. בדרך כלל גם ההצעות המועלות על-ידי שר המשטרה קבילות בעיני. הפעם הזאת, ולא מתוך רצון ליטול את רשות הדיבור, אני חייב לומר שההצעה הזאת היא בעיני חרפה לישראל; חרפה, בראש ובראשונה, מפני שהיא מעוותת ומרוקנת את רעיון המשפט והדין מיסודו. יש גישות שונות לגבי השאלה מה טיבו של משפט: להרתיע? לאסור את האדם לכל יהיה מטרד לציבור? יש גישה, וזאת הגישה ההולמת את תפיסתנו כיהודים, שבמשפט יש דין צדק, ובענישה יש משום דין כלפי מי שחטא ועבר עבירה.

אני יכול לשקול ולומר, שיכולה להיות הקלה בדין על-פי שיקולים מוסריים, שיקולים הומניים, שיקולים של התנהגות טובה, קריטריונים שעל-פיהם אתה נוטה באופן יחסי למידת החסד. אבל להפוך את העונש הניתן בדין על-ידי שופט, בדין צדק — אם אכן אנחנו מתייחסים אל הדין כאל דין צדק — ולשנותו על-פי שיקול שרירותי של היקף מתקני הכליאה, עם כל הפרובלמטיקה שבדבר, הרי זה לעשות מן המשפט חוכא ואטלולא.

יכול להיות שאני התחנכתי על מושגים אחרים של משפט ושל דין, ואפשר שדווקא כמה שנאמר בפרשת השבוע שלנו, "ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם", לפניהם ולא לפני עובדי כוכבים, מצוי היסוד הזה, כי המשפט לאלוקים.

אני רוצה לומר, אדוני כבוד השר, שאם אכן, המצב בבתי-הסוהר הוא בלתי-נסבל — ואכן כך הוא, אגב, גם בבתי-המשפט כן הדבר, יש עומס של חקים וסחבת — יש צורך להתמודד עם הדברים משורשם. אולי יש מקום להציע צורות עונשים נוספות: אולי יש מקום להציע הרחבת עבודות לטובת הציבור, במקומות מרוחקים, במפעלים, בסלילת כבישים; אולי יש מקום להציע התנאות גדולות יותר, יש מקום לפנות אל השופטים. אבל מצב שההכרעה מי יענש ומי לא יענש ובכמה יענש תהיה נתונה להחלטה באופן שרירותי, על-פי ההיקף המקרי של בית-הסוהר — הדבר הזה יוצר מצב

הסוהר, עקב סיבות כאלה ואחרות, אינני חושב שזו חרפה, ואינני חושב — כפי שאמר פה חבר הכנסת פורת — שזו חרפה למדינת ישראל, שזה עיוות-הדין. אינני זוכר את המשפטים שאמרת, חבר הכנסת חנן פורת, אני חושב שהדברים אינם נכונים. זו הוצאת הדברים מכל פרופורציה. שופט שפוסק 18 שנות מאסר, ושר המשטרה או ועדה שתמונה לצורך כך, המפחיתים את תקופת המאסר — לא עקב סיבות אובייקטיביות הקשורות לאסיר, אלא סיבות צדדיות — לסוג מסוים של אסירים, אינני חושב שזאת חרפה. זה אינו עיוות הדין. כלל, על-פי ההלכה היהודית — אם אנחנו כבר מדברים — אינני יודע אם זה בדיוק סוג העונש שאכן צריך לתת. אבל חרפה ובושה למדינה, ועיוות הדין? זה אינו עיוות הדין כלל.

חנן פורת (המפלגה הדתית הלאומית):

לא זאת אמרתי. אמרתי שהקריטריון — — —

משה גפני (דגל התורה):

חבר הכנסת פורת, לגבי הקריטריון, אני רוצה לדבר על כך. אני מסכים, זו לא חרפה אלא זה חלם, אבל זה אינו הנושא כלל.

צדק חכך הכנסת וייס שאמר, כי הופכים את העניין של החלטת שופט על פרק זמן של מאסר כאילו היתה גזירת הכתוב. זאת איננה גזירת הכתוב. זה תלוי באלף ואחד דברים. וכאשר יש צורך — ולפי דעתי, צורך של האסיר עצמו, לאו דווקא של החברה; אסיר המרצה את עונשו ונמצא במחלק כללי או בבית-מעצר שבו הצפיפות איומה ונוראה, ואתה הולך ומחריף את המצב שלו, והוא בסך הכול בן-אדם, הוא נבדל בצלם, הוא עבר עבירה, הוא מרצה את עונשו והוא יוצא מבית-הסוהר ממורמר. הוא נמצא בתא עם אסירים שיש להם מטען פלילי עשיר.

אוריאל ליך (הליכוד):

משה גפני (דגל התורה):

לא, לא אמרתי זאת. לא נגיע עד אבסורד, אבל כאן הרי מדובר על דבר שונה לחלוטין. משהו אומר שלא לתת עונש למי שעברו עבירות? משהו אומר שהם לא ישובו בבית-סוהר? מדובר על פרק זמן מוגבל מאוד. שר המשטרה אומר, ששלושת החוקים יחד, שנמצאים בדיונים בכנסת — חלק מהם נמצא בוועדת החוקה, חוק ומשפט — בכללם הצעת החוק הזאת, המובאת כאן היום — אינם פותרים את הבעיה. וכאן אני רוצה להגיע לקריטריון. זה נכון. כאן אני מסכים.

אדוני היושב-ראש, הואיל וקודם דובר פה על חלם, ברשותך, גם אני רוצה לתרום את חלקי לעניין של חלם, ואני חושב שזה באמת חלם. אם מדינת ישראל קובעת שאלה ואלה הם הקריטריונים, וכן שופטים בן-אדם, והבן-אדם מקבל את תקופת המאסר שלו כפי שהוא מקבל. הבאת הצעות חוק מסוג כזה מזכירה לי סיפור חלם — הנסיעה על הגשר בחלם היתה מסוכנת, מכוניות שנסעו עליה הידרדרו לנהר; ישבה מועצת חלם והחליטה לבנות בית-חולים, וכן פתרה את הבעיה. הצעת החוק הזאת אין בה משום חרפה, היא הצעה מצוינת, אבל למדינת חלם. אבל אין ברירה. מה האפשרות הטובה יותר, רבותי? להשאיר את המצב כמו שהוא ולהגיד: זה הדין. זה הצדק. זה המשפט. כך קבענו ומזה לא נוזף? הרי זה חוסר היגיון משוער. זה המצב.

מדינת ישראל קובעת את חלוקת המשאבים שעל-פיה היא נוהגת. שר המשטרה הביא פעם אחר פעם הצעות לבניית בתי-סוהר. מדינת ישראל, באמצעות הכנסת המחוקקת,

האומרות, שבכל מה שקשור למטרת העונש, הרי כאשר קיים חוק, הקובע שניתן לשחרר אסיר לאחר שריצה שני-שלישים מתקופת מאסרו, ואנו מבקשים להעמיד את התקופה על מחצית, דהיינו לא כדבר של חובה לאפשר לשחרר אסיר, אלא כדבר של רשות, שוועדת השחרורים רשאית לתת לאסיר אותה הנחה, אם וכאשר היא רואה לנכון לעשות כן — אנחנו רואים בכך הצעה נפרדת לחלוטין, או על כל פנים אני רואה בכך הצעה נפרדת לחלוטין. שאין לה כל קשר עם הצעת החוק שבה אנחנו באים לפתור בעיה קשה באמצעים שאינם ממין העניין. שכן לבוא ולדבר על קביעת חקן כלליה — הדבר הוא אנושי, הדבר הוא מחויב המציאות, הדבר צריך לחייב את המדינה. אי-אפשר לכלוא אסיר שנידון וצריך לשלם את חובו לציבור בתנאים שאינם אנושיים, באותה מסגרת שבגינה הוא נשלח לבית-הסוהר.

עם זאת, אנחנו כאן, באותו הניף קולמוס, מדברים גם על סוגים של אסירים, על מכסות לסוגים שונים של אסירים, על התחשבות באסיר זה או אחר בהתאם למכסה שאליו הוא שייך, בהתאם לסוג שאליו הוא שייך, ולא על האסיר כאדם.

יש נושא של מטרת העונש. אינני רוצה לחזור על דברי קודמי, חבר הכנסת חנן פורת, הבא להבחין בין מידת הדין ובין מידת החסד. מידת הדין היא מידה שבת-המשפט קובעים אותה, ומידת החסד באה בצורת שחרור מוקדם, או בצורת חנינה. אי-אפשר לערבב מין בשאינו מינו. אם אנחנו מדברים פה על חקון מעוות הנובע מחקן כליאה ומשלבים בו הסדר שחרור מינהלי, שמשמעותו שחרור מוקדם, אני חושב שאנו מערבבים שני דברים.

אדוני השר, אני חושב בהחלט שיש צורך לדון בחוק זה בכל מה שקשור לנושא תנאי הכליאה, לצפיפות בבתי-הסוהר, לניסיון לתת פתרון לשאלה הזאת. אבל זאת בתנאי, שנושא זה אין לו קשר ואין לו דבר וחצי דבר עם נושא השחרור המוקדם כמשמעותו בפקודת בתי-הסוהר ובחוק הפלילי, המאפשר לוועדת שחרורים לתת את השחרור המוקדם בתנאים הקיימים. אם כך הדבר, אני הייתי מצביע בהחלט בעד הצעת החוק בקריאה ראשונה ומבקש להביע את דעתי כמסגרת דיוני הוועדה בנושאים השונים שעליהם צריך לתת את הדעת מבחינת ההיגיון שבמציאת הפתרון.

לפיכך, אדוני השר, אני חושב שכדאי שנדון בחוק זה יחד עם אותם חוקים שעברו בקריאה טרומית, ונאחד את הדיון במכלול הבעיות עליי שנדון בכלל בוועדת החוקה. חוק ומשפט: שכן, גם לגבי הצעות החוקים הפרטיות שהוגשו עליי-י חבר הכנסת פרופסור דוד ליכאי ועלי-י הוחלט — לפי בקשתו של יושב-ראש ועדת הפנים ואיכות הסביבה — להעבירן לוועדת החוקה. חוק ומשפט, שכן ועדה זו מתאימה הרבה יותר לדון בנושא מבחינת הבעיות והסוגיות הקשורות בהצעת החוקים האלה.

היו"ר ש' וייס:

תודה רבה לחבר הכנסת ראובן ריבלין. רשות הדיבור לחבר הכנסת משה גפני, אחריו — לחבר הכנסת דדי צוקר, אחריו — לחבר הכנסת אלי רייך, ואחריו — תשובת השר.

משה גפני (דגל התורה):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אדוני השר, תרשה לי, אדוני היושב-ראש, לשבח אותך על הנאום שלך כאן בנושא הזה, ואני אכן מקבל את הדברים. גם חבר הכנסת ליכאי אמר את הדברים. החלטת שופט איננה החלטה מדעית. כאשר מדברים על הפחתת תקופת המאסר, שבה ישב אסיר בבית-

שאמרתי, אני עדיין סבור שמתן סמכות בידי דרג מינהלי, או פוליטי, מתנגש בפסיקה של דרג שופט. יש פה התנגשות שאני לא יכול להתעלם ממנה. עם זאת — חבר הכנסת ריבלין וחבר הכנסת לין, שהתנגדו לחוק הזה, או לחלק מעקרונותיו — מותר לראות את החוק הזה גם כמכרז לפריומה של זכויות האסיר. מותר לראות זאת גם כן.

ראובן ריבלין (הליכוד):

מותר לראות זאת רק מהפריומה של זכויות העציר.

דוד צוקר (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

ואז, גם אתה תסכים אתי, שמטרו', שטח המחיה של האסיר, הוא אחד הנתונים הכי יסודיים, הכי חשובים בחיים היומיומיים שלו. לכן, הצעת חוק שתקבע לראשונה תקינה תעגן בעצם איזו חירות יסודית, זכות יסודית של האסיר, לכן תהיה זו חובה אנושית לתמוך בה, עם הפגמים שאני רואה, ותיכף אתייחס אליהם.

אדוני השר, עם זאת נדמה לי, שכדי לצמצם את הנזק, כדי להגן על העיקרון שקבע החוק, צריך להפחית מעט את המשקל של הדרג המינהלי כפוסק אחרון. הווי אומר, אני מציע, כדי להפחית את המשקל הזה, וכדי למעט בפגיעה בבית-המשפט — א. נדמה לי שהקריטריונים לשחרור אינם יכולים להיות בסמכותו של הדרג המינהלי בלבד. הקריטריונים הללו לא זו בלבד שהם צריכים להיות גלויים, לא זו בלבד שהם צריכים להיות פומביים, לא זו בלבד שהם צריכים להיות שווים — אני מציע לעגן אותם בתקנות. יבוא המשרד, יאמר על-פי אילו פרמטרים, על-פי אילו אמות-מידה יוקל עונשו של אסיר מטיפוס א', על-פי אילו אמות-מידה יוקל עונשו של אסיר מטיפוס ב' — — —

שר המשטרה ח' בר-לב:

דוד צוקר (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

לא את הקריטריונים עצמם. יש איזה קו. אני מציע, כדי שהקביעה לא תהיה שרירותית, כדי שלא תהיה מינהלית לגמרי, לקבוע אמות-מידה שיעברו את אישורה של אחת מוועדות הכנסת, כפי שייקבע בחקיקה, על-מנת להפחית מן הפגיעה הזאת.

לכן אני ממליץ, מציע, מבקש לתמוך בהצעת החוק הזאת בקריאה הראשונה, ובמהלך החקיקה לאזן מעט, להפחית מעט מן הפגיעה בבית-המשפט. תודה.

היו"ר ש' וייס:

תודה רבה. רשות הדיבור לאחרון המשתתפים בדיון זה, חבר הכנסת אלי דיין. יש דין ויש דיין, והוא יהיה אחרון.

אלי דיין (המערך):

אדוני היושב-ראש, אדוני השר, חברי הכנסת, אפשר לנאום גם כער הצעת החוק וגם נגדה.

יאיר צבן (מפלגת הפועלים המאוחדת):
מה בחרת?

אלי דיין (המערך):

צריך להבין, שהצעת חוק זו באה לפתור בעיה קיימת. צריך לחזור למציאות. יש היום 800 אסירים שפוטם שלא ניתנת להם הזכות לממש את התנאים הבסיסיים ביותר — תנאי מאסר. הם נאלצים להיות כתנאי מעצר, שהם תנאים יותר קשים. אלה קשים ואלה קשים, אבל תנאי מעצר קשים יותר.

המחליטה על חלוקת המשאבים, לא נתנה את התקציב המתאים לבניית בתי-סוהר. מה לעשות? לעשות. זה המצב האידאלי, שמזכירים לעשות כמצב הנתון.

אמרתי קודם, העובדה שאסיר חדש, שעבר עכירה בפעם הראשונה, נכנס לבית-סוהר ויושב עם אסירים בעלי עבר פלילי עשיר בצפיפות איומה, לומד מהם דברים — אני לא חושב שזאת היתה כוונת המחוקק. כוונת השופט אינה להוציא מבתי-הסוהר אנשים שיהיו עבריינים הרבה יותר גרועים מכפי שהיו.

לסיום, אדוני השר, אני רוצה לומר משהו על מוסדות שכבר הוכיחו את עצמם בעבר, אותם מוסדות שהוקמו בבתי-הסוהר לשיקום האסירים — הנושא הזה של ישיבות בבתי-סוהר, של חוזרים בתשובה, התברר פעם אחר פעם, ושמענו זאת מאנשי המשטרה העוסקים בכך. התברר שאחוז האסירים היוצאים מבתי-סוהר לאחר שהייה בישיבה הזאת, אני לא יודע איך אתם קוראים לזה בשירות בתי-הסוהר, וחוזר לפשע — אחוז זה הוא אפסי, בניגוד לאותם אסירים שאינם שוהים בה. לכן אני מציע לעודד את התופעה הזאת, לעודד את התהליך הזה, ואני חושב שזה יהיה לברכה.

אני אתמוך בהצעת חוק זו מחוסר ברירה. זה המצב. תודה רבה.

היו"ר ש' וייס:

תודה רבה. רשות הדיבור לחבר הכנסת דוד צוקר, ואחריו — לחבר הכנסת אלי דיין, אחרון המתדיינים בקריאה הראשונה.

דוד צוקר (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, גם אני, כמו הדובר לפני, אתמוך בהצעת חוק זו. אומר בהמשך מה שנראה בעיני כפגמים בעקרונות ההצעה, ואת הפגמים הללו ננסה לתקן במהלך החקיקה.

אני מודה, כמי שבעונותיו הקשיב לחלק גדול מן הדוברים, שקשה להתעלם, קשה לא לראות פגמים יסודיים מאוד שינבעו מהחוק הזה, פגמים במעמד בית-הדין, במעמד השפיטה, בתורת הענישה, חבר הכנסת ריבלין, הדברים הללו ברורים וקשה להתעלם מהם: קשה שלא לראות את הנוק הניכר שייגרם אם החוק הזה יעבור.

דוד ליבאי (המערך):

עם כל הכבוד, השופט נתן גור-דין במסגרת החוק, אם שופט מפחית שליש — שחרור מינהלי — הוא מביא זאת בחשבון במסגרת שיקוליו. לכן לא מעוותים פה גור-דין ולא פוגעים בכבוד בית-המשפט. השופט מתאים עצמו למחוקק.

היו"ר ש' וייס:

האם אתה רומז, חבר הכנסת ליבאי, שהשופט ייתן מראש חצי שנה יותר? זה מסוכן מאוד.

ראובן ריבלין (הליכוד):

פה יכול להיות עניין של מקריות. שליש קבוע לגבי כלל האסירים.

היו"ר ש' וייס:

חברי הכנסת המכובדים, נמשיך את הדיון הזה בוועדה. תאפשרו לחבר הכנסת צוקר להמשיך בדבריו.

דוד צוקר (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

חבר הכנסת ליבאי, אף שאתמוך בהצעת החוק, כפי

הבעיה היום היא, שיש כ־800 שפוטים ועצורים עד תום ההליכים שאין בשבילים מקום בבתי-הסוהר, והם כלואים בחדרי המעצר של תחנות המשטרה. הם נמצאים שם בצפיפות הגדולה פי חמישה ולפעמים פי עשרה מזו של האסירים בבתי-הסוהר. תבואו בבקשה לירושלים ותראו. ועדת הפנים יכולה לבוא. הם אינם יוצאים לחצר מפני שאי-אפשר, אין תנאים לתת להם טיול. ויש אנשים שכבר יושבים לא שבועות אלא חודשים, כלואים בתחנות משטרה. הם לא רואים את השמש, הם אינם מקבלים ביקורים מסודרים, אין להם טלוויזיה, אין להם רדיו, אין להם עיתון. אז חבר הכנסת חנן פורת קורא מעל הדוכן הזה להצעת החוק הזאת חרפה. אני אומר, שהמצב היום כשטח הוא החרפה, והצעת החוק הזאת באה להקל במשהו.

אגב, אינני מציע לאיש לעשות אידיאליזציה של בתי-הסוהר בחוץ לארץ. רוב המדינות הנאורות בעולם מתלבטות באותן בעיות בדיוק, והן מוצאות פתרונות. בדבריה הפתיחה שלי הצגתי את הפתרונות של חוקי חירום באנגליה ובארצות-הברית. יש פתרונות נוספים. למשל, האם אתם יודעים מה קורה בהולנד? כשמישהו נשפט ונגזרת לו תקופת מאסר, מודיעים לו בבית-המשפט: בעוד שנתיים וחצי יהיה מקום בבית-סוהר זה וזה, תתייצב. זה לא סיפור. כך זה עובד בהולנד.

מה אומרת הצעת החוק? היא אומרת: במקום שנחזיק אסיר עד היום האחרון, ובחץ יתרוצץ חופשי שפוט מאותו סוג המהווה סכנה לציבור — בואו נוציא את האסיר שבבית-הסוהר שבוע או שבועיים, מקסימום שישה חודשים, לפני תום תקופת מאסרו, וזה בתנאי שהוא שפוט ל־20 שנה, ונפנה מקום לאסיר חדש. אז חבר הכנסת לין אומר, שההצעה הזאת באה בעצם להוציא עבריינים לחופשי. ההיפך הוא הנכון. עברין שנידון לשלוש, לחמש או לעשר שנים, ומתוך עשר שנים ישב חמש שנים ושלוש-רבעי שנה — אני יכול להניח, שאם הוא נכנס בגיל 25 והיום הוא בן 35, הוא יהווה סכנה קטנה יותר לציבור ממישהו שהיום פסק לו בית-המשפט עשר שנים.

הלואי שלא היו אנשים כאלה. הלואי שהיו די בתי-סוהר, אבל אין לנו. אני יכול למסור לכנסת, סטוף-סוף הגעתי להסדר עם האוצר, שבשנת התקציב 1990 ייתנו תקציב לתכנון בית-סוהר חדש לאסירים פליליים. בפעם האחרונה נבנה בית-סוהר פלילי בישראל לפני 17 שנים; אז נבנה בית-הסוהר בבאר-שבע. משנות ה־70 לא בנו בית-סוהר פלילי בארץ. בשנה הבאה, בעזרת השם ואם ירצה השם, נתחיל לתכנן. זה ייתן לנו פתרון בעוד שלוש-ארבע שנים. מה נעשה עד אז?

ובכן, מוכרחים להבין. חבר הכנסת פורת, לא היית פה כשהתייחסתי לדברים שלך. החרפה היא המצב הקיים היום. אחד מחברי הכנסת הזכיר שיש עציר שפנה לבג"ץ, ומהר מאוד הכנסנו אותו לבית-סוהר. אבל מה עם ה־799 שלא פנו לבג"ץ? האם אתם יודעים מה כבר קרה? קרה ששופט שביקר בחדר מעצר של תחנת משטרה, בתחנת רחובות, ופתאום ראה שם את אחד השפוטים שלו. בו במקום הוא נתן פקודה לשחרר אותו.

החוק הזה יפגע בשפוטים ובבתי-המשפט? אני אומר שוב, המצב הקיים פוגע בכבוד בתי-המשפט, כשקובעים תקופת מאסר והאסיר נמצא בתחנת משטרה בתנאים הרחוקים מלהיות תנאים של בית-סוהר. זה זלזול בבתי-המשפט, זו גם פגיעה באנשים, ואני הוא זה שאומר שאסיר הוא קודם כל בן-אדם.

לדעתי, אין פה שום פגיעה בשפיטה. אין גם שום חשש לנושא של הפעלת שיקולים זרים עליידי השר הממונה על ביצועו של חוק זה, מכיוון שמדובר פה בעיקרון קבוע. טכני.

אגב, יש לזה תקרימים. בארצות-הברית, למשל, קיימת חקיקה, שכאשר יש צפיפות מורידים לכל האסירים 90 יום. זה החוק, ואז משחררים כל מי שיתרת המאסר שלו היא עד 90 יום, כדי לתת לאסירים את הזכות לחיות בתנאים טובים יותר, ולא כתנאי הצפיפות הקיימים.

יש בהחלט להתקומם נגד המצב הקיים היום. זה מצב בלתי-נסבל, של תנאי מאסר בלתי-אנושיים, ובוודאי כשמדובר על תנאי המעצר של אנשים שעדיין לא נשפטו והם רק עצורים עד לסיום ההליכים המשפטיים. הם נמצאים בתנאים קשים הרבה יותר מתנאי מאסר, ומדובר באנשים חפים מפשע, שעדיין לא הורשעו עליידי בית-המשפט. זו באמת חרפה, וצריך לנצל את ההזדמנות הזאת כדי להתקומם נגד המצב הזה.

אבל, רבותי חברי הכנסת, אפשר לנאום פה על צדק ועל עקרונות, אך כשבאים להחליט על תקציב לשירות בתי-הסוהר מצביעים אחרת. אי-אפשר לדבר על עקרונות של צדק ושפיטה, וכשבאים לבקש תקציב לפתרון הבעיות אומרים: אין.

ובכן, אין כאן שום עיקרון נורמטיבי של התנהגות, אלא עיקרון שהוא טכני בעיקרו, ואגב, הוא מתייחס לשוליים שבשוליים של תקופת המאסר, כי זה מדורג לפי הטבלה. זה גם מוציא את העבירות החמורות מתחולת החוק הזה. אני חושב שלא די בכך כדי לפתור את הבעיה, אלא יש לומר בהצעת החוק, שהיא חסמית, את הוועדה, ששוקלת רק שיקולים נורמטיביים, להפחית לא שליש אלא חצי, דבר שיעודד כמוכן את שיפור ההתנהגות וכו'. כמו-כן יש לדאוג לתקציב מתאים, כדי שתנאי המאסר יהיו חינוכיים ואפשר יהיה לקיים בהם גם פעולות שיקום שהן לתועלת החברה.

אני זוכר, שכאשר דנו בפקודת הסמים המסוכנים אמרנו, שאנחנו בעד החמרת העונש, אבל מה קורה עם הטיפול? אמרנו: את זה נראה, אי-אפשר לקבוע בחוק. את נושא התקציבים תעבירו מוועדת החוקה לוועדת הכספים. זה דבר שלא יעלה על הדעת.

אני חושב שצריך לאשר את החוק הזה כדי לפתור מייד את הבעיה הקונקרטית. לדעתי, אין פה הרבה עקרונות משפטיים שצריך לדון בהם. לכן, מאחר שזו הצעת חוק לתיקון פקודת בתי-הסוהר, מקומה בוועדת הפנים. אני אומר זאת אף שאני חבר בוועדת החוקה — אני חבר גם בוועדת הפנים — אבל לדעתי מקומו הטבעי של החוק הוא ועדת הפנים של הכנסת. אין פה שום בעיות עקרוניות מיוחדות, ויש לעשות כל מאמץ לאשר את החוק הזה בהקדם האפשרי, כדי לתת את הזכות המינימלית לאותם אסירים שיישאו אסורים לקבל את זכויות היסוד והתנאים המינימליים בזמן מאסרם.

היו"ר מ' וירשובסקי:

תודה לחבר הכנסת אלי דיין. אני קורא לשר המשטרה להשיב, אם רצונו בכך.

שר המשטרה ח' ברילב:

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, אני מסכים בהחלט עם אותם חברי כנסת שמתחו ביקורת על החברה, על כך שיש לה כל כך הרבה עבריינים, ועל הממשלה, שלא השכילה לבנות די בתי-סוהר. אבל בביקורת הזאת אין שום פתרון, משום שלא זו הבעיה, ואת הבעיות הללו אי-אפשר לתקן בהכל פה.

לכן, חברי הכנסת, אני מבקש שתי בקשות. האחת, שההצעה תעבור בקריאה ראשונה היום; השנייה, שבועדה היא תקבל קריאה גבוהה, כי המצב בשטח הוא קריטי ממש, וכל יום קובע.

במקור הצעתי, שההצעה תועבר לוועדת הפנים ואיכות הסביבה משלוש סיבות. סיבה אחת, משום שזה תיקון לפקודת שירות בתי-הסוהר, וועדת הפנים ואיכות הסביבה היא זו שדנה בפקודת בתי-הסוהר, וגם זה חוק. סיבה שנייה, אין להצעה הזאת שום נפקות משפטית. זה כאמת עניין שולי שבשולי. אם בכל אופן הכנסת תחליט שההצעה תועבר לוועדת החוקה, חוק ומשפט, אני אשמח, כמובן, אבל אני אבקש שבכל מקרה, בכל ועדה, ההצעה הזאת תגיע לדין בהקדם ותוכן לקריאה שנייה ולקריאה שלישית. תודה.

היו"ר מ' וירשובסקי:

תודה. חברי הכנסת, אנחנו ניגשים להצבעה. מדובר, לפי הצעת השר, בהעברת הצעת החוק להכנה לקריאה שנייה ולקריאה שלישית בוועדת הפנים ואיכות הסביבה.

אוריאל לין (הליכוד):

אני מציע להעביר את הצעת החוק לוועדת החוקה, חוק ומשפט.

היו"ר מ' וירשובסקי:

הואיל ויש הצעה להעביר את הצעת החוק לוועדה אחרת, תועבר הצעת החוק לוועדת הכנסת והיא תקבע לאיזו ועדה היא תועבר.

שר המשטרה ח' בר-לב:

אם יש הצעה להעביר את הצעת החוק לוועדת החוקה, חוק ומשפט — אני מסכים.

ראובן ריבלין (הליכוד):

אני מציע להעביר את הצעת החוק לוועדת החוקה, חוק ומשפט.

היו"ר מ' וירשובסקי:

אם השר מסכים — בסדר.

חברי הכנסת, אנחנו ניגשים להצבעה. יש הצעה אחת בלבד, להעביר את הצעת החוק הזאת להכנתה לקריאה שנייה ולקריאה שלישית לוועדת החוקה, חוק ומשפט של הכנסת. נא להצביע.

ה צ ב ע

בעד ההצעה להעביר את	
הצעת החוק לוועדה	10 —
נגד	6 —
נמנעים	— אין
ההצעה להעביר את הצעת חוק לחיקוק פקודת בתי-הסוהר (מס' 12), תשנ"ן—1990, לוועדת החוקה, חוק ומשפט נתקבלה.	

היו"ר מ' וירשובסקי:

ברוב של 10 נגד 6 הועברה ההצעה לוועדת החוקה, חוק ומשפט, להכנתה לקריאה שנייה ולקריאה שלישית. תם הדין בנושא הזה.

אין פה פגיעה בבתי-המשפט. כבר במצב הקיים, יש לי, כשר המשטרה, סמכויות בחוקים הקיימים: אף שבית-המשפט אמר א', אני אומר ב', לא בשוליים בשליש. אני מוסמך להגיד למי ששפט לשישה חודשים, בלי ועדת שחרורים, בלי פנייה לבית-המשפט, אחרי ארבעה חודשים: לך הביתה. זו פגיעה בבית-המשפט?

חנן פורת (המפלגה הרתית הלאומית):
על סמך התנהגות טובה.

שר המשטרה ח' בר-לב:

שום התנהגות טובה. לא כתוב התנהגות טובה. בחוק העונשין, סעיף 49, כתוב: שר המשטרה רשאי, לאסיר עד שישה חודשים, לנכות לו שליש, וזה לא הכול. אני מוסמך להוציא כל אסיר ל-96 שעות חופשה בלי הגבלה. אני יכול לשלוח אדם שהוא רוצח ל-96 שעות, וכל פעם ל-96 שעות.

גאולה כהן (התחיה):

כלי שום קריטריון?

שר המשטרה ח' בר-לב:

כלי שום קריטריון. זה החוק.

גאולה כהן (התחיה):

טוב לדעת.

שר המשטרה ח' בר-לב:

מה אני מציע פה? אני מציע שהחוק יסמך את שר המשטרה, לגבי מי ששפט לעשר שנים, ויש שפוט אחר שאין מקום בשבילו, אף שהוא שפוט לעשר שנים — לשחרר את האסיר לאחר תשע שנים ושלוש-רבעים שהוא ישב. זאת פגיעה בבתי-המשפט? בשביל זה אני צריך ועדת שחרורים, לסכן את הפרוצדורה? בהחלט לא. אבל על זה נדבר בוועדה.

הצעות החוק האחרות, זו של חבר הכנסת ליכאי וזו של חבר הכנסת ריבלין והצעת החוק השלישית המגיעה עכשיו לוועדת שרים, גם הן מדברות על שחרור מוקדם. אבל המניע שלהם הוא בעיקר שיקולים אחרים ולא בעיית הצפיפות. ההצעה הזאת באה לפתור אך ורק את בעיית הצפיפות. כי אין לה שום השלכה על דבר אחר. כן-אדם שיושב 19.5 שנים או 20 שנה — היינו הך; עשר שנים או תשע שנים ושלוש-רבעים — היינו הך.

אלי דיין (המערך):

שוכנענו. אנחנו רוצים להצביע.

שר המשטרה ח' בר-לב:

יפה, אבל אני רוצה שגם אלה שלא נמצאים ישוכנעו.

אני מוכרח לומר עוד דבר. סוגי האסירים — זה לא כמו שהבינתי מחלק מחברי הכנסת, שחושבים שהמיון הוא לפי סוגי העבירות; לא. זה לפי מקומות כליאה המתאימים להם. נשים הן סוג, קטינים הם סוג, נקיים מסמים הם סוג, אנשים מסוכנים לציבור האסירים הם סוג, טעוני הגנה הם סוג. אלה הסוגים. מה בא החוק לומר? אם יש רק 120 מקומות מאסר לנשים, ויש אשה שנשפטה עכשיו לתקופת מאסר ארוכה ואשה שיוצאת בלאו הכי בעוד חודש, שאוכל בלי פרוצדורות גדולות להגיד: זו משתחררת, כי כן. או כנסת, כי מה היא האלטרנטיבה? האלטרנטיבה היא להחזיק את זו שנידונה עכשיו בתחנת המשטרה בתנאים שלא מתאימים לתקופה ארוכה, או לא לעצור אותה כלל. ואנחנו נגיע לזה. אם התופעה הזאת לא תמצא את פתרונה במהרה, נגיע לזה שבצעם לא יהיה אפשר לעצור.

ט. שאלות ותשובות

העובדה שחלף זמן רב, לעתים שנים אחדות, מהשמעת הסיכומים.

ברצוני לשאול:

1. האם הנתונים הנ"ל ידועים לשר?
2. מה בדעת השר לעשות בנודן?
3. מה הם אמצעי הפיקוח שבדעת השר לנקוט נוכח התופעה האמורה?

שר המשפטים ד' מרידור:

1 — 3. בחודשים ינואר עד דצמבר 1989 סיימה מערכת השיפוט את הטיפול ב־753,495 תיקים. זה גידול של 10.6% לעומת השנה הקודמת.

מתן פסק־דין יכול להתעכב בשל טעמים שבעיניו או במחקר או בשל סיבה הקשורה לסיבוכו של העניין או להיקפו. עיקרו של דבר, לאור הכמות המספרית של התיקים, אך מובן שאין כ־270 השופטים יכולים לסיים את כל התיקים על אחר עם גמירת שמיעת הסיכומים, וקורה שמתן פסק־דין מתעכב. אין אפשרות לסיים את כל התיקים על אחר כפי שאין אפשרות, נניח בתחום הרפואה, לבצע את כל הניתוחים על אחר, וכפי שאין אפשרות לבצע כל פעולה מינהלית על אחר ללא עיון ודיון וההשגיה הנובעת מכך.

נעשים מאמצים רבים ומתמידים כדי לנהל מעקב אחר הטיפול בתיקים, ורק בדרך זו ניתן לקיים שפיטה הכוללת בדיקה הרחב מחד גיסא וכמספר הקטן יחסית של העוסקים בה מאידך גיסא.

כדי לקיים מעקב ראוי אחר ניהול המשפטים, והדחיות בהם, ומתן פסק־דין בזמן, כידוע לחבר הכנסת דיין ולחברי כנסת אחרים, החלטנו השנה להתחיל במחשוב של כל מערכת בתי המשפט, ואף יצאנו במכרז סבון וגדול, שזכתה בו החברה שזכתה בו. נדמה לי שמחר או מחרתיים צריך להתקיים דיון בבית המשפט הגבוה לצדק בין שתי החברות המתחרות בעניין הזכייה. אני מאמין שכאשר יופעל המחשוב, וזה עניין של שנתיים או שלוש שנים, נוכל לעקוב הרבה יותר טוב אחר מתן פסק־דין, אחר ניהול המשפטים, לגלות נקודות כשל של המערכת ולטפל בהן.

כדי לייעל את המערכת ולתת בה שירות מהיר יותר, הכנסנו השנה, וגומרים להכניס — בחודש אפריל הקרוב — מערכת של רישום מכני של כל הפרוטוקולים בכל בתי המשפט בארץ, על־ידי קלדנות ולא על־ידי עבודה ידנית של השופט. כדי לייעל את המערכת, מינינו השנה עשרות שופטים נוספים, ונמנה בקרב עשרות שופטים נוספים, משרד האוצר הסכים להגדיל את תקן השופטים ב־21 שופטים, מ־279 ל־300. מינינו עשרה רשמים נוספים. אני מקווה, שהפעולות הרבות שעשינו, והזכרתי כאן את עיקרן, ייתנו תוצאות בקרוב. כדי לחקן את המצב הקיים היום אצלנו — ואגב, הוא קיים בכל המדינות במערב, שבהן נמשכים הדיונים, בחלקם, זמן רב מדי.

היו"ר מ' וירשובסקי:

רשות לשאלה נוספת לחבר הכנסת אלי דיין.

אלי דיין (המערך):

אני מברך את כבוד השר על האמצעים הנוספים, שבדודאי ישפרו.

היו"ר מ' וירשובסקי:

אנחנו ניגשים לנושא הבא: שאלות לשר המשפטים. אדוני שר המשפטים, בבקשה.

1082. העברת כספים מעבר ל"קו הירוק"

חברת הכנסת ג' כהן שאלה את שר המשפטים ביום כ"ז בתמוז התשמ"ט (30 ביולי 1989):

בתשובה על שאלתא מס' 454 בנושא המגבלות — בעצם האיטור המוחלט — שמטילות המגבית המאוחדת וקרן־הקיימת לישראל בארצות־הברית על העברת כספי צדקה מעבר ל"קו הירוק" השיב השר לענייני עלייה וקליטה: "היתה פנייה של שר המשפטים דן מרידור בנושא זה וכן נערכה ישיבה אצל היועץ המשפטי לממשלה באותו נושא".

ברצוני לשאול:

1. האם היתה פנייה כזאת מטעמן?
2. מה היו תוצאות הפנייה?
3. מה הוא הסיכום מהישיבה שנערכה אצל היועץ המשפטי לממשלה?
4. האם השר נוקט צעדים בנושא העברת כספי צדקה מעבר ל"קו הירוק"?

שר המשפטים ד' מרידור:

אדוני היושב־ראש, 1. כן, פניתי בנודן ליועץ המשפטי לממשלה.

2 — 3. הובהר ליועץ המשפטי לממשלה, שאין כל בעיה מבחינת חוקי מדינת ישראל ואין שום מגבלה הנובעת מהמצב המשפטי בישראל.

4. זו אולי השאלה העיקרית. אני מצטער לומר, שהנושא הזה איננו בתחום סמכותו של שר המשפטים, ולכן אין לי מה לדווח בעניין.

היו"ר מ' וירשובסקי:

רשות לשאלה נוספת לחברת הכנסת גאולה כהן.

גאולה כהן (התחיה):

שר המשפטים ד' מרידור:

"יתכן שבעניין זה צריך לפנות לשר החוץ, אינני יודע. זה נושא של הסוכנות היהודית ולא של משרד המשפטים, בכל הכבוד. עמדתי ידועה בעניין זה. לכן פניתי ליועץ המשפטי לממשלה, והוא קיים פגישה עם אנשי הסוכנות היהודית. נדמה לי גם עם אנשים נוספים, הוא פנה לגורמים בארצות־הברית והובהר מה שאני קראתי כאן. מה קורה בפועל — זה העניין של הסוכנות, ולצערי הרב אינני יכול לתת לך תשובה, מפני שזה לא בסמכותי.

1397. עיכוב במתן פסק־דין

חבר הכנסת א' דיין שאל את שר המשפטים ביום ט' בכסליו התש"ן (7 בדצמבר 1989):

פורסם, כי במאות תיקים משפטיים שבהם כבר הוגשו הסיכומים לבתי המשפט לא ניתנו פסק־דין, וזאת על אף

למכס בטובין שלגביהם נעברה העבירה, ואילו שיעור הגבייה הנמוך בעבירות מס הכנסה מוסבר, כנראה, בשיעור הגבוה של הקנסות שהוטלו, אבל זאת רק השערה.

בתחומים שבהם טרם נקבעו עבירות מינהליות, או שנקבעו וטרם הופעלו, נובע הדבר מבעיה שהתעוררה מהעדר מנגנון גבייה מרכזי. מתחילה תוכנן כי שע"ם, שירות העיבודים הממוכנים באוצר, ישמש מנגנון גבייה מרכזי כזה, אולם אחרי דיונים ארוכים שקיימנו התברר, כי זולת לעניין חיקוקי מסים, שלשםם היה קיים, הוא איננו יכול לשמש מנגנון כזה. לאחרונה סוכם, כי שע"ם ישמש מרכז מידע לגביית קנסות, שירות באמצעות קשרי חשבונות בנק ונתונים על רכוש. לפיכך כרוך הדבר בתיקוני חקיקה, שיאפשרו לרשויות המס לאסוף אינפורמציה לא לצורכי המס בלבד ולהעביר מידע למרכזי הגבייה במשרדים השונים ולהסמיך את המשרדים לקבל את המידע האמור.

במשרד המשפטים מנסחים עכשיו, בימים אלה ממש, את תיקוני החקיקה הנחוצים כדי לאפשר את הגבייה המרוכזת על-ידי המשרדים, בהסתמך על המידע שיתקבל משע"ם על-פי החוק שיתוקן, אם תיאות הכנסת לתקן אותו.

הנתונים בעניין אחוזי גבייה בחיקוקי מס הם כמפורט להלן: 36,372 קנסות מינהליים הוטלו, מהם בוטלו 2,059 קנסות וביקשו להישפט 425 אנשים. אם נחסר ממספר הקנסות שהוטלו את הביטולים והבקשות להישפט, ייצא שנחסכה הגשתם של 33,883 אישומים לבתי-המשפט, וזה אולי המספר העיקרי — 33,883 אישומים לא הוגשו לבית-המשפט. הגשתם נחסכה על-ידי חוק העבירות המינהליות.

לפיכך, אכן יש בהפעלה טובה של חוק העבירות המינהליות, לכשיוסרו המכשולים האמורים בעניין הגבייה, כדי להקל את העומס על בתי-המשפט.

היו"ר מ' וירשובסקי:

רשות לשאלה נוספת לחבר הכנסת אברהם פורז, בבקשה.

אברהם פורז (תנועת המרכז — שינוי):

אדוני השר, אני מבין שגם אתה מוטרד מכך שפרט לנושא המיסוי העניין הזה לא פועל.

שר המשפטים ד' מרידור:

אני מצטער שאינני יכול להסכים לתוכן דבריך. הוא פועל גם מעבר למיסוי, אלא שכפעולה הזאת אין די בהעדר מנגנוני גבייה. אביא דוגמה פרובלמטית: מנגנון גבייה על-ידי עיכוב רישונו נהיגה, שדנו בו בכנסת כמה פעמים. זה עובד, כי מעכבים את הרשיון; אם לא יעכבו, זה לא יעבוד.

אנחנו חיפשנו דרך, והיא הוזכרה כאן, של יצירת מנגנון מרכזי. אני רוצה להזכיר, שיש לנו דרך לשיפור, ותמיד יש חשש של "האח הגדול", שכל הנתונים מרוכזים אצלו — מהביטוח הלאומי, מרשות הרישוי של הרכב, ממס רכוש, ממס הכנסה, ואז האדם הקטן יכול להיות "מותקף" על-ידי "האח הגדול" בכל מקום שיש לו רכוש או כספים.

אני חושב שהפתרון שאנחנו מבקשים להציע לכנסת בחקיקה יענה על זה, כדי שאפשר יהיה להחיל את ההסדר הזה לגבי תחומים נוספים, ואז נוכל להקל עוד על בתי-המשפט.

1492. הצעה לחוקק חוק רוחות הילד

חבר הכנסת ש' שטרית שאל את שר המשפטים ביום ט"ז בכסליו התש"ן (14 בדצמבר 1989):

בשאלתי התייחסתי לעובדה, שזה לא עניין טכני, אלא השופט סיים את המשפט, שמע את הסיכומים, אבל לא כתב את פסק-הדין ועיכב אותו זמן ממושך. היו אפילו שופטים, שסיימו את חפזיהם ולא הספיקו לתת את פסק-הדין והעבירו אותם לשופט אחר, שלא שמע את העדים וצריך היה להסתמך על החומר. לכן צריכה, לדעתי, לצאת הנחיה לשופטים: מיום סיום הסיכומים, זמן סביר למתן פסק-הדין.

שר המשפטים ד' מרידור:

חבר הכנסת דיין, יש הנחיה כזאת, ואני חושב שיש שיפור, אף שאינני רוצה להתייחס לשופט זה או אחר. יש הנחיה כזאת, ולא מהיום. גם בחוק ובתקנות רוח הדברים היא כפי שאחא אמרת כאן. אנחנו צריכים למצוא דרך, בכל הכבוד, לעקוב אחר הביצוע של ההנחיה, כפועל, לאחר במהירות אותם מקומות שבהם יש עיכובים, ולהחיש את הביצוע.

אשר לשופטים היוצאים לגמלאות, בזמנם על-פי החוק או טרם זמנם, אם החליטו לצאת לגמלאות קודם, קורה שנשארים חקים לא-גמורים, ואז על-פי החוק רשאי השופט ביוצאו לגמלאות — אם אני זוכר נכון, בתוך שלושה חודשים — לתת פסק-דין בתיק שהתחיל אותו קודם. יש מקרים, ואני אחיידם לאחד מהם בתשובה על אחת השאלות היום, ששופט לא גמר חקים, והחקים הנתורים, שהוא לא גמר גם כתופה הנוספת, הועברו לשופטים אחרים למתן פסק-דין. חבל שדברים כאלה קורים. כשהם קורים, אנחנו משתדלים לטפל בהם במהירות הראויה.

1476. הפעלת חוק העבירות המינהליות

חבר הכנסת א' פורז שאל את שר המשפטים ביום ט"ז בכסליו התש"ן (14 בדצמבר 1989):

ברצוני לשאול:

1. האם חוק העבירות המינהליות מופעל הלכה למעשה?

2. אם התשובה לעיל חיובית, אבקש פרטים ביחס להפעלת החוק, לרבות מספר התיקים שנדרונו לפיו וסכומי הקנסות שנגבו.

3. אם החוק טרם הופעל, מה היא הסיבה המונעת את הפעלתו?

4. האין בהפעלתו המיידית של החוק במתכונתו המלאה כדי לגרום להקטנת העומס במערכת בתי-המשפט?

שר המשפטים ד' מרידור:

1-4. חוק העבירות המינהליות אכן מופעל הלכה למעשה. מאז פרסומו לפני כארבע שנים נקבעו עבירות מינהליות בתחומים אלה: חיקוקי מסים, חיקוקי צרכנות, איכות מזון, שירות התעסוקה, בטיחות השיט, התקנת מתקן שתייה והגשת מים צוננים, איסור הצגת חמץ וחנייה על מדרכות תל-אביב.

חלק מהתחומים מטופל בידי הממשלה, חלקם האחר בידי רשויות אחרות, כמו עיריית תל-אביב, רשות הנמלים ושירות התעסוקה. ההפעלה האינטנסיבית ביותר היא בתחום חיקוקי המסים.

לצערי, יש בידי נתונים רק לגבי חיקוקי המסים. אלה מצביעים על כך, שבשנה וחצי הראשונה להפעלת השיטה החדשה של העבירות המינהליות פעלה השיטה במידה רבה של סבירות ולפי הציפיות. אחוזי הגבייה היו אלה: במס הכנסה — 25%, במס ערך מוסף — 65%, במכס — 80%. שיעור הגבייה הגבוה לגבי עבירות המכס מוסבר בעיקר בעכבות שיש

בתוך חוק ולא בתוך חוברת הסברה של משרד ממשלתי זה או אחר?

שר המשפטים ד' מרידור:

צריך לשקול את החשיבות הרקלרטיבית מול התוצאות המעשיות וגם להיזהר מרקלרציה שתיצור ציפיות כאילו פה נפתרת הבעיה, שעה שבעצם החוקים או ההוראות הנוגעים לילדים מפוזרים על פני חוקים רבים. לכן, בדיון שקול שנעשה אצלנו במשרד המשפטים, המסקנה היא כפי שקראתי כאן, שלמרות החשיבות הרקלרטיבית, לו אפשר היה לחוקק את חוק מגילת זכויות הילד — וחובותיו, אם תרצה — ראוי להשאיר את המצב הקיים ולפתור את הבעיה על-ידי הסברה נכונה, על-ידי קיבוץ החוקים בחוברת אחת או בספר אחד, וזה מה שיעשה אם משרד העבודה והרווחה יעמוד, כפי שאני בטוח, במה שנאמר לנו.

1500. עיכוב במתן פסקי-דין

חבר הכנסת א' פורז שאל את שר המשפטים ביום כ"ג בכסליו התש"ן (21 בדצמבר 1989):

ברצוני לשאול:

1. מה הוא מספר התיקים בשנה שבהם לא ניתן פסקי-דין במועד הקבוע בחוק ובתקנות?
2. מה עושה מערכת בתי-המשפט כדי להתמודד עם התופעה של שופטים המעכבים מתן פסקי-דין לתקופות ארוכות שלא לצורך?
3. האם די בטיפול הנוכחי בנושא או שמה מן הראוי להעמיק כדי שתהיה סנקציה כלפי שופטים המעכבים מתן פסקי-דין ללא הצדקה?

חשובות שר המשפטים ד' מרידור:

(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

- 1-3. נשיא בתי-המשפט מקיימים מעקב רצוף בכל הקשור למתן פסקי-דין במועד הקבוע בחוק באמצעות דיווח חודשי המוגש על-ידי כל שופט בהתאם לתקנה 190(ד) לתקנות סדר הדין האזרחי, התשמ"ד — 1984, ולתקנה 330 לתקנות סדר הדין הפלילי, התשל"ד — 1974.

תקנה 190(ד) בתקנות סדר הדין האזרחי: "בית-משפט בערכאה ראשונה ייתן החלטתו לא יאוחר משלושים יום לאחר תום הדיון. לא נתן החלטתו במועד האמור, ייתן על כן הודעה מנומקת בכתב לנשיא בית-המשפט, כנ"ל בתקנה 330 בתקנות סדר הדין הפלילי.

אין אנו מקיימים מעקב סטטיסטי המבטא את מספר התיקים שבהם לא ניתן פסקי-דין במועד הקבוע בחוק, כאשר המאמץ בהקשר זה מתמקד בקיום המעקב החודשי המשמש מנוף לחינוכי החריגות.

אין אנו סבורים שיהא זה רצוי לקבוע בחוק סנקציה עונשית כגון חריגה מן המועד, כאמור, בהתחשב באופי המיוחד של מעשה השפיטה ובמעמדו המיוחד של הנושא בכהונת השפיטה.

חוקה על שופט שאין הוא מעכב מתן פסקי-דין מעבר לנדרש אצלו להכרעה, וקביעת סנקציה חיצונית עלולה להיות גורם מתערב זר בשיקול הדעת השיפוטי.

בשנת 1989 חל גידול של 11.5% במספר התיקים שהטיפול בהם נסתיים בבית-המשפט העליון — גידול

בסדרה ארוכה של חוקים הסדיר המחוקק את מעמדם, חובותיהם וחזיונותיהם של ילדים. בין החוקים העוסקים בנושא ניתן למנות את חוק אימוץ ילדים, התשמ"א — 1981; חוק הנוער (טיפול והשגחה), התש"ך — 1960; חוק הפיקוח על המעונות, התשכ"ה — 1965; חוק הכשרות המשפטית והאפוסטרופסות, התשכ"ב — 1962; חוק הסעד (סדרי דין בעניין קטינים, חולי נפש ונעדרים), התשט"ו — 1955; החוק לחיקון דיני ראיות (הגנת ילדים), התשט"ו — 1955; וחוק הנוער (שפיטה, ענישה ודרכי טיפול), התשל"א — 1971. המועצה לשלום הילד העלתה הצעה, והיא נתמכה על-ידי חברי הלוכי החברתי בכנסת, לחקיקת חוק רווחת הילד, שיהווה נוסח משולב של החוקים העוסקים בילדים.

ברצוני לשאול:

1. האם שקל השר לפעול לפי סעיף 16 לפקודת סדרי השלטון והמשפט, התש"ח — 1948, ולהציע לוועדת החוקה, חוק ומשפט להכין נוסח משולב של החוקים העוסקים בחובותיהם ובזכויותיהם של הילדים במסגרת חוק רווחת הילד, כפי שנעשה בתחומים אחרים, וכפי שנעשה בתחום חקיקת הילדים באנגליה במסגרת "Children Act, 1975"?

2. האם שקל השר את חשיבות קבלת נוסח משולב של חוק רווחת הילד, כדי להקל את התמצאות בחוקי הילדים, וכדי להדגיש את החשיבות הרבה שמייחס המחוקק הישראלי להגנה על שלום הילד?

שר המשפטים ד' מרידור:

1. אינני סבור שיהיה זה מתאים ונכון להכין נוסח משולב של החוקים העוסקים בחובותיהם ובזכויותיהם של ילדים. הנושאים שבהם עוסקים החוקים השונים שונים זה מזה במהותם ובמגמותיהם; למשל, חוק הנוער (טיפול והשגחה), התש"ך — 1960, או חוק אימוץ ילדים, התשמ"א — 1981, מטרתם לדאוג לשלומם ולרווחתם של ילדים במישור הסוציאלי, ואילו חוק הנוער (שפיטה, ענישה ודרכי טיפול), התשל"א — 1971, מסדיר את הטיפול בקטינים במישור הפלילי ומערב מערכות חברתיות שונות לגמרי מאלה המטפלות בקטין במישור הסוציאלי.

לעומת זה, החקיקים המסדירים את הטיפול בחוסים אינם מבדילים בין חוסים בשל היותם קטינים לבין חוסים בשל סיבות אחרות. דוגמאות לכך הן חוק הסעד (טיפול במפגרים), התשכ"ט — 1969, וחוק הכשרות המשפטית והאפוסטרופסות, התשכ"ב — 1962.

אגב, גם ה-Children Act מ-1975, החוק מאנגליה המוזכר בשאלתך של חבר הכנסת שטרייט, איננו מקבץ בחוכו את כל הדינים המתייחסים למעמדם של ילדים; למשל, נושא האימוץ, נושא האפוסטרופסות, איסור העברת ילדים וכן הוראות בעניין חינוך ילדים ומפגרים מצאו את מקומם בחקיקה מיוחדת באנגליה ולא בתוך ה-Children Act.

2. כדי להקל את ההתמצאות בחוקים שעניינם ילדים, פנינו אל משרד העבודה והרווחה, והמשרד הודיענו כי הם שוקדים עתה על הכנת חוברת אשר תקבץ בתוכה את כל החוקים הנוגעים לילדים.

היו"ר מ' וירשובסקי:

רשות לשאלה נוספת לחבר הכנסת שמעון שטרייט.

שמעון שטרייט (המערך):

האם כבוד השר שקל את החשיבות הרקלרטיבית של קביעת אותם הליכים שמבחינה מהותית ניתן היה לשלב אותם

העירייה מר עוזי כהן, אשר אושפז לכמה ימים, כשהוא חבול ופצוע, בבית-החולים "מאיר".

ברצוני לשאול:

1. הידועים לשר פרטי המקרה שצוין בשאלתא?
2. כמה מקרים של הכאת עובדי ציבור היו בשנת 1989?
3. מה היו העונשים שהוטלו עליידי בית-המשפט?
4. האם ירתיעו עונשים אלה אנשים מלהכות עובדי ציבור?
5. האם נשקל להכביד את העונשים על מכי עובדי ציבור?
6. מה הן הדרכים שיש לנקוט כדי להביא עד למינימום הישנות מקרים כאלה בעתיד?

שר המשפטים ד' מרידור:

1. במשטרת כפר-סבא נפתח בנדון תיק פ"א 3204/89 והוגש כתב אישום נגד יעקב אופירי. ביום 21 בינואר 1990 נידון אופירי בגין העבירות דלהלן: 1. התנהגות פרועה במקום ציבורי; 2. היותו כוזב; 3. הסגת גבול; 4. תקיפת עובד ציבור; 5. העלבת עובד ציבור; 6. אימים; 7. בריחה. נתונים אלה נמסרו עליידי המשטרה. נגזרו עליו תשעה חודשי מאסר מצטברים לעונש שהוא מרצה היום וכן הוטלו מאסרים על-תנאי.

2. ב-1989 נפתחו 874 תיקים. ב-806 תיקים ידוע העברייני: מתוכם 249 בחקירת המשטרה; 330 בטיפול התביעה המשטרית; 127 בטיפול הפרקליטות; 113 נסגרו מטעמים שונים; 55 נגמרו בפסקי-דין.

3. אין ברשותנו נתונים על העונשים שהוטלו.

4—5. סעיף 381(ב) לחוק העונשין קובע עונש מאסר חמש שנים וקנס בסך 67,500 ש"ח למי שתוקף עובד ציבור או מי שממלא חובה או תפקיד המוטלים עליו על-פי דין או מי שנותן שירות לציבור מטעם גוף המספק שירות לציבור. והתקיפה קשורה למילוי חובתו או תפקידו של הנחקק.

6. א. חינוך; ב. הרתעה עליידי הבאה מידידת לדין — מתן קדימה למקרים אלה — והטלת עונשים מתאימים על מבצעי עבירה זו.

1542. השתתפות ערביי מזרח-יירושלים בבחירות

חבר הכנסת מ' איתן שאל את שר המשפטים ביום ל' בכסליו התש"ן (28 בדצמבר 1989):

בישיבה מיוחדת של הממשלה מיום 2 בספטמבר 1982 החליטה הממשלה, כי היא שוללת השתתפותם של תושבים פלשתינים של מזרח-יירושלים בבחירות לרשות של יהודה, שומרון ועזה, וכן קבעה, כי הצבעה כזאת פירושה חלוקה מחדש של ירושלים.

בעת האחרונה התבטאו שרים בעניין הצבעת ערביי מזרח-יירושלים וטענו, כי לממשלת ישראל אין עמדה בשאלה זאת.

ברצוני לשאול:

1. האם הדברים נכונים?
2. אם כן — מתי בוטלה החלטת הממשלה מיום 2 בספטמבר 1982?

של 7% במספר התיקים שנסתיימו; בבתי-המשפט המחוזיים — גידול של 1% במספר התיקים שנסתיימו; בבתי-המשפט השלום — גידול של 15% במספר התיקים שנסתיימו. בסך הכול נסתיימו הטיפול בשנת 1989 ב-451,034 תיקים, לעומת 404,510 תיקים בשנת 1988, למעט בתי-המשפט לעבודה, בתי-דין לעבודה ובתי-המשפט לעניינים מקומיים, שמספר התיקים שסיימו בשנת 1989 עמד על 302,461.

לאחרונה חתמו על חוזה למחשוב מערכת בתי-המשפט. הכנסת מחשוב תאפשר מעקב שוטף אחר מהלך ניהול התיק המשפטי ואיתור נקודות כשל במערכת. היום ניהול התיק המשפטי נעשה ידנית, וקשה מאוד לנהל מעקב ראוי.

מנהל בתי-המשפט מקיים פגישות שוטפות עם נשיאי בתי-המשפט, כדי לעמוד על מצב הטיפול בתיקים ולתקן את הדרוש.

הוספנו שופטים למערכת, ובתוך זמן קצר תהייה בכל בתי-המשפט בארץ קלניות שתרשומנה את מהלך המשפט והפרוטוקולים יתקבלו תחום כל ישיבה וישיבה.

1519. כספי עיזבונות

חבר הכנסת ד' מגן שאל את שר המשפטים ביום כ"ג בכסליו התש"ן (21 בדצמבר 1989):

ברצוני לשאול:

מה הוא הסכום הכולל, שהצטבר מכספי עיזבונות המגיעים למדינת ישראל מנדרבנים שונים, וכיצד מתכוונים הגורמים המוסמכים לחלקו?

שר המשפטים ד' מרידור:

הסכום הכולל שנצטבר אצל האפוטרופוס הכללי מכספי עיזבונות המגיעים למדינת ישראל ולא יועדו עליידי התורמים מסתכם בכ-65 מיליון ש"ח. סכום זה מורכב מכספים שנתקבלו בשנת 1989, מיתרות סכומים משנים קודמות ומרווחי השקעה.

ביום 21 באוגוסט 1988 החליטה הממשלה, כי כספי העיזבונות יחולקו עליידי ועדת השרים לקביעת ייעודם של עיזבונות לטובת המדינה בהתאם לנושאים שיוצצו בוועדה.

ביום 27 ביוני 1989 החליטה ועדת השרים על שישה נושאים עיקריים ואלו הם: 1. אכיפת החוק, מלחמה בעקרונות וסיוע משפטי; 2. חסרי ישע וזקנים נזקקים; 3. שימור המורשת הלאומית ושימור מסמכים היסטוריים; 4. מפעלי חינוך ותרבות לרבות פנימיות המצוקה; 5. מכשור רפואי; 6. סיוע למפעלים 'בתחומי הדת.

ההחלטה פורסמה בילקוט הפרסומים ביום 10 בספטמבר 1989. מאות בקשות נצטברו. הוועדה החלה לדון בבקשות, ואף הקימה ועדות-משנה לדיון בנושאים השונים. הוועדות עוסקות בימים אלה בקביעת הפרויקטים שיהנו מכספי עיזבונות.

החלטת הוועדה נתקבלה לפני שנמסר לוועדה הסכום הכולל של כספי העיזבונות. עתה, משנבחר גודל הסכום, תתכנס הוועדה שנית לקביעת סכום ההקצאות.

1535. הכאת עובדי ציבור

חבר הכנסת פ' גודלשטיין שאל את שר המשפטים ביום כ"ג בכסליו התש"ן (21 בדצמבר 1989):

ברעננה הכה ביום חמישי, 30 בנובמבר 1989, אדם, שדוכן לממכר ירקות שלו פונה בידי העירייה, את סגן ראש

ערכים הרשומים בקובץ מרשם האוכלוסין של יהודה, שומרון ועזה. עד כאן.

מיכאל איתן (הליכוד):

אני שאלתי אם יש קשר — — —

שר המשפטים ד' מרידור:

אתה שאלת אותי לגבי החלטת ממשלה מסוימת ועליה קיבלת תשובה. אני לא יכול לחבר עכשיו החלטות ממשלה.

היו"ר מ' וירשובסקי:

חברי הכנסת, השאלה הזאת מוצתה.

1565. עורכי־דין חיצוניים בשירות המדינה

חבר הכנסת א' בורג שאל את שר המשפטים ביום ל' בכסליו התש"ן (28 בדצמבר 1989):

לאחרונה נודע דבר שכירתו של עורך־דין חיצוני בנושא התביעות בבנק צפון־אמריקה.

ברצוני לשאול:

1. כמה עורכי־דין חיצוניים מועסקים על־ידי מדינת ישראל, משרדי הממשלה ויחידות הסמך שלה בשנים האחרונות?

2. מי הם?

3. מה הוא אחוז העמלות שמקובל לשלם לעורכי־דין אלה?

4. מה הם המקרים החורגים מן המקובל הנ"ל?

5. לכמה מגיע סכום העמלות המשולם לעורכי־דין אלה על־ידי המדינה?

תשובת שר המשפטים ד' מרידור:

(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1 — 5. אין למשרד המשפטים מידע המתייחס למספר עורכי־דין החיצוניים המועסקים על־ידי מדינת ישראל, משרדי הממשלה ויחידות הסמך שלה.

המידע הקיים במשרד מתייחס לפניות של משרדי ממשלה ויחידות סמך שנעשו לוועדה בראשות מנכ"ל משרד המשפטים לאישור העסקת עורכי־דין פרטיים.

מאז יוני 1987 הוגשו 25 בקשות להעסקת עורכי־דין פרטיים; שמונה מהן לא אושרו.

התשלום לעורכי־דין אלה נעשה על־פי תעריפים מקובלים בשירות המדינה ולא לפי אחוזי עמלה.

1566. אי־מח' פסקי־דין בשל פרישת שופט

לגמלאות

חבר הכנסת ד' ליבאי שאל את שר המשפטים ביום ל' בכסליו התש"ן (28 בדצמבר 1989):

פורסם ששופט בית־משפט השלום בירושלים יצא לא מכבר לגמלאות, בלי שנתן פסקי־דין "ביותר מ־50 חקים בתחום האזרחי", מהם משפטים שהוגשו עוד בשנים 1981 ו־1983.

ברצוני לשאול:

1. מה הן העובדות המדויקות בנדון?

3. אם לא בוטלה, מה חוקפה של ההחלטה?

4. האם וכיצד שוקל השר להביא לידיעת שרי ממשלת ישראל הבהרות באשר לחקפותה של ההחלטה?

שר המשפטים ד' מרידור:

1. ביום 2 בספטמבר 1989 החליטה ממשלת ישראל בעניין "ההשתתפות של החושבים הפלשתינים במוזרח ירושלים בבחירות לרשות של יהודה, שומרון ועזה" כדלהלן: "אין זכר בהסכם קמפ־דייוויד לזכות הצבעה שכזאת. הצבעה כזו פירושה חלוקה מחדש של ירושלים לשתי רשויות: רשות אחת של מדינת ישראל ורשות שנייה של המועצה המינהלית של האוטונומיה. ירושלים אינה מוזכרת כלל בהסכם קמפ־דייוויד. בעניין בית ישראל שוגרו מכתבים שצורפו להסכם. במכתבו אל נשיא ארצות־הברית מר ג'ימי קרטר כתב ראש ממשלת ישראל מר מנחם בגין, כי ירושלים היא בירת ישראל, עיר אחת שאינה ניתנת לשום חלוקה, כזאת היא תהיה לדורי דורות".

2. החלטה זו של הממשלה לא בוטלה מעולם.

3. בהנחיית היועץ המשפטי לממשלה מיום י"ט באלול התשמ"ד, 18 בספטמבר 1984, הנתיה מס' 21,474, קבע היועץ המשפטי לממשלה דאז, הפרופסור יצחק זמיר, כי על־פי עקרון רציפות הממשל החלטות הממשלה אינן מתבטלות עם כינונה של ממשלה חדשה והן עומדות בעינן, חרף שינוי בהרכב האישי של הממשלה או של שרים.

4. ראש הממשלה חזר לאחרונה על החלטת ממשלה זו בנאום פומבי שנשא. חבר הכנסת איתן ודאי שמע אותו. אני בטוח כי השרים כולם, אלה שנכחו במקום הנאום ואלה שלא נכחו, שמעו את הדברים.

היו"ר מ' וירשובסקי:

רשות לשאלה נוספת לחבר הכנסת מיכאל איתן, בבקשה.

מיכאל איתן (הליכוד):

אדוני השר, הייתי רוצה לדעת, האם על־פי הפרשנות שניתן לייחס לתשובתך ולעמדת הממשלה, ניתן לקבוע שבטרם יוחלט אחרת על־ידי הממשלה ותשובה ההחלטה, השתתפותם של עורכים תושבי מזרח־ירושלים במשא־ומתן המדיני המיועד, שבו הם אמורים לייצג את ערביי יהודה, שומרון וחבל־עזה, אכן לא תתקיים, או ישראל לא תיתן את ידה, אלא אם כן הממשלה תחליט אחרת, ועד אשר לא תחליט אחרת, מדיניות הממשלה היא שהם משתתפים במפגש שיתקיים על־פי יוזמת הממשלה, המכונה "היוזמה המדינית של ממשלת ישראל"?

שר המשפטים ד' מרידור:

החלטת הממשלה שאני קראתי כאן מיום 2 בספטמבר 1989, שקיבלה אז פרסום על־ידי כמזכיר הממשלה, דנה בזכות ההצבעה של ערביי מזרח־ירושלים בבחירות לרשויות האוטונומיה. ההחלטה היא, כפי שקראתי מחוות דעתו של פרופסור זמיר, עומדת בחוקפה עד היום.

לפני זמן לא רב קיבלה הממשלה החלטה אחרת, שיש בה הנחות מסוימות, כזכור, לגבי הצעת מזכיר המדינה האמריקני. שם נאמר שהמשתתפים במשלחת יהיו ערבים תושבי יהודה, שומרון ועזה. גם זאת החלטת ממשלה.

לגבי השאלות האחרות, למיטב זיכרוני, אין החלטה של הממשלה ולכן אינני יכול להשיב על כך. אני יכול לצטט את דברי שר הביטחון, שאמר לפני ימים ספורים שמדובר על

2. מה עלה בגורל התיקים האלה?

3. האם ניתן לגרוע לכך ששופט היוצא לגמלאות יהיה חייב לסיים, בתוך תקופה מסוימת, את מלאכת השיפוט בתיקים הנמצאים בטיפול?

שר המשפטים ד' מרידור:

1. אכן, אחד משופטי בית-משפט השלום בירושלים פרש לגמלאות כאשר בטיפולו כ-50 תיקים בתחום האזרחי, בהם תיק אחד לפחות המאחד 29 תיקים, משנת 1982.

2. מאז יציאתו לגמלאות ניתנו על-ידי השופט האמור תשעה פסקי-דין. מתוך היתרה, 21 תיקים — כלומר, סך-הכול 30 מתוך 50 — כבר הועברו לטיפולם של שופטים אחרים, והאחרים נמצאים בשלבי ההכנה לקראת ההעברה כאמור. הטיפול בתיק ה"מאוחד", שאיחד 29 תיקים, כאמור, כבר הסתיים.

3. כידוע לחברי הבית ובוודאי לחבר הכנסת דוד ליכאי, בהתאם להוראות סעיף 15(א) לחוק בתי-המשפט [נוסח משולב], התשמ"ד-1984 — אני מצטט: "שופט שהחל בדיון יוצא לקצבה או פרש, יהיה מוסמך לסיים את הדיון בתוך שלושה חודשים מיום היציאה לקצבה או הפרישה".

לשון החוק מסמיכה את השופט לסיים את הטיפול בתיקים כאמור בתוך שלושה חודשים ממועד היציאה לקצבה, בלי לקבוע מנגנון מחייב בהקשר זה, בהתחשב באופיה המיוחד של הפעילות השיפוטית.

על-פי טיבה, אין מלאכת השפיטה ניתנת לתכנון מדויק מראש ולהקצאת שעות עבודה, וחזקה על השופט הפרש מכהונתו כי יעשה כמיטב יכולתו לסיים את הטיפול בתיקים שבהם החל בדיון. לא יאה זה רצוי, לפי הערכתי, לקבוע בעניין זה מנגנון מחייב, גם אינני יודע כיצד יהיה אפשר לכפות אותו, ומן הראוי להותיר את העניין להכרעתו השיפוטית של כל שופט. אם יתברר שהוא איננו מקיים את הנדרש, תצטרך המערכת להעביר כמהירות את התיקים לשופטים אחרים. כפי שציינתי, הדבר נעשה במקרה שהוזכר כאן.

ה"יו"ר מ' וירשובסקי:
תודה.

1589. תגובות על יוזמי לוינגר במשפט

חבר הכנסת ח' פורת שאל את שר המשפטים ביום ו' בטבת התש"ן (4 בינואר 1990):

בידיעה בעיתון "דבר" מיום 15 בדצמבר 1989, שנשאה כותרת "יוזמי לוינגר יעודד את המתנחלים לפרוע חוק", נכתב, בין השאר, כי "שלום עכשיו" הביעה זעזוע מהחלטתו של בית-המשפט, שפירושה, לדעת "שלום עכשיו", עידוד המתנחלים לנטילת החוק לידיהם". כמובן נכתב באותה ידיעה, כי חבר הכנסת יוסי שריר מוחה על העדפתו במשפט של יהודי דתי.

ברצוני לשאול:

1. האם בדק משרדו את התגובות האלה ואת משמעותן?
2. אם לא — מדוע, ומה בדעת השר לעשות על-מנת לבדוק את המשמעות כאמור לעיל?
3. מה היא תגובת כבוד השר על התבטאויות מעין אלו לגבי החלטת בית-המשפט?

שר המשפטים ד' מרידור:

כיוון שהשאלתא של חבר הכנסת חנן פורת נגעה באפשרות שכזו עברה, ובעצם זו שאלה של העמדה לדיון, פניתי ליועץ המשפטי לממשלה, וזכור הוא האחראי להעמדה לדיון, והוא לבדו, ביקשתי את תגובתו. אני קורא כאן את תשובתו: "לא ברור אם הדברים שיוחסו לדוברים בפרסום בעיתון אכן נאמרו על-ידם ומה היה נוסח דבריהם. לציבור אמון מלא בבתי-המשפט, ועל רקע ההערכה העמוקה שהשופטים בישראל זוכים לה, אין לדברים, אם בכלל נאמרו, כל משמעות. חופש הביטוי הוא מעקרונות היסוד של משטרנו, והוא כולל גם את החופש להביע דברים חסרי טעם. ביקורת עניינית ומכובדת על פסיקת בתי-המשפט היא לגיטימית, וצר לי אם מאן דהוא חורג ממנה ומתוך כוונה לפגוע בכר-פלוגתא פוליטי אינו נוהז בכבודם של בתי-המשפט. מאחר שלכלל זילות לא הגיעו הדברים, אין משרד המשפטים רואה צורך להוסיף לענות בעניין הזה". עד כאן דברי היועץ המשפטי.

ה"יו"ר מ' וירשובסקי:

רשות לשאלה נוספת לחבר הכנסת חנן פורת.

חנן פורת (המפלגה הדתית הלאומית):

אדוני שר המשפטים, שאלתי לא נגעה להיבט המשפטי, אם יש להעמיד לדיון על זילות בתי-המשפט או לא, אלא על התגובה הציבורית הראויה, והראויה על-ידיך, לנוסח כגון "זעזוע מהחלטתו של בית-המשפט, שהיא עידוד המתנחלים לנטילת החוק לידיהם", או "העדפה במשפט של יהודי דתי". לדעתי, אם לא ניתנת תגובה ציבורית על כך, הדבר הופך להיות מעין ביזיון בית-המשפט, גם אם איננו מגיע לכלל צעד משפטי. אבקש את תגובתך.

שר המשפטים ד' מרידור:

אני מודה על השאלה הנוספת. אם לא כיוונתי לדעת השאלתא המקורית, אעשה את הדברים עכשיו. לא אחת אמרתי בציבור, מעל דוכן הכנסת ובוועדת החוקה, חוק ומשפט, וכן בהזדמנויות רבות אחרות, שאנחנו מצויים לכבד את בתי-המשפט ואת פסקי-הדין שלהם, והיכולת שלנו לעשות זאת אינה נבחנת כאשר פסקי-הדין נראה לנו נוח; המבחן איננו כאשר החוק נראה לנו חוק צודק, המבחן הוא — כאשר אנחנו זועמים על פסקי-הדין; המבחן הוא — כאשר נראה לנו שהחוק אינו ראוי. אז אנחנו נבחנו. אז נבחנת היכולת שלנו לכבד את פסקי-הדין, לכון את ראשינו ולומר: אף-על-פי-כן אנחנו מכבדים אותו. או שנקרא דרור ללשונו ולפי השקפות פוליטיות, משמאל, מימין ומן המרכז, מלמעלה ומלמטה, נתקוף פסקי-דין שלא ייראו לנו הולמים את מטרותנו הפוליטיות, ונשבח פסקי-דין שייראו לנו הולמים מטרות אחרות. אני חושב שחובה על כולנו לשמור מכל משמר על המערכת המשפטית, ובראשה על מערכת בתי-המשפט. אילו לא מוראה של מערכת זו, איש את רעהו חיים בלעו.

ה"יו"ר מ' וירשובסקי:

תודה לשר המשפטים.

1726. טיפול היועץ המשפטי לממשלה בפרשת

השר ויצמן

חבר הכנסת ש' שטרית שאל את שר המשפטים ביום כ"ה בטבת התש"ן (22 בינואר 1990):

ב"מעריב" מיום 4 בינואר 1990 נמסר, כי "היועץ המשפטי לממשלה, יוסף חריש, ייתן עדיפות ראשונה לבדיקת התלונות בפרשת השר עזר ויצמן. זאת לבקשת שר המשפטים,

בפעולות שנחשדו כמהוות עבירה פלילית. השאלה שלי היא: האם משתמע מדבריו שהקטע הציבורי איננו נחלתו או בסמכותו או בטיפולו של היועץ המשפטי? אם כן, האם ההתבטאויות של היועץ המשפטי בעניין הזה, בקשר לחגובה של ראש הממשלה, בקשר לשאלה אם להחזיר את השר ויצמן לקבינט — האם לדעתך טוב שנאמרו ונכון שנאמרו, או שהן חרגו מן המקובל לגבי ופקידו של יועץ משפטי לממשלה?

שר המשפטים ד' מרידור:

אני מבקש להתיר ספק או להבהיר עניין שנראה לי שלא הובהר — גם מדבריו של חבר הכנסת שטרית וגם מדברים ששמעתי לאחרונה בכלי התקשורת. ליועץ המשפטי לממשלה בישראל יש שני תפקידים נפרדים: מחד גיסא, הוא ראש התביעה הכללית, ומאידך גיסא, הוא יועץ משפטי לממשלה. בתפקידו כראש התביעה הכללית הוא מחליט אם להעמיד לדין או להימנע מלהעמיד לדין. בעניין השר ויצמן הוא קיבל לידי חומר, קיבל תלונות, והחליט כפי שהחליט, ואת החלטתו הוא נימק בשני טעמים עיקריים: אחד, עניין של ראיות קבילות בבית-משפט; שני, עניין של חסינות. הוא החליט שאין מקום להעמיד לדין את השר ויצמן, וכך הוא הודיע.

היועץ המשפטי לממשלה, כפי שאמרתי, הוא גם יועץ משפטי לממשלה, לרבות לראש הממשלה. לדעתי, הוא חייב, אם הוא מתבקש, והוא זכאי — בוודאי — לברוק אם הפעולות שעושה ראש הממשלה עומדות במבחן המשפטי. מקובל עלינו מאז ומעולם, גם בפסיקת בתי-המשפט — ניזכר, למשל, בפסק-הדין לנסקי הידוע — שרשות מינהלית, ציבורית, כמו ראש הממשלה וכמו הממשלה, רשאית לפעול ולהסתמך על חומר ראיתי שאינו קבל בבתי-המשפט, אם הוא חומר מספיק, לפי מהותו, כדי לבצע פעולה מינהלית, ציבורית ופוליטית שאותה רשות עושה.

לכן, היועץ המשפטי לממשלה קבע קביעה אחת בתפקידו כראש התביעה הכללית. הקביעה הזאת היא בסמכותו הבלעדית, ולא אוסוף עליה מלה. היא התפרסמה, והוא קבע קביעה שנייה, בתוקף תפקידו כיועץ משפטי לממשלה, לרבות לראש הממשלה, והוא אמר — אינני מצטט מלה במלה, כי החומר איננו לפני — שהיה יסוד מספיק, שהיו ראיות דיות, שהיה בסיס לפעולה הציבורית-הפוליטית של ראש הממשלה, ושהוא האיש — היועץ המשפטי — שראה את החומר הזה, כפי שידוע לכול.

לכן, אינני חושב שהוא חרג מסמכותו, או פעל בהעדר סמכות, לא בתפקידו כראש התביעה הכללית ולא בתפקידו כיועץ המשפטי לממשלה.

היו"ר מ' וירשובסקי:
תודה.

דוד ליכאי (המערך):
אילו נשאל לפני פעולת ראש הממשלה ונתן חוות דעת משפטית, זה היה בדיוק כמו שאדוני אמר. אבל — — —

היו"ר מ' וירשובסקי:
זאת קריאת ביניים. אבקש מהשר שלא להתייחס אליה.

שר המשפטים ד' מרידור:

אני נענה לבקשת היושב-ראש שלא לתת את תשובתי על קריאת הביניים של חבר הכנסת דוד ליכאי.

היו"ר מ' וירשובסקי:

אין ויכוחים בשלב של שאלות.

דן מרידור. נודע כי מרידור דן אתמול במשך שעה ארוכה עם חריש על הנושא.

ברצוני לשאול:

1. האם הידיעות נכונות?
2. אם כן — האם אין בכך התערבות בשיקולי היועץ המשפטי לממשלה בקביעת סדרי עדיפויות בתוכנית עבודתו?
3. האם ביקש השר מהיועץ המשפטי לזרז גם את בדיקת התלונה נגד ראש הממשלה יצחק שמיר?
4. מה הן סמכויות שר המשפטים להתערב בתוכנית העבודה של היועץ המשפטי?

שר המשפטים ד' מרידור:

1. הידיעה אינה נכונה. לא ביקשתי מהיועץ המשפטי לממשלה "לתת עדיפות ראשונה לבדיקת התלונות בפרשת השר ויצמן". אכן, כאשר התפרסמו הידיעות ונתקבלו התלונות בקשר לפגישת השר ויצמן עם איש אש"ף, שוחחתי עם היועץ המשפטי לממשלה ואמרתי לו, שההיבט הציבורי לחוד וההיבט המשפטי לחוד.

ההיבט הראשון טופל על-ידי ראש הממשלה והמערכת הפוליטית והציבור. וההיבט השני נמצא באחריות ובסמכותו של היועץ המשפטי לממשלה, אשר קיבל תלונות בעניין זה ואשר ראש הממשלה עמד — באותו זמן — להעביר אליו את החומר המודיעיני שהצטבר בעניין. היועץ המשפטי לממשלה הוא זה שאמר לי, כי ייתן קדימה לטיפול בעניין.

2. כפי שהודעתי לכנסת פעמים מספר, אני נמנע מלהתערב בשיקולי היועץ המשפטי לממשלה בעניינים הנוגעים להעמדה לדין. אומנם על-פי דין-רוחשבוך של ועדת-אגרנט רשאית הממשלה ורשאי שר המשפטים לייצץ ליועץ המשפטי לממשלה גם כנושאי העמדה לדין ועיכוב הליכים, בעניינים שיש להם חשיבות מדינית, ציבורית או ביטחונית מיוחדת. באותו דוח אפילו נאמר, שהיועץ המשפטי לממשלה לא ימחר לדחות עצת כזאת.

עם זאת, יש להדגיש, כי הסמכות הייחודית להחליט בעניין העמדה לדין ובעניין עיכוב הליכים מצויה בידי היועץ המשפטי לממשלה, והוא איננו כפוף לאיש בעניין זה, וטוב שכך הוכר. מטעמים שפירטתי בעבר, אינני נוהג להשתמש בסמכות שהוקנתה לשר המשפטים על-פי דוח-אגרנט, ואני נמנע מלייצץ ליועץ המשפטי לממשלה בעניינים אלה.

3. התשובה שלילית. בין כה וכה החליט היועץ המשפטי לממשלה בעניין התלונות נגד השר ויצמן וכן בעניין התלונות נגד ראש הממשלה וממלא-מקומו, ונתן פרוסום להחלטתו ולנימוקיה.

4. שר המשפטים אחראי אחריות פרלמנטרית לכל הנעשה במשרד המשפטים. מן האחריות משתמעת סמכות. גם סדרי העבודה בתוך המשרד, על אגפיו השונים, נמצאים בתחום סמכותו ואחריותו של שר המשפטים. אין באמור כאן כדי למעט מן האמור לעיל לגבי עצמאותו וסמכותו של היועץ המשפטי לממשלה בשני הנושאים שהזכרתי.

היו"ר מ' וירשובסקי:

רשות לשאלה נוספת לחבר הכנסת שמעון שטרית.

שמעון שטרית (המערך):

אדוני השר, ריכזת על הפרדה או הבחנה בין הקטע הציבורי לבין הקטע המשפטי בטיפול בעניינו של השר ויצמן.

משרד הבריאות יפיץ בקרוב לכל מערכת הבריאות חוזר מנכ"ל וטפסים מיוחדים לדיווח על פגיעות. כמערכת הבריאות המורחבת נכללים כל בתי החולים והמרפאות — ממשלתיים ואחרים — תחנות לבריאות המשפחה וקופות החולים.

משטרת ישראל (מחלק הנוער) מקיימת דיונים עם חוקרי נוער ונציגים של משרד העבודה והרווחה ומשרד המשפטים כדי לקבוע נוהלי עבודה המתיישבים עם החוק החדש.

משרד העבודה והרווחה יפיץ בקרוב, כחוזר מנכ"ל, נוהלי עבודה בקשר ליישום החוק החדש, לפיקודי סעד, למנהלי מעונות ולחוקרי נוער. כן יפיץ המשרד נהלים לגבי הקשר שבין הגופים הנ"ל לבין גורמי חוק.

הוועדה הבין-משרדית לעניין אלימות במשפחה ופגיעה בקטינים, בראשותה של עורכת-דין רחל סוכר מפרקליטות המדינה, תפקח על ביצוע החוק.

טרם הוקנו התקציבים הנדרשים למשרד העבודה והרווחה לביצוע החוק החדש, המטיל נטל נוסף על עובדיו.

היו"ר מ' וירשובסקי:

רשות לשאלה נוספת לחבר הכנסת חנן פורת.

חנן פורת (המפלגה הרחית הלאומית):

ראשית, אני מודה מאוד לכבוד השר על הפרטים שנמסרו כאן בקשר לראשית יישומו של החוק. עם זאת, בגלל שני טעמים — האחד, העובדה שחובת הדיווח מוטלת על הציבור הרחב כולו ולא רק על גורמים מקצועיים; שני, העובדה — כפי שציינת — שתקציבים נאותים לא נמצאו עדיין, ואנחנו יודעים שבפועל משרד העבודה והרווחה קורס תחת נטל המטלות שעליו, הוא איננו עומד בהן — האם יאות השר לקבוע כאן, במשכן הכנסת, יום עיון לכירור ציבורי של כל ההשלכות של החוק הזה, כדי שיזכה לתהודה הנאותה, כדי שיהיה ניתן גם באמצעות מגע עם מערכת התקציבים לאפשר יישומו של החוק הלכה למעשה?

שר המשפטים ד' מרדור:

אם ייוזם יושב-ראש הכנסת או יסכים להצעה לקיים יום עיון בכנסת בעניין הציבורי החשוב הזה, מוכן שאסכים — שמשרד המשפטים יסכים — להשתתף בכל הקשור ליישום החוק הזה, שהיה, כזכור, ביוזמת חברי כנסת בבית הזה ונתקבל בהסכמתה ובתמיכתה של הממשלה בוועדה. אם יום העיון יתרום להגברת המודעות הציבורית, ייעשה בכך מעשה חשוב.

היו"ר מ' וירשובסקי:

חברי הכנסת, בזה תמו השאלות לשר המשפטים.

1740. יישום חוק קטינים וחסרי ישע

חבר הכנסת ח' פורת שאל את שר המשפטים ביום כ"ה בטבת התש"ן (22 בינואר 1990):

ביום זכויות הילד הושלמה החקיקה של חוק קטינים וחסרי ישע. בחוק זה נקבע, שיש להקים ועדה בין-מקצועית, ושעל שר המשפטים למנותה. ועדה זו חשובה ביותר ליישום החוק ולהבאתו לתודעת הציבור הרחב, וכן לציבור המתחנכים והמטפלים בקטינים.

ברצוני לשאול:

1. האם הוקמה הוועדה הנ"ל?

2. אם לא, מגווע 2.

3. האם בדעת השר ומשרדו לעשות ליישום חוק זה בדרכים נוספות, ואם כן — כיצד?

שר המשפטים ד' מרדור:

1 — 2. כן. כבר הוקמו שש ועדות לפי סעיף 368 לחוק העונשין. על הקמת הוועדות האלה חתמתי לא מזמן. הן הוקמו בכל אחד מהמחוזות השיפוטיים: ירושלים, הדרום, תל-אביב, מרכז, חיפה והצפון.

3. מייד עם קבלת החוק דאג משרד המשפטים להביאו לידיעת המערכת השיפוטית והתביעה הכללית. כמו כן דאג משרד המשפטים לפרסום מידע בכלי התקשורת — עיתונות ורדיו — על החוק החדש בכלל ועל חובת הדיווח המוטלת על הציבור בפרט.

משרד המשפטים כינס את הנוגעים בדבר במשרדים השונים האמורים להפעיל את החוק החדש — משטרה, חינוך ותרבות, בריאות ועבודה ורווחה — כדי לטכס עצה בקשר להליכי פרסום נאותים במה שנוגע לחובה המוטלת על הציבור להודיע על פגיעות בקטינים ובחסרי ישע.

בעקבות מפגשים אלה מתוכננות דרכי פעולה שונות. בין היתר: א. פרסום שמות פיקודי הסעד בעיתונות היומית ובמקומונים. עניין זה נמצא בשלבי ביצוע; ב. דף מידע שבו תפורט חובת הדיווח. דף זה יחולק במקומות שבהם ממתין הציבור, כגון קופות-חולים, תחנות לבריאות המשפחה, בנקים וכיוצא באלה; ג. תשדירי שירות. גם זאת דרך שנבחנת.

במה שנוגע לחובת הדיווח של גופים מקצועיים: משרד החינוך והתרבות יפיץ בתחילת חודש מרס הקרוב חוזר מנכ"ל וחובת הסברה לבתי-הספר היסודיים. בעתיד יפיץ משרד החינוך חוזר מנכ"ל וחובת הסברה גם לבתי-הספר העל-יסודיים ולגני-הילדים.

י. הצעת חוק העונשין (תיקון) (עבירות זנות), התש"ן — 1989 * (הצעת קבוצת חברי הכנסת)

העתק מוחלט של הצעת חוק שהוגשה עור בכנסת החשיעית על-ידי חברי הכנסת שושנה ארבל-אמולוניו, שרה דורון, רוני מילוא, עקיבא נוף ומשה שחל.

ההצעה באה בעקבות המלצות של ועדה שמונתה לצורך זה, ועדה בראשותה של השופטת בן-עמו. עניין הזנות הוא עניין מכאיב, אבל אין פתרון אלא פתרון עם עיניים פקוחות. אין מקום לניסיון לטמון את הראש בחול. עד כמה שאני מבין,

היו"ר מ' וירשובסקי:

חברי הכנסת, אנחנו עוברים לנושא הכא: הצעת חוק שצ"ד, הצעת חוק העונשין (תיקון) (עבירות זנות), התש"ן — 1989, כלומר, 1990. הנמקה מן המקום של חבר הכנסת אברהם פורז, בבקשה.

אברהם פורז (תנועת המרכז — שינוי):
אדוני היושב-ראש, הצעת החוק המוגשת היום היא בעצם

* נספחות.

ה צ ב ע

בעד ההצעה להעביר את הצעת

החוק לדיון מוקדם בוועדה — 13

נגד — 15

קריאות:

לא, לא.

דוד ליבאי (המערך):

— — —

היו"ר ע' עלי:

חבר הכנסת ליבאי, לא יעזור לך שום דבר. רבותי, אני מבקש לחזור למקומות. היתה הצבעה, היה צלצול בזמן.

שמעון שטרית (המערך):

זה מחטף. לא הצבעה.

היו"ר ע' עלי:

אני קובע: בעד ההצעה הצביעו 13, נגד — 15. ההצעה לא התקבלה. אנחנו עוברים לסעיף הבא: הצעת חוק פיצויים לנפגעי תאונות דרכים (תיקון מס' 8).

שושנה ארבל-אלמוזלינו (המערך):

לא הודעת על ההצבעה. זה לא הוגן.

שמעון שטרית (המערך):

זה סגנון מרכז הליכוד.

קריאות:

— — —

היו"ר ע' עלי:

רבותי חברי הכנסת, אני מבקש לשבת.

קריאות:

— — —

שושנה ארבל-אלמוזלינו (המערך):

זה לא חוק הביצים.

היו"ר ע' עלי:

חברי הכנסת, אני נאלץ לקרוא אתכם לסדר. חבר הכנסת גולדמן, אני קורא אותך לסדר בפעם הראשונה. חברת הכנסת ארבל-אלמוזלינו, חבר הכנסת מיכאל איתן, אני קורא אותך לסדר בפעם הראשונה. שב במקום. חבר הכנסת מירוס, אני מבקש ממך לשבת, אתה מפרע.

אני רוצה להבהיר לכל אלה שמתנהגים כמו קוזק נגזל: היתה כאן הצבעה בזמן. שש דקות לפני היה צלצול. היתה הצבעה, ובזה נגמר העניין. כעת אנחנו עוברים לסעיף הבא: הצעת חוק פיצויים לנפגעי תאונות דרכים (תיקון מס' 8), התש"ן-1989. יציג אותה שר המשפטים. בבקשה.

קריאות:

— — —

היו"ר ע' עלי:

אני מציע, שכל אחד ישב במקומו בזמן ויציב בזמן.

יש הסכמה של הממשלה. אני מבקש לאשר את הצעת החוק.

היו"ר מ' וירשובסקי:

אדוני שר המשפטים, אני מבין שאתה משיב על הצעת החוק. בבקשה.

שר המשפטים ד' מרידור:

אדוני היושב-ראש, גבירתי ורבותי חברי הכנסת, כפי שעשה המציע, גם אני אקצר בתשובתי.

הממשלה תומכת בהעברת ההצעה לוועדה. יש לנו הערות שונות לגבי פרטים שונים בהצעה. מכיוון שעקרונות הדבר מקובל עלינו, אני מציע שהעניין יועבר לוועדה, כפי שהציע חבר הכנסת פורז. בוועדה נדון בפרטים השונים. אני מקווה שהמציעים יארתו לשמוע גם את בקשתיה של הממשלה לפני שהעניין יסוכם.

שמואל הלפרט (אגודת ישראל):

זו בושה וחרפה למדינת ישראל.

היו"ר ע' עלי:

הצעה אחרת לחבר הכנסת חנן פורת.

עדנה סולודר (המערך):

להצעת חוק אין הצעה אחרת.

היו"ר ע' עלי:

חבר הכנסת חנן פורת מבקש להסיר את ההצעה, והוא רוצה לנמק את הצעתו. בבקשה, חבר הכנסת חנן פורת.

חנן פורת (המפלגה הדתית הלאומית):

אדוני היושב-ראש, רבותי חברי הכנסת, הביטוי הנלעג ביותר להצעת החוק הזאת הוא בהגדרת הפרסום בענייני זנות, ובכלל זה — אני קורא בלשון החוק: "אין רואים כחומר תועבה פרסום צנוע על מקום עיסוק בזנות — — בחוברת או במודעה בעיתון, אם אין הפרסום פוגע בטעם הטוב". אני קובע, שהחוק הזה הוא ההיפוך של הצניעות והמוסר היהודי, וכל כולו פגיעה בטעם הטוב. מי שמחפש את הטעם הטוב באיזה פרסום מעורן, אולי עם ריחות נאים, אולי עם אילו עיטורים של שושנים ואולי עם דברים מעין אלה, הרי הוא עושה את כל החוק בישראל לחוכא ואטלולא.

אנחנו איננו תמימים. כולנו יודעים שבישראל, לצערנו, אין אפשרות למנוע לחלוטין תופעות כאלה. השאלה המרכזית, רבותי, היא, האם אנחנו נותנים לכך לגיטימציה במדינת ישראל, ובכך הופכים, כהוויה של מתירנות, את הנושא הזה לנושא שעתידי לדרדר צעירים — בעצם עליפי זה לא תהיה הגדרה של דרדור — הן למשכב זכור, הן לזנות. בכך, מורי ורבותי, נהפוך את מדינת ישראל להוויה, שבה הזנות הופכת נחלת המדינה.

על כן אני מציע להסיר את ההצעה הזאת מסדר-היום.

היו"ר ע' עלי:

רבותי, אנחנו עוברים להצבעה.

גדליה גל (המערך):

צריך צלצול. לא צלצלת.

היו"ר ע' עלי:

רבותי, אנחנו עוברים להצבעה.

יא. הצעת חוק פיצויים לנפגעי תאונות דרכים (תיקון מס' 8), התש"ן — 1989 *

(קריאה ראשונה)

למה שהתכוון לו המחוקק ב-1975, כי הדבר הזה פוגע באיזון העדין של מימון עלות החוק באמצעות הפרמיות המוטלות על ציבור בעלי הרכב.

לכן אנחנו מציעים היום לצמצם במידת מה את הגדרת השימוש ברכב, כפי שפורשה בהרחבה על-ידי בתי המשפט, ומעמידה היום את חברות הביטוח בפני חובה להעלות עוד יותר את הפרמיות המוטלות על כלל הנהגים. איננו חושבים שזה מוצדק.

אני רוצה להבהיר: אדם שייפגע באחת הפגיעות שכוסו על-ידי הפסיקה האחרונה של בית המשפט ולא יכוסו עוד אם יתקבל החוק שאנחנו מציעים לא יישאר חסר אפשרות לתבוע את פיצוייו. הוא לא יישאר עם נזק בלבד, בלי פיצוי. יש לו כל האפשרות לתבוע את נזקיו ולזכות בהם, אפילו פיצוי בלי כל ההגבלות של חוק הפיצויים לנפגעי תאונות דרכים, שהן הגבלות לא פשוטות לגבי גובה הפיצוי, למשל. אלא מה? הוא יתבע אותן באחת משתי דרכים: או על-פי חוק ספציפי, למשל חוק נפגעי פעולות איבה או מס רכוש; או יתבע אותן לפי פקודת הניזקין. הוא יגיש תביעה לגבי הנזק שנגרם לו, אבל לא על חשבון פרמיות הביטוח של בעלי כלי הרכב, שיעלו ויעלו.

לכן, מתוך ציפייה לדברים שבוודאי ייאמרו כאן הערב בדיון הזה, אני רוצה לומר: אל נא יאמרו לנו שאנחנו משאירים אנשים בלא תרופה. אין דבר כזה. כל אדם שייפגע רשאי לתבוע. כל אדם שיתבע, אם יוכיח את תביעתו, יקבל פיצויים. השאלה היא, על כמה אנשים אנחנו צריכים להטיל את העלות, שהיא גבוהה מאוד, של פרמיות לביטוח כדי לתת פיצויים לאנשים כאילו נהגו ברכב, שעה שמה שקרה הוא שהתפוצץ בלון גז לבישול ליד הרכב, כפי שהוכח במקרה שהזכרתי כאן.

אנחנו מציעים כאן לצמצם את הפירוש המורחב של "שימוש" למטרות תחבורתיות בלבד, לפי התורה של "סיכון תחבורתי", שהיא התורה המקובלת היום במרבית ארצות אירופה. ואל יגידו לי כאן חברי הכנסת, שארצות אירופה מפגרות מאוד בעניין זה. התורה המקובלת באירופה איננה זו שהורחבה כאן אלא תורת "הסיכון התחבורתי"; היינו, היא חלה על פגיעות שאירעו באקראי עקב הסעת הרכב או החנייתו או כתוצאה מהידרדרות רכב שלא הוחנה כראוי.

ההצעה שלנו באה להוציא במפורש ממסגרת החוק את המקרים שאירעו במכוון כדי לגרום נזק לגוף או לרכוש — כידוע בדיוני ביטוח, נזק מכוון — דינה שונה, ראו את חוק חוזה ביטוח — וכן פגיעות בעת טיפול ברכב או תיקונו בשעה שנמצא בחנייה.

אם נתקבל ההצעה שאנחנו מציעים כאן, נמצא את האיוון הנכון, כפי שהתחלנו בו ב-1975. העניין איננו מוצע כלאחר-יד ולא על-פי בקשה של חברות ביטוח או קפריזה של מישוהו אחר. יש ועדה שהוקמה במשרד המשפטים, בראשות מנכ"ל משרד המשפטים, והיא הוקמה כדי לעקוב אחר ביצוע חוק הפיצויים לנפגעי תאונות דרכים.

מים אורון (מפלגת הפועלים המאוחדת):
היתה גם ועדת-ברנזון.

שר המשפטים ד' מרידור:
חוץ מזה קיימת ועדת-ברנזון, המטלת בעניינים שהיא

היו"ר ע' עלי:

אנחנו עוברים לסעיף הבא בסדר-היום: הצעת חוק פיצויים לנפגעי תאונות דרכים (תיקון מס' 8), התש"ן — 1989, בקריאה ראשונה. יציג את החוק שר המשפטים. אדוני השר, בבקשה.

שר המשפטים ד' מרידור:

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, בשנת 1975 חוקקה הכנסת את חוק הפיצויים לנפגעי תאונות דרכים. בחוק הזה נעשה מהפך באשר לנפגעי תאונות דרכים, והם הוצאו מכלל הנפגעים התובעים על-פי פקודת הניזקין את נזקיהם ונקבע הסדר מיוחד לגביהם. על-פי הסדר זה, אין עוד צורך להוכיח את האשם בגרימת הנזק, ודי להוכיח את מה שנקבע באותו חוק ולקבל פיצויים כאמור באותו חוק. פיצויים שנקבעו והוסדרו. הדבר נעשה לטובת הנפגעים האלה. מכת תאונות הדרכים בארץ והנזקים החמורים הנגרמים לנפגעים, הביאו לתיקון של 1975.

בחוק הוגדרה תאונת דרכים והוגדר שימוש ברכב מנועי. במשך השנים פסק בית-המשפט בשאלות שונות שהובאו לפניו. בית-המשפט פסק באופן שהגדרת הביטוי "עקב השימוש ברכב" באותה תאונת דרכים הורחבה מאוד מאוד.

ביום 1 באוגוסט 1988 ניתן פסק-דין על-ידי בית-המשפט העליון בהרכב חמישה שופטים, פסק-דין בעניין שולמן נגד ציון, ובו הורחבה מאוד המשמעות של המונח "תאונת דרכים" על-ידי הקביעה, כי המושג "שימוש ברכב" הוא מושג רחב, החובק בתוכו, מלבד עצם הנהיגה ברכב, גם פעולות נלוות שונות הקשורות בהפעלת רכב ובשימוש בו ככלי תחבורה. שימושי לוואי אלה הם כל אותן פעולות אינצידנטליות — כך כתוב בפסק-הדין — הבאות לסייע ולהבטיח פעולה הקשורה לשימוש העיקרי: אלה הם אמצעי עזר ופעולות נלוות הדרושים להגשמת ייעודו של הרכב.

ברוח זו הוחל חוק הפיצויים, בשמנות פסקי-הדין שניתנו באותו יום, גם על פגיעה מהתפוצצות מטען חומרי נפץ בעקבות התנעת מכונית, גם על פגיעות בעת טיפול ברכב, תיקונו או סיכתו, גם על פגיעה מרסיסי זכוכית שנשברה מזריקת אבנים ופגיעה מפתחיה מכוונת של דלת המכונית, גם על פגיעה מרכב שחנה כדין, ואפילו, אדוני היושב-ראש, על פגיעה מהתלקחות מכל דלק עקב דליפה ממכל גז לבישול.

ראוי לציין, שחלק מן הנפגעים באירועים האלה הם נפגעי תאונות עבודה או נפגעי פעולות איבה, שפיצוי על נזקם מוסדר בחוקים מיוחדים אחרים.

הפירוש שניתן ל"שימוש ברכב" מרחיב מאוד את תחולתו של החוק, מרחיב אותה הרבה מעבר למטרות שלשמן הווקק. מה התוצאה? יש הסבורים, שהתוצאה רק באה להיטיב עם חלק מן הציבור, כפי שתארתיו כאן. אבל היא באה גם להרע, להקשות עם חלק אחר, גדול מאוד, של הציבור, על-ידי כך שהיא מטילה עול כבד על ציבור הנהגים, החייב בתשלום פרמיה גם בעבור ביטוח פגיעות שאינן קשורות לסיכון תחבורתי.

אגב, גם בוועדת הכספים של הכנסת נמתחה לא אחת ביקורת חריפה על הנטייה להרחיב את תחומי החוק הזה מעבר

* רשומות (הצעות חוק, חוב' 1962).

אבל לא יותר. רשות הדיבור לראשון הדוברים, חבר הכנסת חיים אורון. הרשימה נסגרת בזאת, וחבר שלא ימצא במקומו בזמן ששמו ייקרא לא יוכל אחר כך לבוא ולטעון את טיעוניו בעד או נגד החוק. אחרי חבר הכנסת אורון — חבר הכנסת מרדכי וירשובסקי.

חיים אורון (מפלגת הפועלים המאוחדת):

אדוני היושב-ראש, כבוד השר, חברי הכנסת, הנושא המועלה בתיקון לחוק הפיצויים הוא קטע — ואני מודה, שלא ברור לי באיזו מידה הוא אומנם קטע מרכזי כל כך — בכל הנושא של ביטוח רכב וכל מה שקשור בו. כפי שצינתי בקריאת ביניים לשו, אם אינני טועה דנה בכל המכלול הזה ועדה בראשות השר, ששעבר של בית-המשפט העליון צבי כרנון, ויש שאלה למה הרצא קטע זה מתוך המכלול.

אם הוזכרה ועדת הכספים — למיטב זיכרוני, פעמיים בתקופה שבה אני מכהן נדון הנושא הזה בהקשרים רבים ומגוונים לגבי השאלה, האם כאשר חוקק החוק הזה לפני שנים לא היה מהלך יותר, המטיל עומס שקשה לעמוד בו, ואני לא בטוח שרק בקטע הזה.

אני מעיר זאת כהערה מוקדמת. היות שהוועדה לא הגישה את המלצותיה ולא ברור לאיזה כיוון הן הולכות, אני לא יודע אם ההצעה המוגשת כאן היא ממש בכיוון כזה או בכיוון אחר.

ואני אומר לשר, אולי לבחינה: האם לא היה נכון — אם הוועדה עומדת ערב סיום עבודתה, כפי שהובטח בוועדת הכספים, אם זיכרוני אינו מטעני — האם לא היה נכון לדעת באיזו מידה יש חיבור בין ההצעה כאן ובין הכיוון הכללי שהוועדה מציעה אותו, והוא קשור בדילמה, איזה היקף של ביטוח חובה לכול ישראלי, ומה המשמעות האישית והכללית למשק כשהוא מוטל, ומהי מידת הפיצוי שהיא ביחס ישיר למידת הפרמיה. זאת הדילמה הגדולה. הדילמה המוצגת כאן היא קטע מתוך מכלול גדול יותר.

גם לי נראה, שההצעה הבאה לידי ביטוי בהצעת החוק, לצמצם את ההגדרה ביסודה, היא נכונה, ולכן אנחנו נתמך בהעברת החוק לוועדה. אבל השמעתי הסתייגות עקרונית אחת — האם נכון לבודד את הקטע הזה מהמכלול. ואני רוצה להשמיע עכשיו שתיים-שלוש הסתייגויות לפרטי החוק, שנמנה לי שבלי שיתייחסו אליהם, פועלת פה פעולת מטוטלת — פעם היה חוק מרחיב מאוד וכרגע אולי מוצע חוק מצמצם מדי, ואשר לתשובה שחוק הנויקין פותר את העניין, אם אינני טועה, הוא פותר אותו באופן חלקי; זאת ועוד, עלול להיות במקרים רבים מאוד, שהנבחה לא יוכל לעמוד בשיעורי הנויקין שייפסקו בגלל אייכולתו. כאן בעצם יש ביטוח, שהחברה כולה מבטחת בו כל מי שנפגע בתאונות דרכים. היא ראתה בתאונות הדרכים ובאסונות שקורים בדרכים סוג מיוחד של נויקין, והיא נטלה על עצמה חובה משותפת כוללת מעבר ליכולתו של נתבע פרטי זה או אחר. העיקרון הביטוחי הוא שפועל כאן, ואני חושש שאסור לערער אותו. בכל אופן, צריך להיזהר מאוד מאוד מלערער.

אני רוצה לעמוד באופן קונקרטי על שני נושאים. ההגדרה החדה מאוד המופיעה בחוק "שימוש ברכב למטרות תחבורה בלבד" — — —

היו"ר ע' עלי:

חבר הכנסת אורון.

חיים אורון (מפלגת הפועלים המאוחדת):

היות שהיתה פה תנועה רבה, אני מבקש עוד שתי דקות.

דנה בהם. אבל יש ועדה מתמדת, בראשות מנכ"ל משרד המשפטים, ומיוצגים בה כל הגורמים המטפלים בנושא הפיצוי לנפגעי תאונות דרכים. אל נשכח, שמדובר בגורמים רבים. מסקנת הוועדה היתה חד-משמעית, והיא תורגמה על-ידנו אחרי דיון במשרד המשפטים להצעת החוק המובאת כאן.

ייתכן שיהיו לחברים הערות, ייתכן שייסכימו כולם להצעתו כפי שהיא. הייתי מציע להעביר את הצעת החוק הזאת לוועדת החוקה, חוק ומשפט להכנה לקריאה שנייה ושלישית. בין שההצעה כפי שהיא תמצא חן בעיני כל חברי הבית ובין שלא, המצב הנוכחי כפי שהוא לא יוכל להישאר, אלא אם כן נעלה בצורה משמעותית את הפרמיות על הרכב, ואנחנו חושבים שזה מאוד לא מוצדק, כאשר הנוקים שזה בא לכסות לא נובעים משום סיכון תחבורתי אלא מהרחבת הפירוש על-ידי בית-המשפט, כפי שהזכרתי קודם.

הכנסת וכל עם ישראל מכבדים פסק-דין של בית-המשפט העליון וכל בית-משפט אחר, והכנסת רשאית למרות זאת, בהיותה הרשות המחוקקת, להציע תיקון בחוק ולתקן את החוק כאשר היא סוכרת שפטיקה של בית-המשפט והפירוש שניתן בעקבותיה מביאים לתוצאה שאינה רצויה, כפי שהסברתי כאן.

אני מציע להעביר את ההצעה לדיון בוועדת החוקה, חוק ומשפט להכנתה לקריאה שנייה ושלישית. תודה רבה.

היו"ר ע' עלי:

תודה לשר המשפטים.

אליעזר מזרחי (אגודת ישראל):

אני מבקש להכניס לפרוטוקול שטעיתי בהצבעה. אני הצבעתי בעד ואני נגד.

היו"ר ע' עלי:

על איזו הצבעה אתה מדבר?

אליעזר מזרחי (אגודת ישראל):

על ההצבעה בסעיף הקודם.

היו"ר ע' עלי:

חבר הכנסת מזרחי, הצבענו. הצעת החוק ירדה מסדר-היום.

מיכאל איתן (הליכוד):

והדברים האלה נרשמו בפרוטוקול.

היו"ר ע' עלי:

אין לנו עניין לחזור על כך.

מיכאל איתן (הליכוד):

הדברים נרשמו בפרוטוקול. הערתך נרשמה.

היו"ר ע' עלי:

זה נרשם בפרוטוקול וכזה נגמר. אני מציע לחברי הכנסת, לפני שניגשים להצבעה — הדבר לא מסובך — כדאי שיצביעו כפי שהם רוצים להצביע.

רשות הדיבור לחבר הכנסת חיים אורון.

חיים אורון (מפלגת הפועלים המאוחדת):

אני רוצה להודיע, שלא טעיתי בהצבעה.

היו"ר ע' עלי:

כזה תם סדר הדיון ותמו הערות הביניים על הצעת החוק הקודמת. אנחנו עוברים לדיון בהצעת חוק פיצויים לנפגעי תאונות דרכים. לרשות כל דובר עומדות חמש דקות תמימות.

הי"ר ע' עלי:
אל תגויס.

חיים אורון (מפלגת הפועלים המאוחדת):

יש שימוש ברכב שאיננו רק למטרות תחבורה בלבד. למשל, קרה תקר במהלך הנסיעה, אדם מתקן את הרכב שלו, העלה את הרכב על מגבה והרכב נפל. כל מי שנהג בחייו יודע שזה אירוע שמתרחש. הוא בתוך ההגדרה הזאת או לא? אפשר לתאר נושאים נוספים כאלה.

שאלה נוספת בקשר לזה, המופיעה גם באחת הפסיקות — יש רכב מנועי המשמש יותר מאשר לתחבורה בלבד, משאית אשפה, או טרקטור, או טרקטור עם מגוף, או מחפרון, או כלי המשמש להנעה של כלי אחר, שההבחנה בין הפעולה התחבורתית שלו לבין הפעולה הנוספת שלו היא מאוד מאוד לא ברורה, ועלול להיווצר פה איזה חריג בחקיקה, שיפתח פתח לאין סוף תביעות ולדיונים חוזרים ונשנים. ההגדרה של רכב מנועי, שהוא כני כך, שהוא כמיהתו כזה, שהוא משמש יותר מאשר לתחבורה, חייבת למצוא את תיקונה במהלך העבודה של הוועדה שתטפל בחוק זה, אם לא כן נוציא מתוך הכלל הזה שורה ארוכה של כלי רכב מנועיים המשמשים יותר מאשר להסעה ממקום למקום, ונימצא כעצם פוגעים בציבור משתמשים, שהוא אגב פגיע מאוד לתאונות דרכים ולתאונות עבודה, וכפי שאמרתי הגבול כאן מאוד מאוד לא ברור. תודה רבה.

הי"ר ע' עלי:

תודה רבה לחבר הכנסת חיים אורון. רשות הדיבור לחבר הכנסת מרדכי וירשובסקי, סגן יושב-ראש הכנסת, ואחריו — לחבר הכנסת אברהם בורג.

מרדכי וירשובסקי (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אדוני שר המשפטים, אני מוכרח להגיד לך את האמת — — —

שר המשפטים ד' מירדור:
זה תמיד טוב.

מרדכי וירשובסקי (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
זה תמיד טוב, נכון.

קריאה:

— — —

מרדכי וירשובסקי (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
אחרי שהתוכנית האמנותית חתומים, יאפשר לי במסגרת חמש הדקות לומר את דברי הצנועים.

המבוכה שלי נובעת מכך, שאינני משוכנע שאנחנו עושים את התיקון הנכון. מעבר לכך שאינני מתומכי התיקונים הנעשים טלוי על גבי טלוי, כפי שאמר קודמי, חבר הכנסת אורון, יש ועדה — ועדת-ברנזון — המתמודדת עם הנושא בכללו. מן הראוי היה לחכות עד שהיא תסיים את עבודתה.

אבל אני רוצה לומר: אדוני שר המשפטים, אנחנו קוראים בדברי ההסבר להצעת החוק, שניתן פסק-דין ב'ו באוגוסט 1988, ובסדרה של פסק-דין אמר בית-המשפט העליון מה שהוא אמר: זאת אומרת, הוא קבע, לא בהיסח הדעת, לא במקרה חד-פעמי, אלא קבע קביעה יסודית ובסיסית. ואני חושב שאם בית-המשפט העליון קבע — ואני שמעתי קודם לכן את תשובותיך על שאלות, ואני מכיר את הקו שלך — אנחנו צריכים להתייחס בכבוד הראוי לשיקוליו של בית-המשפט. כמובן, אם יש צורך אמיתי לשנות את החוק, כי

אחרת ייפגעו אנשים, אחרת תיפגע זכות כתוצאה מפסק-דין זה או אחר, בהחלט יש מקום למחוקק להתערב. אבל אני חושב שכאן אנחנו נמצאים במצב הפוך, כאשר בית-המשפט העליון מרחיב ומקנה כעצם הגנה וזכות רחבה יותר לאזרח, בא עכשיו המחוקק ורוצה לצמצם את הזכות הזאת ואת הסמכות הזאת. וההנמקה היא, שוועדה שבה מיוצגים הגורמים המטפלים בנושא הפיצויים לנפגעי תאונות דרכים, מסקנתה היתה כי "יש הכרח לתקן את החוק ולצמצם את תחולתו שהורחבה בפסיקה האמורה וזאת מטעמים של המשק". המסקנה היא, שצריך לתקן את תחולתו של החוק, ומסקנה זו אושרה על-ידי ועדת שרים, שזה תמיד ריכוז של תכונה וחוכמה. אבל הבעיה היא שנאמר, שאלה "שיקולים של המשק".

מתוך דברי ההסבר לא ברור מה פירוש "שיקולים של המשק". לא ברור באיזו מידה המשק כמשק נפגע. ייתכן שיצטרכו להעלות במידה מסוימת את הפרמיות, אבל ייתכן שהפגיעה בפרט, או בפרטים רבים — ופרטים רבים מאוד נפגעים — היא גדולה הרבה יותר מאשר הפגיעה הכללית במשק.

מה שאני הייתי מבקש ומציע לשר, קודם כול צריך היה לחכות עד שוועדת-ברנזון תסיים את עבודתה. אבל מעבר לזה, אני חושב שאם נצביע היום בעד הצעת החוק ונעביר אותה לוועדה — והבעיות הן כבדות, משפטיות ואחרות — בעצם המליאה, בלי להיות כאמת משוכנעת שהדבר הוא נכון וצודק, וכשהיא הולכת בניגוד לפסיקה של בית-המשפט העליון שאינה אקראית ואינה מקרית, אלא מדובר בשורה של פסק-דין, המליאה מקבלת החלטה שהיא הולכת למגמת הצמצום.

אני הייתי שמח אילו לפני ההצבעה, אילו לפני הדיון הזה במליאה, היה מתקיים בוועדת החוקה, חוק ומשפט של הכנסת דיון ממצה בסוגיה הזאת, ואחר כך היו מביאים את הצעת החוק לקריאה ראשונה ואז היינו קובעים את דרכנו. בצורה שבה נעשה הדבר, ברצי שנצביע על החוק ונעביר אותו לוועדה, נהיה אנוסים על-פני הדיבור על דבר, שלדעתי, איש מהנוכחים כאן — פרט לשר, כמובן — איננו בקיא בו מספיק כדי לקבוע דעה מוסמכת. לכן אני חושב שהצעת החוק הזאת מוקדמת מדי.

הי"ר ע' עלי:

תודה רבה. רשות הדיבור לחבר הכנסת אברהם בורג, אחריו — לחבר הכנסת אברהם פורז, בהיעדרו — לחברת הכנסת אורה נמיר, בהיעדרה — לחבר הכנסת יגאל ביבי, בהיעדרו — לחבר הכנסת אלי דיין, בהיעדרו — לחבר הכנסת משה זאב פלדמן, הרגשתי, שחבר כנסת שלא יימצא במקומו לא תינתן לו רשות הדיבור.

אברהם בורג (המערך):

לכן ישבתי בדיוק במקומי, כי אילו, חלילה, הייתי יושב בכיסא אחר, דבריו היו יכולים להתפרש כאילו אסור לי לדבר.

הי"ר ע' עלי:

יש לך חוש הומור מפותח, אבל זה לא במקום.

אברהם בורג (המערך):

מורי ורבותי, אדוני היושב-ראש, כבוד השר, איש לא מסתכל עלינו, אנחנו בחוג חברים אינטימי, אני מוכרח לומר לך, אדוני השר, שכאשר קראתי את דברי ההקדמה לא ידעתי אם לבי נחמק בקריב או שגרונתי פשוט נחנק; ממש דמעות חנקו את גרוני.

שהמחירים עולים באופן אחיד, קבוצות המאן השתנו באופן אחיד, הפרמיות, ההנחות — הכול אותו דבר, יש כאן קרטל של חברות הביטוח.

הדבר האחרון שהייתי חושש לעשות הוא לבוא ולהקל על חברות הביטוח ולחת כאן משהו שהוא כל כך מתחמד. לכאורה, הכול ייפול על הצרכן. נהפוך הוא, שיפול על חברות הביטוח שבע פעמים יותר ממה שנפל עליהן עד עכשיו. אם יש איזה ארגומנט שלא הייתי משתמש בו בדברי ההסבר, זה בדיוק הארגומנט הזה. העול הכבד הנופל היום הוא עול כבד הנובע מהעלמת עין גם של המדינה, גם של מערכת שוק ההון, ואולי גם של המערכת המשפטית מאותו קרטל שעשו חברות הביטוח נגדי, נגד, ונגד כל אדם אחר המחזיק מכונת פרטי במדינת ישראל.

יסלח לי אדוני אם נגעתי בנושא אחר, שהוא רק משיק לנקודה ומשיק למה שהעלית כאן, ולא בנקודה עצמה. הרי מכל מקום, בהצבעה אני לא אחיה, כי אחיה בהצבעות הסיעה על התקציב. חודה רכה.

הי"ר ע' עלי:

חודה רכה לחבר הכנסת אברהם בורג. חבר הכנסת אברהם פורז — איננו נוכח. חברת הכנסת אורה נמיר — איננה נוכחת. חבר הכנסת יגאל ביבי — איננו נוכח. חבר הכנסת אלי דרין — איננו באולם. רשות הדיבור לחבר הכנסת משה זאב פלדמן, ואחרי — לחבר הכנסת חיים רמון; בהיעדרו — לחבר הכנסת מנחם פרוש.

משה זאב פלדמן (אגודת ישראל):

אדוני היושב ראש, כנסת נכבדה, כאשר שמענו כאן, על כל פנים, כאשר אני שמעתי כאן בקשר רב את דברי ההסבר של שר המשפטים, הוא נימק בצורה משכנעת את הסיבה לכך שצריכים לתקן חוק בגין פסיקת בג"ץ — — —

שר המשפטים ד' מרידור:

לא בג"ץ אלא בית-המשפט העליון.

משה זאב פלדמן (אגודת ישראל):

כן, בית-המשפט העליון, והם פסקו פסק לא-סביר, הרחיבו בצורה ברורה מה שלא היה ככוונת המחוקק להרחיב, וגם מעבר להיגיון, לקומונסנס, כאשר מדברים על פיצוי נפגעי תאונות דרכים. וכאשר אחר כך שמעתי את הבכי של חבר הכנסת וירשובסקי — אבל ישבו חמישה שופטים, ולא כלאחר יד, אלא פעמים מספר, והחליטו, אז איך אפשר כל כך — לא יכולתי אלא להיזכר בהצעת חוק אחרת, הידועה בציבור כהצעת חוק של שר המשפטים, ובהצעת החוק הזאת יש סעיף, שבו רוצים להעניק סמכויות על, סמכויות מוגזמות, מופרזות, לבית-משפט מיוחד, מעל בית-המחוקקים. אני חושב, אדוני השר, שאתה צריך אולי לברך ברכת הגומל שהצעת החוק שלך עדיין לא התקבלה ויש לך מפלט מידי פסיקת בית-דין עליון, כאמצעות בית-המחוקקים, שנחונים בקומונסנס. זו הערה צדדית.

לעצם העניין: ודאי שצריכים לפרש חוק לפי העניין, לפי השכל. ההיגיון והצדק הציבורי מחייבים. את התיקון הזה אפשר בהחלט לקבל כסביר והיגיוני.

אבל אני לא יכול להתעלם מהיבט נוסף של הנושא, דהיינו הסיבה. הסיבה היא העלות הגבוהה של הפרמיות שהנהגים צריכים לשלם. מה הסיבה לעלות הגבוהה של הפרמיות? הסיבה היא ריכוז תאונות הדרכים במדינה, בעוונותינו הרבים. המכה הזאת, אף שנדרשה בריבים, דנו בנושא זה פעמים רבות

מדכי וירשובסקי (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
ייבכת חרישית.

אברהם בורג (המערך):

אני קורא: "הוא מטיל עול כבד על ציבור הנהגים החייב בתשלום פרמיה גם עבור ביטוח פגיעות שאינן קשורות לסיכון תחבורתי". אדוני השר, קראתי את הסעיף ובאמת נהיה לי רע. אלוהים ישמור, סוף סוף באה מדינת ישראל ומציעה חוק צרכני, חוק לטובת האזרח. יש סכנה שחברות הביטוח יפגעו בו, חלילה, או שהפרמיה תהיה גדולה מדי, ומייד באנו להגן עליו.

יאייר לוי (התאחדות הספרדים שומרי תורה):

ולפתח — — —

אברהם בורג (המערך):

ולפתח ראיתי אור. לבי לבי לחוקקי ישראל, פתאום קראתי את זה והבנתי משהו אחר. הבנתי שבעצם החוק הזה לא נועד להקל על הצרכן אלא להנציח את מצוקתו של הצרכן בנושא הביטוח. תסלח לי על שלא אדבר על מה שכתוב כאן. כן התפוצץ לו מיחס, לא התפוצץ לו מיחס — נישט געפערלך, יעבור לו. חברות הביטוח עושקות את הצרכן בישראל, אם הפרופרציה של הביטוח בישראל היא, שעלות הפרמיה לרכב היא כ-10% ממחיר הרכב, כאשר במדינות אחרות הדומות לנו במבנה המשק, אני לא מדבר על ארצות-הברית, אבל באירופה, עלות הפרמיה לרכב היא כ-4% עד 6% — ההפרש בין זה לבין 10% הוא הפרש אדיר. מחירי המכוניות החדשות ירדו בשנה האחרונה בשיעור שבין 10% ל-20%. האינפלציה, נגיד, היתה 10% עד 20%, אבל מחירי הפרמיות — — —

חיים אורון (מפלגת הפועלים המאוחדת):

היתה 20%.

אברהם בורג (המערך):

נגיד שהיתה 20%, אז התאזנו. בכמה עלו מחירי הפרמיות?

שר המשפטים ד' מרידור:

"חד-ספרותית" אמרו על האינפלציה...

אברהם בורג (המערך):

חד-ספרתי, כן. זה חד-ספרתי בתוספת של אפס. בכמה עלתה הפרמיה של הרכב? — 40%, 50%, ודגמים מסוימים עד 72%. איך שואלת להקת הבידור של המדינה, "הגשש החיוור": לאיפה נעלמו עוד איזה 60%-70%? מאיפה הם באו? מאיפה הם צמחו?

יאייר לוי (התאחדות הספרדים שומרי תורה):

על התחום הכספי אמון שר האוצר ולא שר המשפטים.

אברהם בורג (המערך):

תיתי לו לשר המשפטים, שדווקא בחלקו עלה להביא הנה חקיקה בנושא הביטוח, ואני צריך לדבר איתו בענייני ביטוח. אני אגמור, נעלה לדבר עם שר האוצר בעניינים הנוגעים לו.

יאייר לוי (התאחדות הספרדים שומרי תורה):

גבוה למעלה.

אברהם בורג (המערך):

כן, זה גבוה מעל גבוה.

אדוני השר, יש גם משהו הנוגע למשרדך, באיזה מקום הוא גם יגיע אליך. חברות הביטוח, אם אתה שואל אותי, מקיימות קרטל דה-פקטו במדינת ישראל. יש קרטליזציה,

בוערת הכרוכה בפיקוח נפש מדי יום ביומו? מדוע לא מורידים מהכביש כלי רכב שאינם עומדים בתקני הבטיחות? עם כל הצורך בחוק הזה, האמינו לי שהנושא של כלי רכב שאינם עומדים בתקני הבטיחות הוא, לצערנו הרב, אחד הגורמים העיקריים לתאונות הדרכים. מדוע לא מפעילים את כל ההצעות האחרות, שאותן צריך להפעיל כאשר מדובר בבעיה כה חמורה?

הצעת החוק שלפנינו מצמצמת את משמעות המלים "שימוש ברכב" בחוק הפיצויים לנפגעי תאונות דרכים. זאת, כפי שאנחנו יודעים, בעקבות פסק-דין של בית-המשפט העליון, שהרחיב את המושג גם למקרים של פגיעה מרכב מירדרר ממצב של חנייה, או מפיצוץ בעת התנעה וכדומה, כלומר מקרים שאינם קשורים במה שאנו רגילים לכלול במושג של תאונת דרכים כתוצאה משימוש ברכב.

אינני יודע אם הדבר יסייע להקטנת מספר התאונות והנפגעים. כבר אמרתי בראשית דברי, שלא אחווה דעתי בנושא המשפטי ואשאיר זאת למשפטים, לוועדת החוקה, חוק ומשפט, אשר בוודאי תלבן את כל הנושא הזה. אני רק מבקש לחזור ולהזכיר לכולנו את חומרת הבעיה ואת הצורך הדחוף והמידי להביא, אחת ולתמיד, לשינוי מעשי בשטח על-ידי הפעלת האמצעים שהזכרתי ובכל דרך אחרת שתיראה, למומחים העוסקים בנושא של תאונות הדרכים. יש לעשות, ויפה שעה אחת קודם.

היו"ר ע' עלי:

תודה רבה לחבר הכנסת מנחם פרוש. חבר הכנסת משה גפני איננו. רשות הדיבור לחבר הכנסת אברהם ורדיגר, בבקשה, ואחריו — לחבר הכנסת שמואל הלפרט.

אברהם ורדיגר (אגודת ישראל):

אדוני היושב-ראש, אדוני שר המשפטים, חברי הכנסת, הצעת חוק פיצויים לנפגעי תאונות דרכים (תיקון מס' 8) באה בעתה ובזמנה. נושא הקטל בדרכים אינו יורד, לצערנו, מסדר-יומנו. רק לפני שבועות מספר דנה ועדת הכלכלה בהרחבה בהצעות לסדר-היום של חבר הכנסת אלי דיין ושל. בישיבה זו השתתפו יושב-ראש המועצה הלאומית למניעת תאונות דרכים השופט דב לוין, מנכ"ל משרד התחבורה, באי-כוח המשרטה ועוד. הועלו רעיונות שונים והמלצה, ונשמעו גם החלטות שנתקבלו במשרד התחבורה בנושא זה.

המצב הקיים הוא, שכאשר מתרחשת תאונת דרכים עקב רשלנותו של הנהג, שוללים את רשויות של הנהג ומעמידים אותו לדין. כאשר האשמה נעוצה בכביש משוכשך, באים ומתקנים את הכביש, כמובן אם יש כסף. אם הרכב אינו תקין, מחייבים את הנהג לתקן את הטעון תיקון. אף פעם אחת אין פעולה רחבת-היקף שתכלול את כל הגורמים בעת ובעונה אחת. לכל היותר עורכים מבצעים חד-פעמיים שאחריהם הכול חוזר להיות כמקודם, ללא שינוי ממשי.

כאשר נהרגים כמה בני-אדם באסון כלשהו, רוגשת הארץ וסוערת, ובצדק. אך כאשר מדובר בתאונות דרכים, משום-מה התרגלנו לקבל זאת כגזירה שאין מקום להיאבק נגדה. גם המספרים המחרדים לא מוציאים אותנו משלוותנו. האדישות המוזהרת הזאת היא מקור כל חטאת, וייתכן שדווקא לה יש חלק גדול במה שקורה בשטח זה. איך אפשר לעבור לסדר-היום על מספרים איומים כאלה: 19,000 תאונות דרכים בשנה, 23,000 נפגעים, מתוכם 500 הרוגים, 3,800 פצועים קשה? הרי אלה מספרים מחרידים.

כל כך, גם בבית הזה, דיברו הרבה מאוד, אבל לצערנו נעשה מעט מאוד.

בתחילת הקדנציה הזאת התחיל משרד התחבורה באופטיזם, ובכל פינה ראינו ילד חמוד שהיה "מת לחיות". מה קרה עם הילד הזה? כבר לא רואים אותו. האם הוא כבר הפסיק לחיות? אני מקווה שלא. על כל פנים, האופטיזם נפסק. פעולות ההסברה, הרחבות, הארציות, ההמוניות לא נעשו עוד בצורה אינטנסיבית, אף שהנגע הזה, המכה האיומה הזאת, אשר גובה כל כך הרבה קורבנות-חיים, עדיין נמשכת. הרבה מאות אנשים נהרגים בכל שנה, הרבה אלפים נפגעים ונפגעים בכל שנה ונשארים נכים. ואנחנו מתעלמים, עוברים לסדר-היום, ומסתפקים בפעולות זעירות, זמניות של הסברה, ותו לא.

אני חושב שהגיע הזמן שאנחנו באמת נזדעזע. הגיע הזמן שבאמת נעשה מה שצריך לעשות, בכל התחומים — בתחום החינוך, בתחום המשפטי, בתחום של תקנות הדרכים, תקנות הרכב וכשירות הנהגים בדרכים, כדי לצמצם את המכה האיומה הזאת, ועל-ידי זה להביא לידי צמצום הפרמיות.

היו"ר ע' עלי:

תודה רבה לחבר הכנסת משה זאב פלדמן. חבר הכנסת חיים רמון איננו. חבר הכנסת מנחם פרוש, בבקשה, אחריו — חבר הכנסת משה גפני. אם הוא לא יהיה — חבר הכנסת אברהם ורדיגר.

מנחם פרוש (אגודת ישראל):

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה, בעיית תאונות הדרכים עולה על שולחן הכנסת לא בפעם הראשונה, לצערנו הרב, וככל הנראה, גם לא בפעם האחרונה. הצעת החוק לפיצויי נפגעי תאונות דרכים, יותר משהיא מעסיקה אותנו בבעיה המשפטית והטמונה בה, מזכירה לנו את המספרים המבהילים של התאונות והנפגעים.

רבותי, נשמע את המספרים: יותר מ-15,000 תאונות מתרחשות בכבישי ישראל מדי שנה, ובהן נהרגים כ-500 איש ונפצעים כ-23,000 בני אדם. זו סטטיסטיקה מבהילה, מספרים מדהימים, אשר יש בהם כדי להזכיר ולהדגיש בפנינו שוב ושוב כי טרם הצלחנו להתגבר על המכה הנוראה ששמה תאונות דרכים.

בדרך כלל הנושא מגיע לכותרות העיתונות ולראש מהדורות החדשות כאשר מתרחשת תאונת דרכים קשה. תחילה מגיעים התיאורים הנוראים ממקום התאונה, ומיד אחר כך, באופן קבוע, מתחיל דיון ארוך ומייגע מי אשם בתאונות — הנהגים, הכבישים, כלי הרכב הרבים או אי-תקינותם. המומחים השונים מביעים את רעתם. אלה אומרים: כך ואלה טוענים אחרת. לצערנו הגדול, הבעיה לא נפתרה אפילו כמלוא הנימה כתוצאה מהמלל ומהדיבורים עליה: בדיוק כפי שמזג האוויר אינו משתנה למרות העובדה שמרבים לדבר עליו.

אבל אחרי הדיבורים צריך להקים קול זעקה ולא לחלוף עד אשר הגורמים האחראים לכך — ואינני רוצה להיכנס לשאלה אם דווקא המשטרה או משרד התחבורה צריכים לקחת את העניינים לידיהם — יבצעו אפילו חלק מההצעות שהם מעלים מדי פעם. מדוע רק מדברים על החמרת העונשים כלפי נהגים העוברים עבירות תנועה? ברור שיש צורך להעניש אותם. ברור שיש צורך לנקוט נגדם את כל האמצעים. אבל לא זה העיקר. מדוע רק מדברים על הצורך להשקיע בחשתיית כבישים ולא מפנים לכך תקציבים, אף שזאת בעיה לאומית

דיים; יש הטוענים, כי ריבוי כלי הרכב גורם לכך, וכבר הגענו כיום למיליון כלי רכב בכבישים; אחרים חושבים, כי דווקא אי-תקינותם של כלי הרכב אשמה בתאונות.

כל אלה יכולים להיות גורמים במידה זו או אחרת, אך נראה שאחרי ככלות הכול, הסיבה העיקרית לתאונות היא דווקא הגורם האנושי. יש בכבישים תחושה חריפה של אי-התחשבות בזולת; חוסר ריכוז בעת הנהיגה; אי-שמירה על חוקי התנועה וכללי הנהיגה; נסיעה במהירות מופרזת; אי-שמירת מרחק ועוד ועוד.

רוב התופעות הללו מתרחשות כתוצאה מהעונש הקל יחסית על עבירות תנועה, שאינו יותר מקנס כספי ונקודות חובה. במקרים נדירים שוללים את הרשיון מנהג לא-זהיר.

לדעתי, בתאונה כמו זו שהיתה לא מכבר בכביש תל-אביב—אשדוד, כאשר נהג מטרופ מסוגל לעשות סיבוב-פרסה בכביש מהיר ולגרום לתאונה שרשרת של כמה כלי רכב עם הרוגים ופצועים — שם לא היתה הבעיה בכביש משובש או ברכב לא-תקין. שם היתה עבירת תנועה חמורה מתוך קלות ראש, הנובעת מעונשים קלים יחסית על עבירות תנועה.

לפני שנה נדרסה ילדה בת שמונה על-ידי נהגת חדשה. להגנתה טענה הנגהת, כי קיבלה את הרשיון רק שבועיים לפני התאונה. ובעת נסיעה בכביש, במקום ללחץ על המעצור לחצה על דוושת הבנוי, עלתה על המדרכה ודרסה את הילדה. כעבור חודש הוחזר לה רשיון הנהיגה. השופט קבע, כי מבחינת החוק הוא חייב להחזיר לה את רשיון הנהיגה.

מקרה זה ורכים אחרים מוכיחים, כי יש צורך להחמיר בצורה משמעותית בעונשי נהגים העוברים עבירות תנועה, במיוחד מכיוון שמדובר כאן בפגיעה בנפש וברכוש. במדינות רבות בעולם הוכח, שהחמרת עונשים הביאה להפחתת תאונות. צריך וחייבים לנסות זאת גם אצלנו.

היו"ר ע' עלי:

תודה רבה לחבר הכנסת הלפרט. חבר הכנסת שבח וייס איננו. חבר הכנסת אליעזר מזרחי, בבקשה.

אליעזר מזרחי (אגודת ישראל):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, כמו הרכה בעיות ונושאים העומדים לדיון במדינה, גם את בעיית תאונות הדרכים פותרים בשיטה הישראלית הידועה של טלאי על גבי טלאי.

כאשר מתרחשת תאונת דרכים בגלל נהג רשלן, שוללים את רשיונו ומעמידים אותו לדיון. כאשר האשמה נעוצה בכביש משובש, באים ומתקנים את הכביש. אם המכונת אינה תקינה, מחייבים את הנהג לתקן את הטעון תיקון.

אף לא פעם אחת אין עושים פעולה רחבת היקף, שתכלול את כל הגורמים בעת ובעונה אחת. לכל היותר עורכים מבצעים חד-פעמיים, שאחריהם חוזר הכול להיות כמו קודם, ללא כל שינוי ממש.

חברי הכנסת, כאשר נהגים כמה בני אדם באסון כלשהו רוגשת וסוערת המדינה, ובצדק, אך כאשר מדובר בתאונות דרכים הכול עובר בשקט. כבר התרגלנו למספרים האימים, ונדמה ששום דבר כבר לא מוציא את הציבור משלוותו. אבל האדישות הזו היא מקור כל חטאת, וייתכן שדווקא לה יש חלק גדול במה שקורה. איך ייתכן לעבור לסדר-היום על מספרים אימים כאלה? — 19,000 תאונות דרכים בשנה, 23,000 נפגעים, מתוכם כ-500 הרוגים ו-3,800 פצועים קשה. הרי

חברי הכנסת, הצעת החוק שלפנינו עוסקת בהיבט המשפטי של "שימוש ברכב", שהרי לפי החוק זכאי לפיצוי נפגע בתאונת דרכים רק אם היא אירעה כתוצאה משימוש ברכב. ההגדרה הזאת היתה סלע-מחלוקת עד שבא בית-המשפט העליון ופסק כי היא כוללת גם תאונות עקיפות, פגיעה מהידרדרות רכב, פגיעה מהתפרצות מטען חבלה בעת התנועת הרכב וכדומה. הצעת החוק שלפנינו מצמצמת את ההגדרה רק למקרים של תאונה כתוצאה ישירה משימוש ברכב. יש בכך מן ההיגיון. כן יפורש בה כי במסגרת תאונת דרכים ייכלל רק נזק שנגרם במקרה ולא עקב מעשה שנעשה בכוונה כדי לגרום נזק כלשהו, בין נזק לרכוש, בין נזק לגוף, בין לאדם שכלפיו כוון המעשה ובין לכל אדם אחר.

לסיים, ברצוני להפנות תשומת הלב לנושא שכבר דובר עליו בזמנו. כוונתי למספר הגדול של תאונות הדרכים בתוך הערים והיישובים. יותר מ-80% מהתאונות מתרחשות דווקא בערים ולא בדרכים בין-עירוניות. אני חושב שיש לשים לב לנתון זה כאשר אנו באים לשנות דברים ולפתור את אחת הבעיות החמורות בחינוך.

היו"ר ע' עלי:

תודה רבה לחבר הכנסת ורדיגר. תודה על כך שחסכת לנו שתי דקות תמימות.

אני מזמין את חבר הכנסת שמואל הלפרט, ואחריו — חבר הכנסת שבח וייס. אם הוא לא יהיה — חבר הכנסת אליעזר מזרחי; אם הוא לא יהיה — חבר הכנסת עמיר פרץ; אם הוא לא יהיה — חבר הכנסת דוד ליבאי; אם הוא לא יהיה — חבר הכנסת חגי מירום; אם הוא לא יהיה — חברת הכנסת גאולה כהן; אם היא לא תהיה — חבר הכנסת אליקים העצני; אם הוא לא יהיה — חבר הכנסת יוסף עזרן; אם הוא לא יהיה — חבר הכנסת יאיר לוי. חבר הכנסת הלפרט, בבקשה.

שמואל הלפרט (אגודת ישראל):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, הצעת חוק פיצויים לפגעי תאונות דרכים, המונחת לפנינו, עוסקת בבעיה משפטית מעניינת, שהתעוררה כעקבות פסיקת בית-המשפט העליון.

אם עד כה היו זכאים לפיצויים לפי חוק זה רק אלו שנפגעו כתוצאה משימוש ברכב בצורה ישירה, קבע בית-המשפט, שגם פגיעה עקיפה כלולה במושג זה. כך זוכו לפיצוי אנשים שנפגעו מהידרדרות רכב חונה; מפיצוץ רכב בעת התנועה; מרסיסי זכוכית שנשברה מזריקת אבן; ואפילו מי שנפגע מהתלקחות מכל דלק כתוצאה מדליפת בלון של גז לבישול.

הצעת החוק שלפנינו מחזירה את אמות המידה של המושג "שימוש ברכב" לתאונות הנגרמות באופן ישיר מהשימוש ברכב, ומוציאה מכלל זה פגיעות הנגרמות בצורה עקיפה.

חברי הכנסת, לא ארחיב את הדיבור על החלק המשפטי של הצעת החוק. אני משאיר זאת למשפטנים שבינינו, שיחוו דעתם לכאן ולכאן. אך לדעתי מן הראוי בהודמנות זו להעלות את נושא תאונות הדרכים בכלל.

הקטל בכבישים גורם לטרגדיות נוראות מדי יום ביומו. לצערנו הרב, כמעט לא עובר יום בלי נפגעים: הרוגים, פצועים קשה ופצועים קל. מדובר בכ-500 הרוגים בשנה, בכ-3,800 פצועים קשה ובכ-19,000 פצועים קל. הנוק למשך המדינה נאמד במיליארדים מדי שנה.

כבר נחלקו המומחים בדעותיהם מה גורם לתאונות. יש האומרים, כי הבעיה נעוצה בכבישי הארץ, שאינם בטיחותיים

אחריו, אבל כנראה אין קשר בין מה שקורה באולם לבין מה שרשום.

היו"ר ע' עלי:

חבר הכנסת דוד ליבאי, עם כל הכבוד, אני הקפדתי כאן לומר מי הבא בתור ומי אחריו — — —

דוד ליבאי (המערך):

אין לי טענות לאדוני.

היו"ר ע' עלי:

לא יכול להיות, שכל רגע יש לאחד מחברי הכנסת טענות. עכשיו יש טענות לאגף הדתי. לא יעזור שום דבר. חברי הכנסת, אנחנו חייבים לשמור על כבוד הבית ועל סדרי העבודה בבית.

יאיר לוי (התאחדות הספרדים שומרי תורה):

— — —

היו"ר ע' עלי:

סליחה, חבר הכנסת יאיר לוי, אנחנו חייבים לשבת במקום, להצביע כשצריך להצביע, לדבר כשצריך לדבר. לא יכול להיות שכל אחד ישתמש בסדרים ככל העולה על רוחו. לא ייתכן דבר הזה.

דוד ליבאי (המערך):

מה נעשה כשיש לנו ישיבת סיעה למעלה? אנחנו עוקבים מי הדובר ומי הבא אחריו. יש הקפדה מרבית. מסתבר שהרשימה למעלה לא תואמת, אבל אין כל טענה לאדוני. מוטב שלא יהיה למעלה אותו מכשיר שמטעה את האנשים.

היו"ר ע' עלי:

חבר הכנסת ליבאי, מה אתה מציע שנעשה?

דוד ליבאי (המערך):

אדוני, זו לא הצעה לאדוני. אני רשום לזכות דיבור ואני מבין שהפסדתי.

היו"ר ע' עלי:

אני מבקש ממך עצה — מותר לבקש עצות, בייחוד ממלומד שכמוך — אולי תאמר לי מה עלי לעשות. חברי הכנסת לא נמצאים במקומם בזמן שקוראים בשמם. אנחנו יכולים לשנות כל רגע את סדרי הבית? נחכה לכל אחד שיגיע? זה לא נראה לי. הסדרים האלה לא נראים לי. אינני מתאר לעצמי שבועדה שלך אתה נוהג אחרת.

אני מבקש להבהיר חד-משמעית: חבר הכנסת יאיר לוי, בתורו, חבר הכנסת עוזון בתורו, חבר הכנסת ליבאי בתורו, ואחרון, כפי שאמרתי, ידבר חבר הכנסת דן תיכון. אני מבקש מכך לקבל את ההחלטות האלה בהבנה. אחרת אי אפשר לנהל כאן את הישיבות, אי אפשר.

דוד ליבאי (המערך):

אדוני, אני מבין שאלה הרשומים במכשיר הם חברי הכנסת לפי רשימת הדוברים. נראה שהם לא היו באולם ודילגו עליהם. כשמדלגים — זה צריך למצוא את ביטוי במכשיר. אני העמדת מישור ליד המכשיר שישמור וידעיני כששמי יופיע.

היו"ר ע' עלי:

חבר הכנסת ליבאי, אני חושב שהסדר הטוב מחייב שחבר כנסת הבא לפניה הזה ישב כאן מתחילת הדיון ועד סופו, ישב כאן וישמע את הדיון ויכול להתייחס לדברים.

דוד ליבאי (המערך):

אדוני צודק — — —

אלו מספרים מסמרי שיער. משפחות שלמות נהרסות, שלא לדבר על הנוק הכלכלי העצום למשק המדינה, שבוודאי מגיע למיליארדים רבים של דולרים בשנה.

הצעת החוק שלפנינו עוסקת בהיבט המשפטי של שימוש ברכב, שהרי לפי החוק זכאי לפיצויים נפגע בתאונת דרכים רק אם היא אירעה כתוצאה משימוש ברכב. ההגדרה הזו היתה סלע המחלוקת עד שכית המשפט העליון פסק, כי היא כוללת גם תאונות עקיפות, פגיעה מהידרדרות רכב, פגיעה מהתפוצצות מטען חבלה בעת התנעת רכב וכדומה.

הצעת החוק שלפנינו מצמצמת את ההגדרה רק למקרים של תאונה כתוצאה ישירה משימוש ברכב, וייתכן שאכן יש בכך מן ההיגיון.

לסיום ברצוני להפנות את תשומת הלב לנושא שכבר דובר עליו בעבר. כוונתי למספר הגדול של תאונות בתוך הערים והיישובים. מתוך 19,000 תאונות, יותר מ-80% מתרחשות דווקא בערים, ולא בדרכים בין-עירוניות. אני חושב שצריך לשים לב לנתון זה כאשר באים לשנות דברים ולפתור את אחת הבעיות החמורות ביותר שלנו.

היו"ר ע' עלי:

תודה רבה לחבר הכנסת אליעזר מזרחי. חסכת לנו שתי דקות.

חבר הכנסת עמיר פרץ איננו. חבר הכנסת דוד ליבאי איננו. חבר הכנסת חגי מירום איננו. חברת הכנסת נאוה ארד איננה. חבר הכנסת אליקים העזני איננו. חבר הכנסת יוסף עזרן איננו. חבר הכנסת יאיר לוי איננו. חבר הכנסת אריה גמליאל איננו. חבר הכנסת שלמה דיין איננו. אחרון אחרון חביב — חבר הכנסת דן תיכון.

רבתי, בזה חס סדר הדיון, שלא תהיינה אי-הבנות.

דן תיכון (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, קראתי את הצעת החוק. אדוני שר המשפטים, אם אני מבין נכון, במקום שנאמר שוועדת הכספים מתחה ביקורת, אתה בוודאי מתכוון אלי, שכן יש לי ביקורת קשה באשר למה שאנחנו קוראים בסלנג — — —

יאיר לוי (התאחדות הספרדים שומרי תורה):

מה לעשות, איחרחי.

היו"ר ע' עלי:

חבר הכנסת דן תיכון, תסלח לי. רבתי חברי הכנסת, אנחנו חייבים כאן — — —

יאיר לוי (התאחדות הספרדים שומרי תורה):

אדבר דקתיים, לא יותר.

היו"ר ע' עלי:

חבר הכנסת יאיר לוי, לא יעזור לך שום דבר. לא תוכל לדבר אפילו חצי דקה.

בתחילת הדיון אמרתי וחזרתי ואמרתי כאמצע הדיון, שהמצב הזה לא ייתכן. רבתי, יש איזה כבוד לבית הזה. יש סדרים בבית הזה. גם בהצבעה הקודמת היו דברים. לא יכול להיות שחברי הכנסת לא ישבו במקומם בשעת דיון. בשעת הצבעה. זה לא יכול להיות.

דוד ליבאי (המערך):

הרישום למעלה מטעה. יש רישום מי מדבר ומי הבא

אם אינני טועה, ועדת-ברנזון, לפחות על-פי ההתחייבות שאני קיבלתי בוועדת הכספים, צריכה לסיים את עבודתה כעצם הימים הללו ולפרסם את מסקנותיה. אני מניח שכך היא תעשה, אם כי אינני בטוח.

כולנו ממתינים לדוח ועדת-ברנזון, שעשוי אולי להמליץ על כך שהתחולה והביטוח יצומצמו פי כמה וכמה או יצומצמו בצורה מקפת, שכן אנחנו המבוטחים, קרי הצרכנים של אותו ביטוח, איננו מסוגלים לעמוד בדמי הפרמיה שהאמירו מעלה מעלה. כשאחיה מקבל את החיובים — ומי מאתנו אין לו מכונית — אנחנו רואים שהפרמיה מתייקרת מדי שנה בשנה כתוצאה מגירעונות שנוצרים ב"אבנר". ואם אני לא משגיח ואם אני לא מקפיד ואם אני לא מתמקח ומתווכח על שיעורי ההעלאה, היינו עומדים כבר היום בפרמיה שהיא גבוהה במאות אחוזים יותר מהפרמיה הנוכחית.

לא קל לאנשי האוצר, לממונה על הביטוח, לחברות הביטוח להתמודד עם הביקורת שאני משמיע בעניין הזה. הם לא אוהבים אותה — ולעיתים זה עובר להשמעות אישיות. אני בא ואומר לך, שהתיקון הזה הוא תיקון שולי, ומן הדין היה, לפחות כך אני הייתי נוהג, להמתין עד שתפורסמה המסקנות של ועדת-ברנזון.

יש לי עוד כמה שאלות. לאור הכישלון של חברת "אבנר", למשל, אני שואל כליכרל: האם בכלל הביטוח הזה ראוי שימוקם בחברת "אבנר", ומה טיב היחסים בין חברות הביטוח לבין "אבנר", והאם חברות הביטוח לא עושקות את "אבנר", והאם חלק גדול מן המבוטחים לא משלם יותר ממה שמשלמים מבוטחים אחרים גדולים יותר, הקואופרטיבים לתחבורה למשל?

בעצם אני תומך בתיקון הזה, שכן הוא מתחייב. זה בוודאי תיקון חשוב, אבל הוא לא מהותי, ואני שואל אותך: מה אתה יכול לומר לאזרחי מדינת ישראל בתחום תשלומי ביטוח רכב? חובה? האם אתה חושב שוועדת-ברנזון תסכם את העניינים? האם אתה מקבל את ההמלצות של ועדת-ברנזון לכשתהיינה? האם אתה תבוא לכאן ותציג את ההמלצות האלה ותבקשו את הבית שיאשר את תיקוני החקיקה, שהם פועל יוצא של מסקנות ועדת-ברנזון?

אני חוזר ואומר: שיהיה ברור שאנחנו דורשים הגדרה חדשה של היחסים בין חברות הביטוח לבין "אבנר". לפי דעתנו, חברות הביטוח עושקות את חברת "אבנר". אינני בטוח שיש גירעונות בהיקף הזה שמפרסם האקטואר של חברות הביטוח בדוח שלו, שהוא דוח מוזמן, להערכתו.

אינני רוצה להרחיב, שכן בדרך כלל הדין שמתקיים בוועדת הכספים משתנה על פני שעות, כשאני מדבר לפחות שעה וחצי בעניין הזה.

כאן יש חוק שדורש רכיזה מקפת, ושאלתי אליך היא: האם מדינת ישראל כל כך עשירה שהיא יכולה להרשות לעצמה ביטוח מן הסוג הזה בעל תחולה מקפת, כפי שבתי-המשפט העליון דאג להרחיב אותה בפסקי-הדין האחרונים?

היו"ר ע' עלי:
תודה רבה לחבר הכנסת דן תיכון. שר המשפטים ישיב, בבקשה.

שר המשפטים ד' מרידור:
אדוני היושב-ראש, רבותי חברי הכנסת, אפתח בדברי תשובה לחבר הכנסת הראשון שדיבר, חבר הכנסת אורון,

היו"ר ע' עלי:
חברי כנסת אינם ממלאים את תפקידם אם הם לא נמצאים במליאה בשעת הדין. אי אפשר שיבואו בטענות שלא קראו בשמם, בשעה שהם לא היו באולם.

דוד ליבאי (המערך):

— — —

היו"ר ע' עלי:
כפעם הבאה, אם יש לך עניין מיוחד בדיון שאתה רוצה להשתתף בו — אתה מתבקש לשבת כאן ולשמוע. שמיעת דבריהם של הדוברים האחרים מוסיפה משהו להתייחסות של הדובר הבא ולדיון עצמו.

דוד ליבאי (המערך):

הכול נכון, אדוני, אבל כשיש ישיבת סיעה, ראוי שנשמע גם מה אומרים שם הדוברים העיקריים. אנחנו נתונים במצב בלתי אפשרי.

היו"ר ע' עלי:

אם אני נשאל בעניין זה, אני חושב שאין זה תקין ואין זה בסדר שמקיימים ישיבות סיעה בשעה שיש דיונים במליאה.

רבותי, בזה תם הדין. חבר הכנסת דן תיכון, אחרון אחרון חביב, כפי שאמרתי בתחילת הדברים. בבקשה.

דן תיכון (הליכוד):

אני חוזר על הפתיח שלי, אבל לפני כן יורשה לי לומר כמה מלים, כסגן היושב-ראש הוותיק ביותר. יושב-ראש הישיבה קרא בשמות כעשרה חברי כנסת. הם לא היו. לכן הוא רץ על-פי התור, שגם פורסם בחוץ.

דוד ליבאי (המערך):

לא. שמים שמות של שלושה בלבד.

דן תיכון (הליכוד):

זה נכון, אבל אם תעיין ברשימה שתלויה על לוח המודעות בחצר תראה שהוא נהג כהלכה. אני עקבתי אחר הדין ושמרתי על תורי, זה הכול.

דוד ליבאי (המערך):

אין לי טענה על היושב-ראש. היושב-ראש נהג כהלכה. אין שמץ של תיאום — — —

דן תיכון (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אדוני שר המשפטים, כפי שאמרתי לך, בדברי ההסבר מוזכרת הביקורת שהוטחה כנגד החוק על-ידי ועדת הכספים, ואם אני זוכר — כנגד תחולתו והיקפו של החוק ליתר דיוק; ואם אני זוכר נכון את דיוני ועדת הכספים בתשע השנים האחרונות, הכוונה היתה בוודאי אלי.

כמי ש"אשם" בין השאר כמה שנקרא ועדת-ברנזון, שהרי בין השאר גם זו היתה דרישתי, אני קצת מופתע מן התיקון הזה.

החוק שאושר ב-1975 נחשב לחוק המתקדם ביותר מסוגו. אם אני זוכר כהלכה, לא הספקתי להתכוון, נדמה לי שהחוק הזה חוקק רק בניו-יורק, ואולי עוד במדינה אחת.

ואכן, במשך 15 השנים האחרונות צברנו ניסיון עצום בכל מה שנקרא ביטוח רכב חובה, ואם אנחנו רוצים להיות כנים עם עצמנו, צריכים אנחנו לבוא ולומר, שהחוק הזה דורש רכיזה מקפת, וטוב עשתה הממשלה, קרי שר האוצר ושר המשפטים, שהחליטו למנות את ועדת-ברנזון, שהיא ועדה ציבורית לבחון את יישומו של החוק.

שהם קבעו אחרת, ואנחנו מבקשים להבהיר את כוונתנו. אין פה, חס וחלילה, שום זלוול בבית-המשפט העליון. זה תפקידה של הכנסת, וזה תפקידה של הממשלה, אם היא חושבת לנכון, להביא הצעה כזאת לתיקון. בית-המשפט העליון, כבודו במקומו מונח, ואנחנו מקבלים כמובנים מאליהם את פירושו ואת פסיקתו, ואני חושב שעם ישראל כולו מקבל אותם בהרבה מאוד כבוד והערכה.

עדיין המחוקק יושב בבית הזה, ולכן הצעתי את ההצעה, מתוך כבוד גדול לבית-המשפט העליון, אבל גם מתוך אחריות לתופעות שקרו ועשויות או עלולות לקרות כתוצאה מהפירוש הזה שניתן, תופעות שקשה לנו לחיות אתן, כפי שאמר חבר הכנסת תיכון. אולי איננו מדינה כל כך עשירה שיכולה להרחיב כל כך את הפיצוי על נזק שלא על-פי פקודת הנזיקין, שזה קיים תמיד, ולא על-פי פקודות אחרות, אלא דווקא כעניין זה של נפגעי תאונות דרכים.

להצעתו של חבר הכנסת וירשובסקי, שביקש קודם לרון בוועדה ואחר-כך במליאה — זה קשה. לפי תקנון הכנסת צריך קודם כול לרון במליאה ואחר-כך בוועדה. אם תרצה להצטרף להצבעה בעד העברת החוק לוועדה, תהיה לך הזדמנות מלאה להביע את דעותיך בוועדת החוקה, חוק ומשפט. תודה רבה.

היו"ר ע' עלי:

אני מבין ששר המשפטים מבקש להעביר את ההצעה לוועדת החוקה, חוק ומשפט.

דן תיכון (הליכוד):

לוועדת הכספים.

היו"ר ע' עלי:

חבר הכנסת דן תיכון מבקש להעביר את ההצעה לוועדת הכספים.

ראובן ריבלין (הליכוד):

לוועדת הכנסת.

היו"ר ע' עלי:

ובכן, אנחנו נעביר את ההצעה לוועדת הכנסת, והיא תכריע לאיזו ועדה תועבר ההצעה הזאת, אם היא תאושר כאן. אנחנו ניגשים להצבעה. מי בעד העברת ההצעה לוועדת הכנסת שתקבע לאיזו ועדה תועבר ההצעה? מי נגד? זו הצבעה מס' 6.

ה צ ב ע

בעד ההצעה להעביר את

הצעת החוק לוועדה — 7

נגד — 1

נמנעים — אין

ההצעה להעביר את הצעת חוק פיצויים

לנפגעי תאונות דרכים (תיקון מס' 8).

התש"ן — 1989, לוועדה שתקבע ועדת

הכנסת נתקבלה.

היו"ר ע' עלי:

התוצאות הן: שבעה בעד, אחד נגד ואין נמנעים. אני קובע שההצעה תועבר לוועדת הכנסת, והיא תכריע באיזו ועדה תידון ההצעה להכנתה לקריאה שנייה ולקריאה שלישית.

הישיבה הבאה תתקיים בעזרת השם מחר בשעה 16:00. ישיבה זו נעולה.

ולאחרון המתידינים, חבר הכנסת תיכון, ושניהם התייחסו לוועדת-ברנזון.

שר האוצר ואני מינינו את ועדת-ברנזון לפני קרוב לשנה. ביקשנו ממנה לבדוק נושאים שונים הקשורים לחוק פיצויים לנפגעי תאונות דרכים. אני מקווה שהוועדה עומדת לסיים את עבודתה ולהגיש את מסקנותיה. שמעתי על הדיונים בתוכה. במשך כל הזמן הזה ביקשתי מן הכנסת כמה פעמים שלא להביא הצעות חלקיות אם יש סיכוי שוועדת-ברנזון תעסוק באותו נושא עצמו, מן הטעם שהזכירו כאן החברים, ואני מסכים אתם.

ביקשתי לבדוק אצל ועדת-ברנזון האם הנושא שאני מביא היום לפני הבית כולל, משיק או נוגע להמלצות שהיא עומדת להביא לנו, וקיבלתי דרך הבדוקים תשובה שלילית. גם מטעם כבודו של השופט בדימוס ברנזון לא רציתי להביא במהלך עבודתו הצעות הנוגעות בנושא שהוא עוסק בו. התשובה היתה שלילית, ולכן חשבתי לנכון שלא לעכב את העניין, מכיוון שאני יודע כבר היום, על-פי מה שנמסר לי, שהנושא הנוגע לפירוש הנרחב שניתן לשימוש ברכב והגדרת תאונות דרכים על-פי החוק הזה בפסקיו של בית-המשפט העליון לא יידון בוועדת-ברנזון.

דן תיכון (הליכוד):

החוק במכתבתו הקיימת שריר וקיים גם לאחר ההמלצות?

שר המשפטים ד' מרדור:

אני ממשיך בעניין ועדת-ברנזון לפי דברי ידידי חבר הכנסת תיכון. חבר הכנסת תיכון ביקש לדעת, אם אנחנו מקבלים את מסקנותיה של הוועדה ואם נביא אותן לכנסת. קשה לי להשיב על הרך שטרם נולד. למיטב ידיעתי, עוד אין מסקנות כתובות. יהיה משקל נכבד למה שתמליץ הוועדה לפי כבודם, ידענותם וחשיבותם של חבריה, השופט ברנזון ואחרים, אבל מובן שאינני יכול להתחייב היום, בטרם ראיתי את המסקנות. אני מקווה שהמסקנות תהיינה מקובלות על שר האוצר ועלי. עלי מבחינה משפטית ועל שר האוצר מבחינת התקציב. מייד כשחובאנה ההמלצות אלינו, אני אביא אותן לדיון בממשלה. בוועדת השרים לענייני חקיקה, ואם יתקבלו שם, אביא אותן לכנסת ללא כל דחורי.

בינתיים לא מצאתי לנכון לעכב תיקון, שאני מודה, שלא עליו העולם עומד וגם לא החוק הזה עומד עליו. אלא שבינתיים ההרחבה הזאת גרמה לקשיים רבים שהזכירו כאן, ומצאתי לנכון להביא את התיקון הזה, שכפי שאמרנו כל חברי הכנסת שדיברו — פרט לחבר הכנסת וירשובסקי, שחשב אחרת — ואם יהיו הצעות לתיקונים פה ושם, בוועדה אפשר יהיה לדון בהם.

כמה חברי כנסת דנו בנושא תאונות הדרכים אגב הדיון הזה. אין לי אלא להצטרף לדברים שנאמרו על המצב החמור, על התופעה הקשה הזאת. אבל החוק הזה לא יכול ולא נועד לפתור את הבעיה הקשה שהוזכרה כאן.

אני רוצה לומר עוד מלים מספר בקשר לדברים שאמרו חבר הכנסת פלדמן וחבר הכנסת וירשובסקי, כל אחד בסגנונו. אני רוצה להסביר: בית-המשפט העליון איננו מחוקק. פרשנותו היא פירוש לחוק שהכנסת חוקקה. פרשנותו היא הפירוש הנכון, מפני שהוא הגוף המוסמך לפרש. אם הכנסת טעתה כשחשבה שהפירוש יהיה אחר, היא רשאית, זאת חובתה לעקוב אחרי הפירוש ולומר: אם זה הפירוש למה שאנחנו חוקקנו, לא לכך התכוונו. כנראה, אנחנו טעינו. עובדה היא